

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ 'Εκκλησιαστική

ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2026 - ΤΕΥΧΟΣ 64^ο

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Τό μυστήριο
τῆς Εὐσεβείας

Ἐπ. Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Σελ. 363

Οἱ προσπάθειες
τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Κύπρου γιά
τή διάσωση τῆς
Πολιτιστικῆς
μας κληρονομιάς
- Ἐπαναπατρι-
σμός κειμηλίων

Ἐπ. Νεαπόλεως
κ. Πορφυρίου

Σελ. 384

Ἡ προσευχή,
ἀνάβαση ἀπό
τὴν ὑπώρεια
στὴν ἀκρόρεια
τῶν ἀρετῶν

Ἐπ. Μεσαορίας
κ. Γρηγορίου

Σελ. 342

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Ἡ προσευχή στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία

Ἡ προσευχή ὡς πηγή εἰρήνης
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου
Σελ. 324

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ
ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ

Μάιος -
Αύγουστος 2026
Έτος 19ο
Τεύχος 64ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»
570 21 Άστροβάλτα - Θεσσαλονίκης
Τηλ.: (+30) 2397023313
E-mail: melissa@melissaprint.com

Διεύθυνση: Τ.Θ. 21130 - 1502 Λευκωσία

Τηλ.: (+357) 22554600 E-mail: diafot@cy.net

Τηλεομοιότυπο (Fax): (+357) 22554774

ISSN 2547-8915 (print)

ISSN 2547-8923 (online)

Έξωφυλλο: Δέσεις, χείρ Γεωργίου Πέτρου, Ίερός Ναός Αγίου Σπυρίδωνος Τροβόλου.

Όπισθόφυλλο: Τό κείμενο είναι απόσπασμα από τόν Λόγο περί προσευχής τοῦ ἁγίου Νείλου τοῦ Ἀσκητοῦ καί προέρχεται ἀπό τήν ιστοσελίδα <https://www.imaik.gr/?p=6617>

Περιεχόμενα

Ἡ προσευχή ὡς πηγὴ εἰρήνης
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Γεωργίου324

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Ἀπόστολος Σύναξης Ἀγίων Ἀποστόλων
Διακόνου Μιχαὴλ Νικολάου331

Εὐαγγέλιο τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου
προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου
Πρωτ. Κων/νου Α. Κωνσταντίνου...336

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Ἡ προσευχή στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία

Ἡ προσευχή, ἀνάβαση ἀπὸ τὴν ὑπώρεια
στὴν ἀκρόρεια τῶν ἀρετῶν
Ἐπ. Μεσαορίας κ. Γρηγορίου.....342

Περὶ νοερᾶς προσευχῆς
† Αρχιμ. Γεωργίου Καψάνη.....347

Ἡ προσευχή, κατὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη
τόν Χρυσόστομο
Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ350

Προσευχή, ἡ «παράκληση» τῆς ψυχῆς
Νίκης Τρακοσιῆ.....355

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟ

Ἅγιος Αὐγουστίνος Ἱππῶνος
Χριστόδουλου Βασιλειάδη.....359

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Τὸ μυστήριον τῆς Εὐσεβείας
Ἐπ. Καρπασίας κ. Χριστοφόρου.....363
Ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς καὶ ἡ σημασία
τῆς στή ζωῇ μας
Ἐπιμ. Σάββα Παρῆ.....366

ΚΑΤΗΧΗΣΗ

Ὁ ἐκκλησιαστικός χαρακτήρας τῆς κατήχησης
π. Ἀντώνιου Χαλαλάμπους368

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σελίδες ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ
Ἐκκλησίας
Χρίστου Χατζημιχαὴλ372

ΙΣΤΟΡΙΑ

Μεσολόγγι, τὸ «ἀλωνάκι» τοῦ πόνου καὶ
τῆς δόξας
Σωτηρούλας Βασιλείου.....377

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Οἱ προσπάθειες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύ-
πρου γιὰ τὴ διάσωση τῆς Πολιτιστικῆς μας
κληρονομίας - Ἐπαναπατρισμός κειμηλίων
Ἐπ. Νεαπόλεως κ. Πορφυρίου384

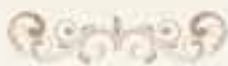
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Ζήτα το ἀπὸ τὸν Πατέρα σου
Ελένης Ἀναστασίου.....392

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Τόπος εὐκλείς
Χριστίνας Κάκκουρα394
Περὶ προσευχῆς
Μάριου Θρασυβούλου.....398

Ἡ προσευχή ὡς πηγή εἰρήνης

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Γεωργίου

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ – καί εἶναι πράγματι – Ἐκκλησία τῆς προσευχῆς. Τό «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε» (Α΄ Θεσ. δ', 17), «ἐν παντί καιρῷ», «νυκτός καί ἡμέρας», «ὑπερεκπερισσοῦ» τοῦ Παύλου βρῆκε ἀπόλυτη ἐφαρμογή στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ὄχι μόνον στόν μοναχισμό, ἀλλά καί στούς πιστούς. Ὅπως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θεωροῦσε τήν προσευχή ὡς ἕνα ἀγῶνα, προτρέποντας τούς πιστούς: «συναγωνίσασθαι αὐτῷ ἐν ταῖς προσευχαῖς πρός τόν Θεόν», (πρβλ. Ρωμ. ιε', 30) ἔτσι τήν θεωρεῖ καί κάθε συνειδητός Ὁρθόδοξος.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τονίζει ὅτι ἡ προσευχή μας πρέπει νά εἶναι τόσο συχνή ὅσο καί ἡ ἀναπνοή. Κι ὁ Μέγας Ἀντώνιος, ἀπηχῶντας τόν Σολομῶντα πού ἔλεγε «ἐγὼ καθεύδω καί ἡ καρδιά

μου ἀγρυπνεῖ» πληροφορεῖ καί συμβουλεύει κάθε πιστό: «Ὅταν πλαγιάσεις νά κοιμηθεῖς καί ἔχεις θεαρέστους λογισμούς εἰς τόν νοῦν, θά εἶναι ὁ ὕπνος τοῦ σώματος ξύπνημα τῆς ψυχῆς καί τό σφάλισμα τῶν βλεφάρων ὁρασις Θεοῦ».

Ἡ πρακτική αὐτή τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι μίμηση τοῦ ἴδιου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἀποστόλων πού, ὅπως ἀναφέρεται στό Εὐαγγέλιο, περνοῦσαν μία συνεχή ζωή προσευχῆς. Ὁ Χριστός ξεκινᾷ τόν δημόσιο βίο του μέ τεσσαρακονθήμερη προσευχή στήν ἔρημο καί τόν τελειώνει με τήν προσευχή στή Γεθσημανή καί ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Παρίσταται σίς καθιερωμένες κοινές προσευχές τοῦ λαοῦ, προσεύχεται «κατ' ἰδίαν» ἢ μπροστά στούς μαθητές του, πρὶν ἀπό κάθε σημαντικό γεγονός τῆς ζωῆς του.

Παντοκράτορας, ψηφιδωτό τρούλου,
Ιερός Ναός της του Θεού Σοφίας Στροβόλου

Μά και οί Ἀπόστολοι «ἦσαν διά παντός ... αἰνοῦντες καί εὐλογοῦντες τόν Θεόν» (Πράξ. ε', 12). Ὁ Πέτρος προσεύχεται τήν ἔκτη ὥρα (Πράξ. ι', 9) ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ Πράξεις, καί μαζί με τόν Ιωάννη πηγαίνει στόν ναό γιά τήν προσευχή τῆς ἐνάτης ὥρας (Πράξ. γ', 1). Μετά τήν ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ παρουσιάζονται ὅλοι «προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν τῇ προσευχῇ» (Πράξ. α', 14). Πρίν ἀπό κάθε μεγάλη στιγμή τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς προσεύχονται: πρίν τήν ἐκλογή τοῦ ἀντικαταστάτη τοῦ Ἰούδα, πρίν τήν ἐκλογή τῶν ἐπτά διακόνων, πρίν τήν ἀποστολή τοῦ Βαρνάβα καί τοῦ Παύλου στήν Κύπρο.

Ὁ Χριστός δίνοντας καί τύπο

προσευχῆς ὑπέδειξε ὅτι αὐτή εἶναι ἐντολή πού ἐκφράζει τό θεῖο θέλημα ἀλλά εἶναι καί καθήκον τῶν πιστῶν. Εἶναι ἀναγκαῖα γιά τήν προαγωγή σέ ἀνώτερο θρησκευτικό καί ἠθικό βίο. Αὐτή ἀνεβάζει τόν ἄνθρωπο πάνω ἀπό τήν ὑλική κτίση καί τόν τοποθετεῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, «πρόσωπον πρός πρόσωπον». Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός λέει ὅτι «προσευχή ἐστὶν ἀνάβασις νοῦ πρός τόν Θεόν». Καί ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀξιολογῶντας τά ἀποτελέσματα τῆς προσευχῆς, λέει: «Οὐκ ἔστιν οὐδέν προσευχῆς δυνατότερον, οὐδέ ἴσον».

Εἶναι χαρακτηριστικό πῶς ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία θεώρησε πάντα ὡς βασική προϋπόθεση τῆς προσευχῆς τήν ἐσωτερική εἰρήνη τοῦ πιστοῦ. Ψυχές ταραγμένες εἴτε ἀπό ἔχθρες πρός τοὺς ἄλλους, εἴτε «ὑπό μερμινῶν καί πλούτου καί ἡδονῶν» (Λουκ. ή, 14) δέν μποροῦν νά συγκεντρωθοῦν στήν προσευχή. Θά ἦταν ἐξάλλου, ὅπως κι ὁ Χριστός τό εἶπε, ἀνωφελής ὄχι μόνον ἡ προσευχή ἀλλά καί κάθε ὑλική προσφορά στόν ναό. Ἄν πᾶς νά προ-

Εἰκόνα Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐλογοῦντος,
περ. 1192, ἀπό τόν Ἱερό Ναό Παναγίας
τοῦ Ἀρακα, Λαγουδερά, Βυζαντινό Μουσείο
Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου.

σφέρεις τό δῶρό σου, λέει ὁ Χριστός, κι ἐκεῖ θυμηθεῖς ὅτι κάτι ἔχει μαζί σου ὁ ἀδελφός σου, ὁ συνάνθρωπός σου, δέν εἰρηνεύεις δηλαδή, ἄφησε ἐκεῖ τό δῶρό σου καί τρέξε πρῶτα νά συμφιλιωθεῖς μαζί του.

Καί ἡ Θεία Λειτουργία, πού εἶναι ἡ κατ' ἐξοχήν προσευχή τῆς Ἐκκλησίας, ξεκινᾷ μέ τήν

προτροπή «ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». Στά τρία κύρια σημεία της, δηλαδή πρίν τήν ἀνάγνωση τῆς Εὐαγγελικῆς περικοπῆς, πρίν τήν ὁμολογία τῆς πίστεως καί πρίν τή Θεία Μετάληψη, ὁ ἱερεύς στρεφόμενος στόν λαό εὐχεται σ' ὅλους τήν εἰρήνη, λέγοντας τό «Εἰρήνη πᾶσι».

Εἶναι καί συνεχές αἶτημα καί περιεχόμενο τῆς προσευχῆς ἡ εἰρήνη. Παρακαλοῦμε γιά τήν ἐπικράτηση τῆς «ἄνωθεν εἰρήνης», καθὼς καί «ὑπέρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου». Ζητοῦμε ἀπό τόν Θεό, στή Θεία Λειτουργία νά χαρίζει στούς βασιλεῖς «εἰρηνικόν τό βασίλειον, ἵνα καί ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἡρεμον καί ἡσύχιον βίον διάγωμεν».

Ζητοῦμε νά διαφυλάττει καί τόν ἀρχιεπίσκοπο «ἐν εἰρήνῃ, σῶον, ἔντιμον...».

Κυρίως ὁμως ἡ προσευχή στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία βιώνεται ὡς πηγὴ τῆς εἰρήνης, ὡς προκαλοῦσα εἰρήνη καί γαλήνη στόν

προσευχόμενο, αλλά και ως συμβάλλουσα στην καταλλαγή μετ' αὐτοῦ συνανθρώπων. Θά κατανοήσουμε αὐτή τή διάσταση τῆς προσευχῆς ἂν σταθοῦμε γιά λίγο μέ προσοχή στό τί εἶναι στήν πραγματικότητα αὐτή:

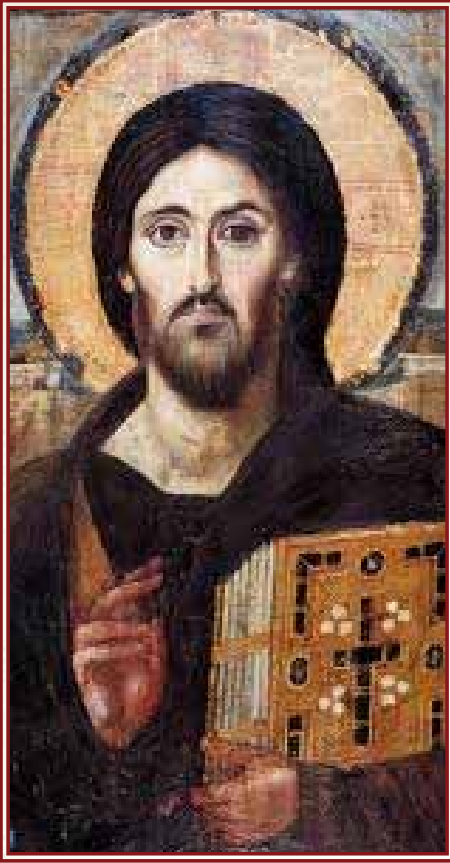
α) Ἡ προσευχή εἶναι μία συνάντηση, πρόσωπο πρός πρόσωπο, μέ τόν Θεό. Τό νά σκεφτεῖ καί μόνον ὁ ἄνθρωπος ὅτι θα μποροῦσε νά ὑποκριθεῖ μπροστά στόν Θεό εἶναι μία αὐταπάτη. Ἐξάλλου ἡ παραβολή τοῦ Φαρισαίου εἶναι ἐξόχως διδακτική. Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζεται ὅπως ἀκριβῶς εἶναι, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἀποκαλύπτει μπροστά στόν Θεό κάθε πτυχή τῆς ζωῆς του. Αὐτό ὁμως τόν γαληνεύει, ἀφοῦ εἶναι γενικά παραδεκτό πῶς τό ἄγχος καί ἡ ἀγωνία προέρχονται ἀπό τήν ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης πρός τοὺς ἄλλους, ἀπό τήν ὑπαρξη μίας σκοτεινῆς πτυχῆς τῆς ζωῆς μας, πού πολλές φορές κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δέν τολμοῦμε νά ἐξετάσουμε. Ἡ προσευχή, ἔτσι, ὡς εἰλικρινῆς συνομιλία μέ τόν Θεό, ἐμπεδώνει καί στερεώνει τήν πίστη μας στήν πατρική Του πρόνοια καί μᾶς ὀπλίζει μέ θάρρος καί αὐτοπεποίθηση γιά νά συνεχίσουμε

τόν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Στήν Παλαιά Διαθήκη ὁ Ἀβραάμ, μετά τή συνομιλία του μέ τόν Θεό, πέφτει κατά πρόσωπο στή γῆ κατανοῶντας τήν ἀναξιότητά του, ἀλλά καί πλήρης ἡρεμίας ὁμολογεῖ ὅτι, καίτοι «γῆ καί σποδός», μίλησε μέ τόν Θεό. Ποιά ἀνησυχία θά μπορούσε νά διαταράξει τήν εἰρήνη τῆς ψυχῆς του; Ἡ ποιά ἐξωτερική πρόκληση θά ἦταν ἱκανή νά δημιουργήσει στήν ψυχή του ἔχθρα πρός τοὺς ἄλλους;

Αὐτή ἡ ἡρεμία ἀπό τήν προσευχή φαίνεται καλύτερα στοὺς Χριστιανούς ὅταν, χρησιμοποιοῦντας καί τήν παραδεδομένη ἀπό τόν Χριστό προσευχή, ἀποκαλοῦν τόν Θεό πατέρα. Ὅπως τό παιδί ἀπευθυνόμενο στόν πατέρα του νιώθει ἀπόλυτη σιγουριά καί ἀσφάλεια, ἔτσι καί ὁ προσευχόμενος. Νιώθοντας τόν Θεό ὡς πατέρα του, εἰρηνεύει, ἀναμένει τά πάντα ἀπό αὐτόν.

Δέν εἶναι μόνο ἡ ἐσωτερική προσωπική εἰρήνη τοῦ προσευχομένου τό ἀποτέλεσμα τῆς προσευχῆς. Αὐτή συμβάλλει καί στήν εἰρηνευσή των ἀνθρώπων μεταξύ τους. Ἡ προσευχή προφυλάσσει ἀπό ἁμαρτωλές σκέψεις καί ἐπιθυμίες πού εἶναι συχνά αἰτίες διε-

νέξεων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, προάγει τόν ἠθικό καί θρησκευτικό βίο. Γι' αὐτό καί ὁ Χριστός παραγγέλλει: «Γρηγορεῖτε καί προσεύχεσθε ἵνα μή εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν» (Ματθ. κστ', 41). Ὅταν μιᾶς μέ τόν Θεό, ὅταν αἰσθάνεσαι τήν «ἄρρητο ἡδονή» ἀπό αὐτήν τή σχέση, φαίνονται νά εἶναι πολύ μικρά τά ὀφέλη ἀπό μία διένεξη μέ τούς ἄλλους, ἀπό ἕναν πόλεμο ἢ μία σύρραξη. Ἡ ἐμπειρία τῆς προσευχῆς, ἔτσι, ἐδραιώνει καί τήν ἐξωτερική εἰρήνη.

β) Ἡ προσευχή εἶναι, ὕστερα, τό καταφύγιο ὅλων ὅσων βρί-

σκονται σέ θλίψεις ἢ κινδύνους. Ὅταν οἱ συμφορές καί οἱ θλίψεις ὀρθώνονται μπροστά μας καί ὡς ἀπειλητικά κύματα ζητοῦν νά μᾶς καταποντίσουν, ἡ προσευχή παραμένει τό κύριο, ἴσως, καί τό μόνο καταφύγιό μας, τό μόνο πού εἰρηνεύει τήν ψυχή μας. Πληροφοροῦμαστε μυστικά ἀπ' αὐτήν ὅτι «οὐκ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τήν μέλλουσαν δόξαν» (Ρωμ. ή', 18) πού ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιά ὅσους ἐλπίζουν στόν Θεό καί ἐφαρμόζουν τό θέλημά του.

Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ἀγωνιῶντας, ὡς ἄνθρωπος, στή Γεθσημανῇ «ἐκτενέστερον προσήχετο» (Λουκ. κβ', 44). Κι ὅταν ἀπό τήν ἀγωνία «ἐγένετο ὁ ἰδρώς αὐτοῦ ὥσει θρόμβοι αἵματος» (Λουκ. κβ', 44), ἦλθε ἡ εἰρηνοποιός ἀπάντηση τοῦ οὐρανοῦ: «Ἵφθη αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν» (Λουκ. κβ', 43).

Κι ὅταν ὁ Πέτρος ἐκρατεῖτο δέσμιος στή φυλακή ἀπό τόν Ἡρώδη, «προσευχῇ ἦν ἐκτενής γενομένη ὑπό τῆς Ἐκκλησίας πρός τόν Θεόν ὑπέρ αὐτοῦ» (Πράξ. ιβ', 5). Στήν ταραχή καί τή θλίψη τῆς Ἐκκλησίας, ἡ μόνη ἐνέργεια πού θά ἔφερε τήν εἰρήνη στίς ψυχές τῶν πιστῶν ἦταν ἡ προσευχή, ἡ ὁποία καί εἰσακούστηκε κατά

τόν γνωστό σ' ἐμᾶς τρόπο. Μά κι ὁ Παῦλος μέ τόν Σίλα στή φυλακή τῶν Φιλίππων, στήν ἐσωτέρα μάλιστα φυλακή, ἀσφαλισμένοι τούς «πόδας αὐτῶν εἰς τό ξύλον», «προσενχόμενοι ὕμνουν τόν Θεόν» (Πράξ. ιστ', 25). Ἐφεραν ἔτσι τήν εἰρήνη στίς ψυχές τους.

Ἀλλά καί στήν ἀτομική του προσευχή ὁ Παῦλος ἀναφέρεται στή θλίψη του καί τίς δυσκολίες πού ἀντιμετώπιζε ἀπό τήν ἀσθενειά του: «Ὑπέρ τούτου (τοῦ σκόλοπος τῆς σαρκός) τρίς τόν Κύριον παρεκάλεσα» (Β' Κορ. ιβ', 8), μᾶς ἀποκαλύπτει. Κι ὅταν ἦρθε ἡ ἀπάντηση τοῦ οὐρανοῦ, ἔστω καί ἀρνητική, γεμίζει μέ γαλήνη, μέ ψυχική ἡρεμία λέγοντας: «Ἡδιστα οὖν καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμέ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ». (Β' Κορ. ιβ', 9).

Εἶναι χαρακτηριστικό πώς ὅταν ὁ Χριστός κατὰ τή διάρκεια τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου μίλησε στούς μαθητές του γιά τό ἐπερχόμενο πάθος του κι ὅταν, γι' αὐτόν τόν λόγο «ἡ λύπη πεπλήρωκεν αὐτῶν τήν καρδίαν» (Ἰωάν. ιστ', 6) τότε τούς μίλησε γιά τήν εἰρήνην Του. «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν. Εἰρήνην τήν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. Οὐχ ὥς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν»

(Ἰωάν. ιδ', 27). Ἡ εἰρήνη Του, μέ τό τριπλό περιεχόμενό της (εἰρήνη καί καταλλαγή μέ τόν Θεόν, εἰρήνη μέ τή συνείδηση καί εἰρήνη πρὸς τούς ἄλλους) εἶναι τό ἀντίδοτο στίς θλίψεις. Κι αὐτή τήν εἰρήνη φέρει ἡ προσευχή.

γ) Ἡ προσευχή ἐξάλλου ὁδηγεῖ καί στή μετάνοια πού λυτρώνει ἀπό τήν ἐνοχή καί εἰρηνεύει τόν ἄνθρωπο. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας σημειώνει: «Δεῦτε καί διαλεχθῶμεν, λέγει Κύριος. Καί ἐάν ὧσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὥς φοινικοῦν, ὥς χιόνα λευκανῶ, ἐάν δε ὧσιν ὥς κόκκινον, ὥς ἔριον λευκανῶ» (Ἠσ. α', 18). Ἡ προσευχή ὁδηγεῖ στή συναίσθηση τῆς ἁμαρτωλότητάς μας καί τήν ἐκζήτηση τοῦ θείου ἐλέους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα καί ἡ Σαμαρεΐτιδα. Κατὰ τή διάρκεια τῆς συνομιλίας της μέ τόν Χριστό «ὑπέστη τήν καλήν ἀλλοίωσιν». Στήν ἀρχή δέν ἐμπιστεύεται τόν Χριστό. Μέ τήν ἐξέλιξη τῆς συνομιλίας, ὅμως, πείθεται. Ἀναγνωρίζει τήν ἁμαρτωλότητά της καί λυτρωμένη ἀπό τήν ἐνοχή, συμφιλιωμένη μέ τόν Θεό, ἀλλά καί τή συνείδησή της, τρέχει πρὸς τούς συμπολίτες της καί φέρνει τό λυτρωτικό μήνυμα.

δ) Ἡ προσευχή, τέλος, ἔχει καί ἕνα ἄλλο χαρακτηριστικό: Δημι-

ουργεί στον πιστό την πεποίθηση ότι όσα ζητά «ἐν πίστει» θά τὰ πάρει. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός εἶχε ὑποσχεθεῖ «Αἰτεῖτε καί δοθήσεται ὑμῖν... πᾶς γάρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει» (Ματθ. ζ, 7-8) (Ζητεῖτε καί θά σᾶς δοθεῖ... γιατί ὁποῖος ζητεῖ, παίρνει). Κι ἄλλοῦ ὁ Χριστός τόνισε τήν προϋπόθεση τῆς πίστεως: «Ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψεσθε» (Ματθ. κα', 22). Κατά τόν ἅγιο Ἰάκωβο τόν Ἀδελφόθεο ὁ προσευχόμενος πρέπει νά αἰτεῖ «ἐν πίστει, μηδέν διακρινόμενος» (Ἰακ. α', 6), χωρίς δηλ. νά ἀμφιβάλλει ὅτι θά πάρει ἐκεῖνο πού ζητά. Ἡ πεποίθηση αὐτή ἀποβαίνει, πράγματι, ἰσχυρή δύναμη καί ἡ ἐλπίδα, πού πηγάζει ἀπ' αὐτή, γαληνεύει καί εἰρηνεύει τίς ψυχές. Ὁ ἄνθρωπος ζητά ἀπό τόν Θεό κάτι πού τό ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη, κάτι πού δέν μπορεῖ μόνος του νά τό ἐξασφαλίσει καί ἡ ἔλλειψή του τοῦ δημιουργεῖ ἄγχος καί ἀνασφάλεια. Νιώθοντας ὅτι εἶναι σίγουρη ἡ ἐξασφάλισή του ἀπό τόν Θεό, δέν μπορεῖ παρὰ νά νιώθει ἐσωτερική εἰρήνη καί γαλήνη.

Ἀναφέραμε ἤδη πώς ἡ προσευχή προφυλάσσει ἀπό ἀμαρτωλές σκέψεις καί ἐπιθυμίες καί μέ τόν τρόπο αὐτό συμβάλλει στήν εἰρηνευσή με τούς ἄλλους.

Ἀποκαλῶντας τόν Θεόν πατέρα στήν προσευχή, ἀναγνωρίζουμε ὅλους τούς ἄλλους ὡς ἀδελφούς κι ὁδηγοῦμαστε στήν καταλλαγή μαζί τους. Ἐξάλλου στήν Κυριακή προσευχή ζητοῦμε συγχώρεση ἀπό τόν Θεό, ἀφοῦ κι ἐμεῖς συγχωροῦμε τούς ἄλλους. Συγχώρεση τῶν ἄλλων σημαίνει καί ἐξωτερική εἰρήνη μαζί τους.

Κύριο αἶτημα στήν προσευχή κάθε Χριστιανοῦ εἶναι ἡ ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Εἶναι καί ἡ προτροπή τοῦ Χριστοῦ: «Ζητεῖτε πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ...» (Ματθ. στ', 33). Ἐκεῖνος πού ζητά τή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ δέν θά ἐπιζητήσει νά ἐπιβάλει τήν ἀδικία. Κι ἐκεῖνος πού ἱεραρχεῖ προτεραιότητες καί ἀξίες στή ζωή του, μέ κορυφαῖες ἀξίες τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί τή δικαιοσύνη του, θά ἀπορρίψει τόν πόλεμο ἔστω κι ἂν ὁ ἴδιος ἀδικεῖται.

Συμπερασματικά θά ἔλεγα ὅτι ἡ εἰρήνη εἶναι προϋπόθεση τῆς προσευχῆς στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ταυτόχρονα περιεχόμενό της. Ἀπό τήν ἄλλη ἡ προσευχή συμβάλλει στήν ἐσωτερική εἰρηνευσή τοῦ προσευχομένου ἀλλά καί στήν ἐδραίωση τῆς εἰρήνης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

ΣΥΝΑΞΗΣ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Διακόνου Μιχαήλ Νικολάου
Θεολόγου

(Α Κορ. δ', 9-16)

Ἀδελφοί, ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθαρατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθερεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πειρῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν· λειδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀντεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. Οὐκ ἐντρέπωμαι ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ ρουθετῶ. Ἐὰν γὰρ μυρρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε.

* * *

Οἱ Ἅγιοι Δώδεκα Ἀπόστολοι
(Ι.Μ. Καρακάλλου - Διονυσίου ἐκ Φουρνᾶ 1722)

Τό ἐν λόγῳ ἀποστολικό ἀνάγνωσμα ἀπό τήν Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή ἀναγνώσκεται στήν Ἐκκλησία μας πρὸς τιμὴ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία μας γιορτάζει στίς 30 Ἰουνίου.

Τό ἀποστολικό ἀξίωμα εἶναι τό πῶς τιμητικό ἀξίωμα στήν Ἐκκλησία. Οἱ Ἀπόστολοι ἦταν οἱ

ἄνθρωποι πού ἐπέλεξε ὁ Θεάνθρωπος, γιά νά ἀποτελέσουν τόν πυρῆνα τῆς Ἐκκλησίας καί νά γίνουν οἱ συνεχιστές τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου Του στόν κόσμο. Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ἐξαίροντας τό ἀποστολικό τους ἔργο, σέ λόγο πρὸς τιμὴ τους, γράφει ὅτι εἶναι: «οἱ λιμένες τῆς σωτηρίας, οἱ πύργοι τῆς χάριτος, οἱ

εὐαγγελισταί τῆς εἰρήνης, οἱ ταχυδρομοὶ τῆς χάριτος ἵπποι, οἱ στῦλοι τῆς ἐκκλησίας, οἱ κήρυκες τῆς Τριάδος, αἱ λύραι τοῦ Πνεύματος καὶ σάλπιγγες τῆς σωτηρίας καὶ κλειδοῦχοι τῆς βασιλείας ...». Ὅπως γνωρίζουμε οἱ Ἀπόστολοι ἦταν ἄνθρωποι ἄσημοι, ἀγγράμματοι καὶ φτωχοί. Δέν ἦταν ἄνθρωποι δόξας καὶ τιμῶν. Οὔτε καὶ εἶχαν κατὰ κόσμον προσόντα στὰ ὁποῖα θά μπορούσαν νά στηριχτοῦν καὶ νά προχωρήσουν στὸ ἔργο τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Τὴν ὅλη ἀποστολὴ τοὺς ἔφεραν εἰς πέρας μέ τῇ Χάρει καὶ τὸν φωτισμὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, πού ἔλαβαν κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἱερός Νεόφυτος τοὺς ὀνομάζει: «Δωδεκάχορδο λύρα θεῖω πνεύματι κινουμένη».

Στὴ συγκεκριμένη ἀποστολική περικοπή, ὁ ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει μέ ἔντονο τρόπο τὴ ζωὴ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ἀναφέρεται, ἰδιαίτερα, στοὺς θανάσιμους κινδύνους πού διαρκῶς ἀντιμετώπιζαν. Γράφει χαρακτηριστικὰ ὅτι «ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστό-

λους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους»· ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους μᾶς παρουσίασε δημόσια καὶ στὰ μάτια ὅλων ὡς τελευταίους, ὡς κατὰ δίκους πού πρόκειται νά θανατωθοῦν.

Πράγματι, οἱ Ἀπόστολοι, ἂν καὶ δέν ἦταν κάποιοι παράνομοι καὶ κακοποιοί, ἀλλὰ οἱ ἐκλεκτοὶ ἀπεσταλμένοι τοῦ Θεοῦ, ζοῦσαν, καθημερινά, μέ τὴν ἀπειλὴ τῆς συλλήψεως καὶ τοῦ θανάτου. Καὶ αὐτὸ τό γνώριζαν πρὶν ἀκόμη ἀναλάβουν τὴν ἀποστολὴ τοὺς, διότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τοὺς εἶχε προειδοποιήσει λέγοντάς τοὺς: «Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων» (Ματθ. ι', 16) καὶ «εἰ ἐμέ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν» (Ἰωάν. ιε', 20).

Εἶναι γεγονὸς ὅτι οἱ θεοφόροι κήρυκες τοῦ θείου Λόγου ἀντιμετώπισαν πολλοὺς κινδύνους καὶ διωγμοὺς κηρύττοντας τὸ Εὐαγγέλιο. Τίποτε, ὅμως, δέν ἀνέκοψε τὴν πορεία τοὺς. Δέν φοβήθηκαν νά κηρύξουν ἀκόμη καὶ σὲ πόλεις πού κατοικοῦσαν βάρβαροι λαοί. Μάλιστα ἐνῶ διέτρεξαν τὸν ἔσχατο

κίνδυνο τοῦ θανάτου, τελικά μέ τήν ἐπιμονή, τήν πίστι καί τήν ὑπομονή τους κατόρθωσαν νά σαγηνεύσουν τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καί νά τούς ὁδηγήσουν στήν ἀληθινή πίστι.

Ἀνάμεσα στά ἄλλα χαρακτηριστικά τῶν Ἀποστόλων πού ἀναφέρει ὁ θεόπνευστος Παῦλος εἶναι καί τό ὅτι γνωρίζουν νά δέχονται ταπεινά τίς ὑβρεῖς καί τίς συκοφαντίες, καί ὅχι μόνο νά μήν ἀντιδρῶν στούς διώκτες, ἀλλά νά προσεύχονται γι' αὐτούς καί νά τούς φέρονται μέ ἀγάπη καί κατανόηση. Γράφει: «λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν· τήν ὥρα πού μᾶς βρίζουν καί μᾶς περιγελοῦν, ἐμεῖς εὐχόμαστε τό καλό τους. Ἐνῶ μᾶς καταδιώκουν, δείχνουμε ἀνοχή στούς διώκτες μας. Ἐνῶ μᾶς δυσφημοῦν καί μᾶς συκοφαντοῦν, ἀπαντοῦμε μέ λόγια γλυκά καί παρηγορητικά. Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι φέρονταν πάντα μέ μακροθυμία καί συγχωρητικότητα. Πολλές φορές προσεύχονταν καί θεράπευαν μέ τή δύναμη τῆς πίστεως ἀκόμα καί ἀλλοθρή-

σκους ἀξιωματούχους πού ἀπειλοῦσαν νά τούς θανατώσουν. Αὕτῃ ἡ στάση τοῦς ἔγινε ἀφορμή ὥστε οἱ ἄνθρωποι αὐτοί νά γίνουν χριστιανοί, ἀκόμη καί πιστοί ἀκόλουθοί τους.

Στούς τελευταίους στίχους τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀπευθύνεται πρὸς τοῦς Κορινθίους μέ στοργή καί ἀγάπη, διότι τοῦς θεωρεῖ πνευματικά του παιδιά. Ἐάν ἔχετε πάρα πολλούς παιδαγωγούς καί διδασκάλους «ἐν Χριστῷ», τοῦς λέει, δέν ἔχετε ὅμως πολλούς πατέρες. Ἐναν καί μόνο πνευματικό πατέρα ἔχετε, ἐμένα. «Ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα»· σᾶς γέννησα πνευματικά κηρύττοντας τό Εὐαγγέλιο μέ τή χάρη πού μοῦ ἔδωσε ἡ κοινωνία καί ἡ σχέση μου μέ τόν Χριστό.

Στή θέση τῶν Κορινθίων βρισκόμαστε καί ἐμεῖς. Ὡς Ἕλληνες τῆς Κύπρου εἴμαστε καί μεῖς πνευματικά παιδιά τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀλλά καί τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα. Οἱ δύο αὐτοί Ἀπόστολοι, ὅπως γνωρίζουμε, δέν ἀνήκουν στή χορεία τῶν δώδεκα ἀποστό-

λων. Καί οἱ δύο, ὅμως, μέ τήν ἱεραποστολική τους δράση πρωτοστάτησαν στόν ἐκχριστιανισμό τοῦ νησιοῦ μας, κηρύττοντας τό Εὐαγγέλιο «διερχόμενοι ὅλη τήν νῆσον, ἄχρι Πάφου» καί τό ἔργο τους ὑπῆρξε καθοριστικό γιά τήν ἐδραίωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Καί οἱ δύο ὑπέμειναν διωγμούς καί ταλαιπωρίες, λόγω τῆς ἀντίδρασης τῶν Ἰουδαίων στό κήρυγμά τους. Σύμφωνα μέ τήν παράδοση, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὡς γνωστόν, «ἐραβδίσθη» στήν Πάφο. Μά καί ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας, σφράγισε τήν ἀποστολική του πορεία μέ τόν μαρτυρικό του θάνατο διά λιθοβολισμοῦ στή Σαλαμίνα, καί θεωρεῖται ὁ Ἰδρυτής καί προστάτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Στόν χῶρο τοῦ μαρτυρίου του ὑπάρχει ὁ τάφος του καί ἀποτελεῖ σῆμα κατατεθέν τῆς ἀποστολικότητος τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἡ Κύπρος, ἐπομένως, δέν εἶναι μόνο τόπος ἱστορικῆς μνήμης, ἀλλά καί τόπος ἀποστολικῆς εὐθύνης. Ὅλοι μας ἔχουμε χρέος εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς δύο αὐτοὺς ἀποστόλους. Διότι περπάτησαν σέ τόπους δικούς μας,

μας μετέδωσαν τό Εὐαγγέλιο καί μας ἀναγέννησαν μέσα στήν Ἐκκλησία. Οἱ Ἀπόστολοι μας καλοῦν ὄχι ἀπλῶς νά τοὺς θαυμάζουμε καί νά τοὺς τιμοῦμε, ἀλλά νά τοὺς μιμούμαστε: στήν πίστη, στήν ἀγάπη, στήν ὑπομονή καί στήν ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν καθημερινή μας ζωή. Περισσότερο ἀπό τά λόγια καί τά κηρύγματα οἱ ἄνθρωποι πείθονται ἀπό τό παράδειγμα. Καί ἐμεῖς χρειάζεται νά μάθουμε νά ὑπομένουμε τίς ἀδικίες καί τίς ὅποιες δυσκολίες ἔχουμε νά ἀντιμετωπίσουμε στή ζωή μας μέ ὑπομονή, μακροθυμία καί συγχωρητικότητα. Ἔτσι θά προοδεύουμε στήν ταπείνωση, καί οἱ ἄλλοι θά ὠφελοῦνται περισσότερο καί θά διδάσκονται.

Τέλος, ἄς παρακαλοῦμε τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, νά πρεσβεύουν γιά τήν ταλαίπωρη πατρίδα μας, γιά νά ἀποστείλει ὁ πανάγαθος Θεός ἄξιους ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου, ἀνθρώπους μέ φλόγα ἱεραποστολική, φρόνημα ἐθνικό καί αἰσθήματα φιλοπατρίας, οἱ ὁποῖοι θά ἐργάζονται γιά τήν πνευματική ἀναγέννηση, τή σωτηρία τοῦ λαοῦ καί τήν ἐλευθερία τῆς πατρίδας μας.

Εὐαγγέλιο τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου

Πρωτ. Κωνσταντίνου Α. Κωνσταντίνου
Θεολόγου

(Λουκ. δ', 22 – 30)

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐθαύμαζον οἱ ὄχλοι ἐπὶ τοῖς λόγοις
τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος τοῦ
Ἰησοῦ καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; 23
καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Πάρτως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν
ταύτην· ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμε-
να ἐν τῇ Καπερναοῦμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.
24 Εἶπε δέ· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν
ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. 25 Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν πολ-
λαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε
ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὥς ἐγένετο λιμὸς
μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, 26 καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν
ἐπέμφθη Ἡλίας εἰ μὴ εἰς Σαρεπτὰ τῆς Σιδωνίας πρὸς γυ-
ραῖκα χήραν. 27 Καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισαίου
τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη
εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος. 28 Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ

*ἐν τῇ συναγωγῇ ἀκούοντες ταῦτα, 29 καὶ ἀραστάρτες ἐξέβα-
λον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὄφρους τοῦ
ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημρί-
σαι αὐτόν. 30 αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.*

* * *

Ο Προφήτης Ἡλίας τοῦ ὁποίου ἡ Ἐκκλησία γιορτάζει τὴν «*πυρφόρο εἰς οὐρανοὺς ἀνάβαση*» στίς εἰκοσι Ἰουλίου εἶναι γνωστός στοὺς πιστοὺς γιὰ τὸν δυναμισμό καὶ τὴν ἀνδρεία πού ἔδειξε γιὰ τὴν υπεράσπιση τῆς πίστεως. Γιὰ νὰ προστατέψει τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸ συγκρητισμὸ καὶ νὰ ἀποτρέψει τὴν εἰδωλολατρία δὲν δίστασε νὰ ἀναμετρηθεῖ μὲ τὴ βασίλισσα Ἰεζάβελ. Αὐτὴ εἰσήγαγε στοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ τὴ λατρεία στὸν Βάαλ. Ὅπως ἀναφέρεται στοὺς βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Βασιλειῶν γ', ὅστερα ἀπὸ ἐντολή τοῦ Θεοῦ, ὁ προφήτης μάζεψε τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ γιὰ νὰ παρακολουθήσει τὴ θαυμαστὴ ἀπόδειξη τῆς παρουσίας τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Συμφώνησε μὲ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ πὼς ἀληθινὸς Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού θὰ στείλει

ἀπὸ τὸν οὐρανὸ φωτιά γιὰ νὰ κάψει τὰ κρέατα πού θὰ τοῦ προσφεραν ὡς θυσία. Πρῶτα δοκίμασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Βάαλ καὶ ἀφοῦ ἐτοίμασαν τὸ θυσιαστήριο μὲ τὴν προσφορὰ τους παρακαλοῦσαν τὸν «θεὸ τους» νὰ ἀποδείξει τὴ δύναμή του. Ἡ μέρα προχωροῦσε, ἔφτασε ἀπόγευμα, καὶ φωτιά δὲν ἄναψε. Τότε ὁ Προφήτης Ἡλίας ἐτοίμασε τὸ δικό του θυσιαστήριο μὲ τὴν προσφορὰ στὸν μόνον ἀληθινὸ Θεό. Γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία, ἔριξε στά ξύλα καὶ στά κρέατα ἀρκετὲς φορὲς ἄφθονο νερό. Προσευχήθηκε μὲ θερμὴ στὸν Θεὸ νὰ δείξει τὴ δύναμή του γιὰ νὰ πιστέψουν πὼς αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός. Σύμφωνα μὲ τὴ διήγηση τῆς Γραφῆς ὁ Θεὸς ἔστειλε ἀμέσως φωτιά ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πού κατέκαψε ὅχι μόνον τὰ ξύλα καὶ τὰ κρέατα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τίς ὑγρὲς πέτρες καὶ τὸ

Προφήτης Ἡλίας, κορητικῆς τέχνης, 17ου αι.

χωμα τοῦ θυσιαστηρίου. Βλέποντας ὁ λαὸς αὐτῇ τῇ θαυμαστῇ ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ, ὄρμησε, συνέλαβε τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ, τοὺς παρέδωσε στὸν Ἡλία, καὶ ἐκεῖνος τοὺς θανάτωσε. Μετὰ ἀπὸ αὐτό, τὸ γεγονός, ὁ προφήτης φοβούμενος τὴν ἀντίδραση

καὶ ἐκδίκηση τῆς βασίλισσας Ἰεζάβελ, ἔφυγε μὲ τὰ πόδια μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημο ἀπὸ τὸ ὄρος Κάρμηλος, καὶ ἔφτασε μέχρι τὸ ὄρος Χωρήβ στή χερσόνησο τοῦ Σινᾶ. Ἐκεῖ κρύφτηκε σὲ ἓνα σπήλαιο, ὅπου ὁ Θεὸς μὲ θαυμαστό τρόπο τὸν συντηροῦσε.

Πέραν όμως από αυτά τά θαυμαστά καί συγκλονιστικά γεγονότα, ἂν μελετήσῃ κάποιος στήν Παλαιά Διαθήκη τόν βίο τοῦ προφήτη Ἡλία θά θαυμάσῃ καί πολλές ἄλλες πνευματικές του ἀρετές.

Στό Εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα πού διαβάζεται στή λειτουργία τῆς ἑορτῆς του, ἀκούγεται ἡ διαβεβαίωση ἀπό τόν ἴδιο τόν Χριστό, γιά τό πρόσωπο τοῦ προφήτη Ἡλία καί τήν πνευματική θέρμη πού εἶχε ἡ καρδιά του. Θέλοντας ὁ Κύριος στήν ἀρχή τοῦ κηρυκτικοῦ του ἔργου καί τῆς δημόσιας ἐμφάνισής Του, νά ἐλέγξει τήν σκληροκαρδία καί τόν ἐγωισμό τῶν Ἑβραίων τούς εἶπε ξεκάθαρα πώς ὁ Ἡλίας θαυματουργικά ἀνέστησε μέ τήν προσευχή του τό νεκρό παιδί ὅχι μιᾶς Ἑβραίας ἀλλά μιᾶς ταπεινῆς φιλόξενης χήρας ξένης καί ἀλλόφυλης «καί πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυναῖκα χήραν» (Λουκ. 8, 26).

Ἦθελε ὁ Κύριος νά τούς μάθει, πώς κριτήριο γιά τόν Θεό δέν εἶναι ἡ πνευματική καταγωγή τους ἀπό τό γένος τοῦ Ἀβραάμ ἀλλά ἡ ταπεινή διάθεση καί ἡ συναίσθηση τῆς ἀναξιοῦτητας. Ὁ ἐγωισμός εἶναι τό χαρακτηριστικό πού ἀποστρέφεται ὁ Θεός. Καλεῖ τούς

πάντες «μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καί ταπεινός τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ια', 29) γιά νά βρεῖτε ἀναπαυση καί εἰρήνη στήν ψυχή σας. Οἱ Ἑβραῖοι ἦταν καί παραμένουν ὡς ἄτομα καί λαός ἀλαζόνες καί ἐγωιστές. Τά χαρακτηριστικά τους αὐτά δέν τούς ἄφησαν νά ἀναγνωρίσουν τόν Χριστό. Δέν μπόρεσαν νά καταλάβουν πώς ἦταν ὁ προφητευμένος Μεσσίας καί αὐτός πού ἀνέμεναν οἱ ἅγιοι πρόγονοι καί οἱ Προφῆτες τους. Ἰδιαίτερα ὅταν «ἦλθεν εἰς τήν Ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος (Λουκ. 8, 16) ζητοῦσαν νά κάνει θεραπείες καί θαύματα ὅπως σέ ἄλλες περιοχές. Εἶχαν μάλιστα αὐτή τήν ἀξίωση γιατί γνώριζαν τόν Ἰωσήφ καί τήν οἰκογένειά του. Δέ μπόρουσαν νά δεχτοῦν πώς σ' αὐτό τό ταπεινό σπίτι κρυβόταν τό μεγαλεῖο τῆς θεότητος. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ μέ, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τήν καρδίαν» (Λουκ. 8, 18) ἦταν γι' αὐτούς σκάνδαλο. Ἀδυνατοῦσαν νά καταλάβουν πώς ὁ Χριστός βρισκόταν στόν κόσμο γιά νά κηρύξῃ σέ ἀσήμαντους, πτωχοὺς καί ἄδαεῖς κατὰ τήν πίστη ἀνθρώπων. Δέν παραδέχονταν πώς τό χαρμόσυνο μήνυμα τῆς λυτρώσε-

ως, μπορεί νά φτάσει καί νά θεραπεύσει αὐτούς πού ἡ καρδιά τους ἔχει συντριβεῖ ἀπό τό βάρος τῆς ἁμαρτίας. Αὐτό τό μεγαλεῖο τῆς Ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πού γιά νά τό βιώσει ὁ ἄνθρωπος πρέπει πρῶτα νά ταπεινωθεῖ ἦταν ξένο στή δική τους νοοτροπία.

Δίκαια ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ἐπαναλάμβανε τό γραφικό χωρίο «ὁ Θεός ὑπερήφανοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δέ δίδωσι χάριν» (Ιακ. δ', 6). Ἦθελε ὁ ἀποστολικός πατήρ νά βεβαιώσει τούς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του ἀλλά καί τόν κάθε μελετητή τῆς ἐπιστολῆς του, ὅτι ὁ Θεός ἀποκαλύπτει τόν ἑαυτό του στόν ταπεινό ἄνθρωπο πού ἔχει συντριβή, ταπείνωση καί ἐπίγνωση τῆς ἁμαρτωλότητάς του. Στόν ἄνθρωπο πού μετανοεῖ καί ζητᾷ τό ἔλεός Του, ὁ Θεός ἀπαντᾷ. Ὅμιλεῖ στήν καρδιά, φανερώνοντας τήν παρουσία Του. Τότε ἡ προσευχή γίνεται ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ὁ καρπός της, ζωή μέ πρόγευση παραδείσου, χαρά οὐρανοῦ.

Τέτοια ἦταν ἡ προσευχή τῶν Ἀγίων καί τοῦ Προφήτη Ἡλίας πού ἐνεργοῦσε μέ θαυμαστό τρόπο, ὅχι γιά τή δική του αὐτοπροβολή, ἀλλά γιά τή θεραπεία καί σωτηρία τῶν συνανθρώπων του.

Τό ἱερό Εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα μᾶς ἀναφέρει στό τέλος, πώς οἱ συμπατριῶτες τοῦ Χριστοῦ, ἀντέδρασαν. Σηκώθηκαν, τόν ἄρπαξαν καί τόν ἔβγαλαν ἔξω ἀπό τήν πόλη. Τόν ἔφεραν στό χεῖλος ἐνός κρημνοῦ τοῦ ὄρους, ἐπάνω στό ὁποῖο βρισκόταν κτισμένη ἡ πόλη τους, μέ τόν σκοπό νά τόν σκοτώσουν. Τόσο θυμό τούς προκαλοῦσε ὁ ἐγωισμός τους. Αὐτός ὅμως πέρασε ἀνάμεσά τους, κατὰ ἓνα θαυμαστό τρόπον ἔφυγε, Τόν ἔχασαν.

Αὐτός ὁ μέγας κίνδυνος παραμονεύει συνεχῶς. Μπορεῖ ὁ Χριστός νά μήν προσβάλλεται ἀπό τίς δικές μας πράξεις ἀλλά ἐγκαταλείπει αὐτόν πού δέν τόν ἀποδέχεται.

Εἶναι ἡ μεγάλη παγίδα πού περιμένει τόν ὑπερήφανο ἄνθρωπο καί τόν ὀδηγεῖ μακράν τοῦ Χριστοῦ. Διά τῆς βίας ὁ Κύριος δέν ἐξαναγκάζει κανένα. Ἄς προσέξουμε τήν καρδιά, τή διάνοιά μας. Ἄς φροντίσουμε νά ἔχουμε πάντοτε ταπείνωση καί ὑπακοή στό θεῖο θέλημα. Νά εἴμαστε βέβαιοι πώς, τότε ἡ προσευχή μας θά ἔχει καρπούς πνευματικούς καί ἡ πορεία μας θά βρίσκεται σ' ἀχνάρια τῶν ἀπ' αἰῶνος Ἀγίων καί Προφητῶν.

« Ἀφιέρωμα »

Ἡ προσευχή στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ανάβαση από τήν ὑπώρεια στήν ἀκώρεια τῶν ἀρετῶν

Ἐπισκόπου Μεσαορίας
κ. Γρηγορίου

Ἡ προσευχή εἶναι πνευματική κατάσταση ἀνάβασης ἀπό τά ἐπίγεια στά ἐπουράνια, τήν ὁποία ἐπιδιώκει νά βιώσει κάθε ἀνθρώπινο ὄν. Ὁ πεπερασμένος ἄνθρωπος ἐκ τῆς φύσεώς του κοιτάζει ψηλά, ἀναζητώντας προσευχητικά, μέσα ἀπό τίς θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μία ἀνώτερη δύναμη - τήν ὁποία ὀρίζει, στήν ἀνάγκη, ἡ ὑπαρξιακή ἀναγκαιότητα.

Ὁ χριστιανός ἄνθρωπος, ὡς πρόσωπο καί εἰκόνα Θεοῦ (Γέν. α', 26), ζεῖ τόν πόθο τῆς συναντήσεως μέ τόν ἀποκεκαλυμμένο Θεό. Στήν ἐμπειρία τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας συνομιλεῖ μέ τόν Θεό, ὁ Ὅποιος φανερόνεται στόν κόσμο ὡς ὁ Ὄν, ὁ αὐθύπαρκτος Δημιουργός. Ὁ Τρια-

δικός Θεός εἶναι Ἕνας κατ' οὐσίαν καί τρία Πρόσωπα καθ' ὑπόσταση. Ἀποκαλύπτεται ὡς Πατήρ στήν Παλαιά Διαθήκη, ὡς Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Υἱός τοῦ ἀνθρώπου στήν Καινή Διαθήκη, καί ὡς Ἅγιο Πνεῦμα ἀπό τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Κάθε θρησκεία, ὡς ἀνθρώπινη προσπάθεια, προϋποθέτει τήν προσευχή ὡς τρόπο ἐπικοινωνίας καί ἐπὶ κλήσης ἄνωθεν βοήθειας¹. Εἰσέρχεται ὁ ἄνθρωπος διά τῆς προσευχῆς σέ διαδικασία ἀναζήτησης δύναμης, θάρρους καί συμπαράστασης γιά τίς καθημερινές πνευματικές καί ὕλικές ἀνάγκες του. Ὁ χριστιανός βιώνει ἐν τῷ κρυπτῷ, μέ σεμνότητα καί διακριτικότητα, τήν προσευχητική πα-

¹ Ὁ Ἀπ. Παῦλος θυμίζει στούς Κορινθίους τόν πρότερο βίο καί τούς τρόπους ἱκανοποίησης τῆς ἀνάγκης γιά ἀναζήτηση καί ἔνωση μέ δυνάμεις πέρα ἀπό τά ἀνθρώπινα δεδομένα. «οἴδατε ὅτι, ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τά εἰδωλα τά ἄφωνα ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι» (Α' Κορ. ιβ', 2).

ράδοση τῆς Ἀγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σύμφωνα μέ τήν προτροπή τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ². Ἡ προσευχή ἐμπνέει τόν προσευχόμενο νά ἀφουγκράζεται σέ σιωπή τήν καρδιά του, ἡ ὁποία ἐνώνεται δι' αὐτῆς μέ τόν Τριαδικό Θεό³, τήν πηγὴ τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς, τῆς εἰρήνης καί κάθε ἀγαθῆς δωρεᾶς.

Ὁ Χριστός εἶναι ὁ Διδάσκαλος τῆς προσευχῆς. Μᾶς ἀποκαλύπτει τόν τρόπο καί τούς καρπούς της, ὡς ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁴, ἐνῶ ὁ ἴδιος φτάνει μέχρι τῆς θυσίας ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἀπὸ ἀγάπη καί συγκατάβαση. Κατόπιν, οἱ Ἀπόστολοι προτρέπουν τὰ μέλη τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας νά προσεύχονται καί νά ἀντλοῦν τὴν δέουσα ὠφέλεια ἀπὸ αὐτῆς τὴν πνευματικὴ ἐργασία. Ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος γράφει: «Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω· εὐθυμεῖ

τις; ψαλλέτω»⁵. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, στήν πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολή, συμπληρώνει: «μηδὲν μερμινᾶτε, ἀλλ' ἐν παντί τῇ προσευχῇ καί τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζεσθω πρὸς τόν Θεόν, καί ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καί τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»⁶.

Οἱ πιστοί, ζώντας μέσα στήν Ἐκκλησία, βιώνουν ἐμπειρικά τόν ἀποκεκαλυμμένο Θεό. Ἡ δύναμη τῆς προσευχῆς προσφέρει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἐνέργεια, παρηγοριά καί ἐλπίδα στόν ταπεινό καί ἐνσυνείδητο ἄνθρωπο στήν πορεία του πρὸς τὴν θέωση. Λειτουργεῖ ἡ προσευχή ὡς κλίμακα ἀπὸ τὴν ὑπώρεια στήν ἀκρόρεια τῶν ἀρετῶν.

Τό σκεπτικὸ αὐτὸ ἐκπορεύεται ἀπὸ τούς Ὀκτὼ Λόγους τοῦ Ἁγίου

² «Καί ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καί ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τόν μισθόν αὐτῶν. σύ δέ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖον σου, καί κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καί ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ» (Ματθ. στ', 5-6).

³ Βλ. Φιλίπ. δ', 7.

⁴ «...οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» (Α' Κορ. ιβ', 3).

⁵ Ἰακ. ε', 13.

⁶ Φιλίπ. δ', 6-7.

εἶναι ἡ μήτρα πού γεννᾷ ὅλες τίς ἐπιμέρους ἀρετές ὡς δῶρα τοῦ δωροδοτοῦ Χριστοῦ. Ἡ προσευχή εἶναι δῶρο Θεοῦ· κατάσταση συμφιλώσης μέ τόν Θεό καί καταλλαγῆς μέ τόν συνάνθρωπο. Βιώνοντας

Γρηγορίου Νύσσης⁷ στό ἐρμηνευτικό ἔργο «Εἰς τοὺς Μακαρισμούς», ὅπου ὁ Ἅγιος ἐρμηνεύει τοὺς Μακαρισμούς τῆς Ἐπί τοῦ Ὄρους Ὁμιλίας⁸. Ὁ Νύσσης, ἐνθερμος μύστης τῆς ἀσκήσεως καί τῆς καρδιακῆς προσευχῆς, διδάσκει τήν προοδευτική καί ἐξελικτική ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν: τήν ἀνάβαση ἀπό τήν ὑπώρεια στήν ἀκρόρεια τῆς κλίμακας, μέ κορυφή τή θέωση κατὰ χάριν, ὑπό τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἀργότερα, ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης στό ἔργο του «Κλίμαξ» χαρακτηρίζει τήν προσευχή «μητέρα τῶν ἀρετῶν». Ὅλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας συμφωνοῦν ὅτι αὕτη

νώντας διαδοχικά τή θεία ἐμπειρία, ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τήν ἀναγκαιότητα νά ἔχει ἀδιάλειπτη μνήμη Θεοῦ, ἀνταποκρινόμενος στήν ἀποστολική προτροπή «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε»⁹.

Ὁ Γρηγόριος Νύσσης ὀνομάζει τήν προσευχή «θεία μυσταγωγία» στό ἔργο του «Περί Προσευχῆς», ἐρμηνεύοντας τήν Κυριακή Προσευχή¹⁰: «Ὅταν προσεύχεσθε», λέει· δέν εἶπε «ὅταν εὐχέσθε»... ἐπειδή πρέπει νά ἔχει προκατορθωθεῖ τό περιεχόμενο τῆς εὐχῆς, πρὶν πλησιάσουμε τόν Θεό. Ἡ εὐχή εἶναι ὑπόσχεση, τάξιμο γιά κάτι πού ἀφιερώνουμε ἀπό εὐσέβεια, ἐνῶ ἡ προσευχή εἶναι αἴτηση ἀγαθοῦ

⁷ Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης εἶναι ἓνας ἐκ τῶν Μεγάλων Πατέρων καί Διδασκάλων τοῦ 4ου αἰώνα, ἀδελφός τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

⁸ Ματθ. ε', 3-12.

⁹ Α' Θεσ. ε', 17.

¹⁰ Ματθ. στ', 9-13.

πού ἀπευθύνεται ἱκετευτικά στὸν Θεό»¹¹.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης προτρέπει: «Καὶ ἂν ἀκόμη ἔχεις ἀνεβεῖ ὅλη τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν, καὶ τότε πάλι νὰ προσεύχῃς ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν σου, ἀκούγοντας τὸν Παῦλο νὰ βοᾷ: “Ἀμαρτωλῶν πρῶτός εἰμι ἐγώ” (Α΄ Τιμ. α΄, 15)»¹². Καὶ ἄλλοῦ: «Ἀφοῦ ἐγερθεῖς ἀπὸ τὴ φιλοκοσμία καὶ τὴ φιληδονία, πέταξε ἀπὸ πάνω σου τίς μέριμνες, ἀπόβαλε τίς σκέψεις, ἀπαρνήσου τὸ σῶμα· καὶ τότε προσευχήσου. Διότι ἡ προσευχή δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀποξένωση ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν ὁρατό καὶ ἀόρατο κόσμο»¹³. Ἡ αὐθεντικὴ προσευχὴ ὁδηγεῖ τὸν ἐνάρετο ἄνθρωπο σὴ μετάνοια, τὴ συγχώρεση καὶ τὴν ἐλευθερία ἀπὸ τὰ πάθη· διασφαλίζει τὸν νοῦ ἀπὸ τίς παγίδες τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς ὑπερηφάνειας. Ὁ Σιναΐτης τὸ ἐπιβεβαιώνει: «Ἄν ἐνδυθεῖς καλὰ τὴν πρᾶότητα καὶ τὴν ἀοργησία, τότε δέν θά κοπιᾷσεις πολὺ νὰ ἐλευθερώσεις τὸν νοῦ σου ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία»¹⁴.

Ὁ Γρηγόριος Νύσσης προσθέτει: «Ὅποιος ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν κακία καὶ ζεῖ μέ ἀγαθότητα, αὐτὸς θά φωνάζει τὸν ἀγαθὸ Πατέρα. Ὅταν λοιπὸν προσευχόμεστε στὸν Θεό, ἅς ἐξετάσουμε πρῶτα τὴ ζωὴ μας, ἂν ἔχουμε κάτι πού ν’ ἀξίζει τὴ θεία συγγένεια, κι ἔτσι ἅς τολμήσουμε ἔπειτα τὸν λόγο αὐτόν. Γιατί αὐτὸς πού μᾶς ὅρισε νὰ τὸν ὀνομάζουμε “Πατέρα” δέν μᾶς παρῶρησε τὴν ἄδεια νὰ ψευδόμεστε. Αὐτὸς πού ἔζησε ἀντάξια τῆς θεϊκῆς εὐγένειας, αὐτὸς ἀπενίξει ὀρθά πρὸς τὴν οὐράνια πόλη, ὀνομάζει Πατέρα τὸν Βασιλιά τῶν οὐρανῶν καὶ πατρίδα του τὴν οὐράνια μακαριότητα»¹⁵, τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

Ἐπανερχεται μέ ἐνάργεια ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: «Ἡ προσευχή, ὡς πρὸς τὴν ποιότητά της, εἶναι συναναστροφή καὶ ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τὸν Θεό· ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειά της, σύσταση καὶ διατήρηση τοῦ κόσμου, συμφιλίωση μέ τὸν Θεό, μητέρα τῶν δακρύων καθὼς ἐπίσης καὶ θυγατέρα,

¹¹ Γρηγορίου Ἐπισκόπου Νύσσης, *Εἰς τὴν προσευχήν, Λόγος Β΄*, PG 44, 1137-1140.

¹² Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, Κεφ. 28, 12 (PG 88, 1132).

¹³ Ὁ.π., Κεφ. 28, 28 (PG 88, 1133).

¹⁴ Ὁ.π., Κεφ. 28, 14 (PG 88, 1132).

¹⁵ Γρηγορίου Ἐπισκόπου Νύσσης, *Εἰς τὴν προσευχήν, Λόγος Β΄*, PG 44, 1141.

ἄς ἀναφέρουμε τὰ αἰτήματά μας πρὸς τὸν Παμβασιλέα»¹⁷. Καί: «Ἡ πίστη ἔδωσε φτερά στὴν προσευχή. Χωρὶς αὐτὴν ἢ προσευχή δέν μπορεῖ νὰ πετάξει στὸν οὐρανό»¹⁸.

Ἡ προσευχή ἀνοίγει τὸν δρόμο γιὰ τὴν ἀνάβαση ἀπὸ τὴν ὑπώγεια

γέφυρα πού σώζει ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, τοῖχος πού μᾶς προστατεύει ἀπὸ τίς θλίψεις, πηγὴ τῶν ἀρετῶν, πρόξενος τῶν χαρισμάτων, τροφή τῆς ψυχῆς, φωτισμός τοῦ νοῦ, ἀπόδειξη τῆς ἐλπίδας, πλοῦτος τῶν μοναχῶν, θησαυρός τῶν ἡσυχαστῶν. Ἡ προσευχή εἶναι γιὰ αὐτόν πού προσεύχεται πραγματικά δικαστήριο, κριτήριο καὶ βῆμα τοῦ Κυρίου, πρὶν ἀπὸ τὸ μελλοντικό βῆμα»¹⁶. Καί: «Πρὶν ἀπ' ὅλα, ἄς βάλουμε στὸν κατάλογο τῆς δεήσεώς μας τὴν εἰλικρινή εὐχαριστία· στή δεύτερη θέση, τὴν ἐξομολόγηση καὶ τὴ συντριβὴ τῆς ψυχῆς μέ κατάνυξη· καὶ ἐν συνεχείᾳ

στὴν ἀκρώγεια τῶν ἀρετῶν, μέ κορυφὴ τὴν ἀγάπη. Αὐτὴ ἐπιβιβαιώνεται ὅταν ὁ προσευχόμενος βιώνει τὴν ἐμπειρία τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως· τότε ἀποκτᾶ συντριβὴ γιὰ τίς ἐλλείψεις του καὶ τὸ ἀγωνιστικό φρόνημα νὰ προσεύχεται καὶ γιὰ τὸν πλησίον - φίλο ἢ ἀντίπαλο. Δύσκολο τὸ ἐγχεῖρημα, ἀλλὰ ὄχι ἀκατόρθωτο· εἶναι δῶρο Θεοῦ, τὸ ὁποῖο ζητοῦμε μέσῳ τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς, ὅπως μᾶς τὸ δίδαξε ὁ ἴδιος ὁ Μέγας Διδάσκαλος, ὁ Σωτὴρας καὶ Λυτρωτὴς μας Ἰησοῦς Χριστός· τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς ζωῆς καὶ τῆς διαρκοῦς προσευχῆς μας.

¹⁶ Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, Κλίμαξ, Κεφ. 28, 1 (PG 88, 1129).

¹⁷ Ὁ.π., Κεφ. 28, 6 (PG 88, 1132).

¹⁸ Ὁ.π., Κεφ. 28, 29 (PG 88, 1133).

Περὶ νοερᾶς προσευχῆς¹

† Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη

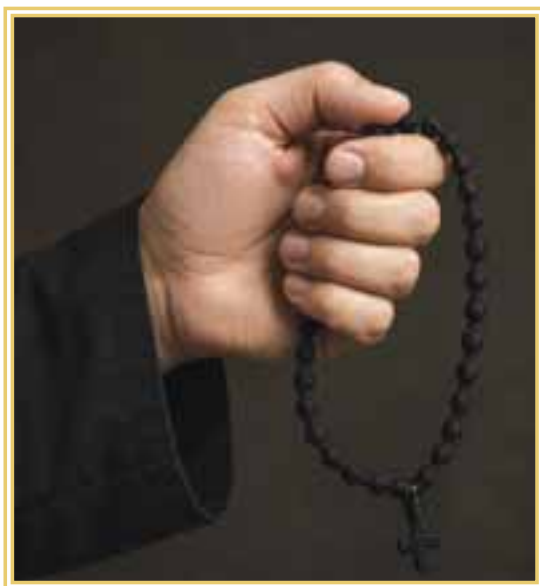
Παραλάβαμε ἀπὸ τούς ἁγίους Πατέρες μας νὰ λέμε τὴν προσευχή· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Γίε τοῦ Θεοῦ, ἐλέησον μέ τόν ἁμαρτωλόν». Αὐτὴ τὴν προσευχή ὅσο συχνὰ τὴν λέει ὁ Χριστιανός, τόσο περισσότερο λαμβάνει τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εὐρίσκει τὴν ψυχὴ του, φωτισμό στό μυαλό του καὶ δύναμη νὰ ἀντιμετωπίσει τόν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Αὐτὴ τὴν προσευχή δὲν μπορεῖ νὰ τὴν πεῖ κανεὶς, ἐὰν δὲν ἔχει τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» (Α΄ Κορ. ιβ', 3)· δηλαδή, «κανεὶς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ τόν Ἰησοῦ Χριστό, Κύριο, Θεό, παρὰ μόνον ἐὰν ἔχει τὴν Χάρη

τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Γι' αὐτό λοιπόν, κάθε φορά πού ἕνας Χριστιανός λέγει τόν Χριστό Κύριο, Θεό, αὐτό τό λέγει ἐπειδὴ ἔχει τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐμεῖς ἀπὸ πού ἔχουμε τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Τὴν ἔχουμε ἀπὸ τό Ἅγιο Βάπτισμα. Διότι τότε πού βαπτισθήκαμε, ἐλάβαμε τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι Πνευματοφόροι. Ἀλλὰ αὐτὴ τὴν Χάρη μποροῦμε νὰ τὴν ἔχουμε μέσα μας ἢ ζωντανή, νὰ μᾶς ἀγιάζει καὶ νὰ μᾶς χαριτώνει, ἢ θαμμένη. Ἕνας ἄνθρωπος πού εἶναι βαπτισμένος, ἀλλὰ δὲν προσεύχεται, δὲν ζεῖ στὴν Ἐκκλησία, δὲν ἐξομολογεῖται, δὲν κοινωνεῖ, δὲν κάνει τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἔχει βε-

¹ Ἀπόσπασμα ἀπὸ τό βιβλίον † Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου, *Ὁμιλίες σέ ἑορτές τοῦ Τριωδίου καὶ περὶ ἀρετῶν (τῶν ἐτῶν 1981-1991)*, ἔκδ. Ἱ.Μ. Ὁσίου Γρηγορίου, Ἅγιον Ὄρος ³2017, σελ. 225-229. Ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὴν ἰστοσελίδα <https://alopsis.gr/περί-νοερᾶς-προσευχῆς-†-αρχ-γεώργιος/>

νιε...», τό «Παναγία Τριάς...», τό «Πάτερ ἡμῶν...», νά λέμε ἀρκετές φορές τήν προσευχή αὐτή, κάνοντας καί τόν Σταυρό μας· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Γίέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν». Τήν ἡμέρα ὅσο μποροῦμε, ἐδῶ καί ἐκεῖ· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν». Ὅταν κανένας πειρασμός, καμία κακή σκέψη ἔρχεται στόν νοῦ μας· «Κύριε

βαίως τήν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέσα του, ἀλλά ἀνενέργητη· δέν λειτουργεῖ ἡ Χάρις. Μόλις ὅμως αὐτός ἀρχίσει νά προσεύχεται, νά ἐξομολογεῖται, νά κοινωνεῖ, νά κάνη τά ἔργα τοῦ Θεοῦ, τήν ἀγάπη, τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως ἀρχίζει μέσα του ἡ Χάρις νά ἐνεργεῖ, καί ὁ ἄνθρωπος φωτίζεται, ἀγιάζεται, καθαρίζεται καί σώζεται.

Γιά νά μπορέσουμε λοιπόν καί ἐμεῖς νά ἔχουμε τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ νά ἐνεργεῖ καί νά τήν αἰσθανόμαστε μέσα μας, πολύ μᾶς βοηθάει αὐτή ἡ προσευχή, τό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Γίέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν». Τό πρωί πού σηκώνομαστε μαζί μέ τίς ἐωθινές προσευχές πού λέμε, τό «Βασιλεῦ Οὐρά-

Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν», καί φεύγει αὐτή ἡ κακή σκέψη. Ὅταν ἔχουμε κάποια στενοχώρια, κάποια ἀπελπισία, κάποια δυσκολία, μόλις ποῦμε τό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ...» ἀρκετές φορές – πρέπει νά τό ποῦμε μέ ταπείνωση, μέ πίστη – ἔρχεται εἰρήνη στήν ψυχή. Μόλις στήν οἰκογένεια πάει νά γίνει ἓνα σκάνδαλο, μία διαίρεση, μία ἀκαταστασία· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον ἡμᾶς», «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, φώτισε τά παιδιά μας», «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰρήνεψέ μας», καί ἔρχεται Χάρις, εὐλογία καί εἰρήνη. Σέ ὅσους Χριστιανούς εἶπαμε νά λένε αὐτή τήν προσευχή, καί ἰδίως ὅταν μέσα στήν οἰκογένειά τους ὑπάρχουν δυσκολίες, ὅλοι

μοῦ εἶπαν ὅτι μέ τήν προσευχή αὐτή ἡ οἰκογένεια εἰρήνευσε, καί τά παιδιά φωτίζονται, καί ὁ κόσμος γίνεται καλύτερος, καί πιό κοντά στόν Χριστό ἔρχεται.

Λοιπόν, ἐάν θέλετε, κρατήστε το αὐτό σάν ἓνα ἐφόδιο. Νά προσπαθεῖτε ὅσο πιό συχνά μπορεῖτε νά λέτε· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν». Δέν χρειάζεται κανείς νά εἶναι στό δωμάτιό του κλεισμένος ἢ σέ μία Ἐκκλησία μέσα. Καί στό αὐτοκίνητο πού ὁδηγεῖ, καί στόν δρόμο πού περπατάει, καί περίπατο πού κάνει, καί δουλειές ἄλλες πού κάνει, τό μυαλό μπορεῖ νά δουλεύει· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν».

Υπάρχει μάλιστα καί ἓνα πολύ ὠραῖο βιβλιαράκι, πού σᾶς συνιστῶ νά τό διαβάσετε. Λέγεται· «Οἱ περιπέτειες ενός Προσκυνητοῦ». Εἶναι σάν μυθιστόρημα· διαβάζεται ὠραία. Ἐκεῖ περιγράφει τήν ζωή ενός Ρώσου προσκυνητῆ, ὁ ὁποῖος ἔζησε τόν περασμένο αἰῶνα καί εἶχε πολύ πόθο Θεοῦ μέσα στήν καρδιά του. Ἦθελε νά μάθει αὐτή τήν προσευχή καί ταξί-

δευσε σέ διάφορα μέρη, καί βρῆκε ἀγίους Γέροντες καί Ἀσκητές, οἱ ὁποῖοι τοῦ δίδαξαν αὐτή τήν προσευχή. Ἄμα τό διαβάσετε αὐτό τό βιβλίο, θά δεῖτε καί ἐσεῖς, ποιά εἶναι ἡ μέθοδος, ἡ τέχνη, γιά νά λέμε αὐτή τήν προσευχή, καί μάλιστα ὄχι ἀπλῶς νά τήν λέμε μέ τό στόμα, ἀλλά ἀπό τό στόμα νά πηγαίνει στόν νοῦ καί ἀπό τόν νοῦ νά πηγαίνει στήν καρδιά. Διότι ὅταν ἡ προσευχή εἶναι στήν καρδιά, τότε εἶναι καί ἡ πιό καθαρή, γνήσια, ἀληθινή προσευχή, καί τότε φέρνει καί πολλή εἰρήνη στήν ψυχή. Ἄν θέλετε δοκιμάστε καί θά μέ θυμηθεῖτε· πόση εἰρήνη θά ἔλθει στήν ψυχή σας καί πόση χαρά θά πάρετε, ἅμα μάθετε αὐτή τήν προσευχή· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν». Ὅλοι μπορεῖτε, μικροί καί μεγάλοι. Μέσα στήν Ἐκκλησία μας ἔχουμε ὅπλα γιά νά εἴμαστε εὐτυχισμένοι, ἀλλά δέν τά χρησιμοποιοῦμε. Γι' αὐτό καί δέν ἔχουμε χαρά στήν ζωή μας. Ἐνῶ ἐάν ἔχουμε τήν προσευχή, θά ἔχουμε καί ἀληθινή χαρά.

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο

Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

Εὐχή γάρ οὐδέν ἕτερόν ἐστιν ἢ διάλεξις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὁμιλία πρὸς τὸν τῶν ὅλων δεσπότην»¹. Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ὁρίζει τὴν ἔννοια τῆς προσευχῆς ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στὶς Κατηχήσεις του. Ἡ προσευχή εἶναι ἡ συνομιλία, ὁ διάλογος καὶ ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Πανάγαθο Θεό, ὁ Ὅποιος τὸν δημιούργησε καὶ εἶναι ὁ «τῶν ὅλων δεσπότης». Εἶναι μάλιστα τόσο ἀναγκαία στὴ ζωὴ μας ὅσο εἶναι ἡ ἀναπνοὴ καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο πρέπει νὰ εἶναι ἡ διαρκὴς μας ἐνασχόληση. «Ὡσπερ γὰρ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέποτε ἄκαιρον, οὕτως οὐδὲ τὸ αἰτεῖν, ἀλλὰ τὸ μὴ αἰτεῖν ἄκαιρον. Καὶ γὰρ καθάπερ τῆς ἀναπνοῆς δεόμεθα ταύτης, οὕτω καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας»². Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς μᾶς ὑπενθυμίζουν τὰ ἀντίστοιχα παροιμιώδη λόγια τοῦ Ἅγ.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στὸν Α' Θεολογικὸ τοῦ Λόγου: «Μνημονεύ- τέον γὰρ Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον· καί, εἰ οἶον τε τοῦτο εἰπεῖν, μηδὲ ἄλλο τι ἢ τοῦτο πρακτέον»³.

Ἡ προσευχή εἶναι φάρμακο γιὰ τὶς ψυχές μας καὶ ἰατρεῖο γιὰ τὰ διάφορα πάθη μας, τὰ ὁποῖα θεραπεύει. Ἀποτελεῖ, ὥς ἐκ τούτου, ἀκαταγώνιστο ὄπλο. Εἶναι ἡ σωτηρία μας, γιατί καθαρίζει τὴν ψυχὴ μας, μᾶς ἀπολυτρώνει ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας καὶ γίνεται πρόξενος μυρίων ἀγαθῶν. «Τοῦτο γὰρ (ἡ προσευχή) ἡ σωτηρία ἡ ἡμετέρα, τοῦτο τὸ φάρμακον τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τοῦτο τὸ ἰατρεῖον τῶν παθῶν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τικτομένων. Εὐχή τὸ τεῖχος τῶν πιστῶν, εὐχή τὸ ὄπλον ἡμῶν τὸ ἀκαταγώνιστον, εὐχή τὸ καθάρσιον τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, εὐχή ἡ ἀπολύτρωσις τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, εὐχή ἡ

¹ Κατήχσεις Ζ' 25, ΕΠΕ 30,490.

² Εἰς Ματθ. ΚΒ' 6, ΕΠΕ 10,60.

³ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Λόγος ΚΖ' 4, ΕΠΕ 4,16.

ὑπόθεσις τῶν μυρίων ἀγαθῶν»⁴.

Κάθε καινούργια μέρα πρέπει ν' ἀρχίζει πάντοτε μετὰ τὴν προσευχή. Σχολιάζοντας ὁ ἱερός Πατὴρ τὸν ψαλμικὸ στίχο «Τὸ πρωὶ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου», παρατηρεῖ ὅτι «ἐκ προοιμίων τῆς ἡμέρας τὰς ἀπαρχὰς ἐδίδου τῷ Θεῷ»⁵. Μᾶς ὑπενθυμίζει, τοιοῦτοτρόπως, τὴ μεγάλη σημασία πὺν ἀποδίδουν ὅλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στὴν πρωτόνοια, δηλαδὴ στὴν πρώτη σκέψη μόλις ξυπνήσουμε. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος μόλις ξυπνήσῃ ἔχει ὡς πρώτη σκέψη τοῦ τὴν προσευχή, τότε ὅλη ἡ μέρα τοῦ θὰ κινηθεῖ μέσα στὸ πνεῦμα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ κάθε ἔργο μας πρέπει νὰ ἀρχίζει μετὰ προσευχῆ, ὥστε νὰ ἔχουμε τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, χωρὶς τὴν ὁποία τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ σωστά. «Ὅπερ ἂν μέλλοιμεν διαπράττεσθαι, ... πρότερον τὴν διὰ τῆς εὐχῆς θυσίαν ἀναφέρειν τῷ Δεσπότῃ, καὶ τὴν ἐκείνου συμμαχίαν καλοῦντας, οὕτως ἄπτεσθαι τῶν προκεμένων»⁶.

Ἰδιαίτερη σημασία ἀποδίδει ὁ Ἁγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στὴν προσευχὴ τῆς νύκτας, «ὅτε οὐδεὶς ὁ ἐνοχλῶν, ὅτε πολλὴ τῶν λογισμῶν ἢ γαλήνη, ὅτε πολλὴ ἡ ἡσυχία καὶ ταραχῆς ἐκτὸς τὸ δωμάτιον»⁷. Ἡ νύκτα, ἀναφέρει σὲ ἄλλη τοῦ ὁμιλία, δὲν ἔγινε γιὰ νὰ κοιμώμαστε συνεχῶς καὶ νὰ εἴμαστε νωθροί. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ σὴν κώνεται ἀπὸ τὸν ὕπνο μέσα στὴ νύκτα, γιὰ νὰ δοξολογήσῃ τὸν Θεό. Μᾶς προτρέπει λοιπὸν νὰ σηκωνώμαστε κι ἐμεῖς, γιὰτὶ «καθαρώτερα τότε ἐστὶν ἡ ψυχὴ· κουφοτέρω καὶ λεπτοτέρω μᾶλλον ἐστὶ». Τὸ σκοτάδι δὲ καὶ ἡ πολλὴ σιγὴ «εἰς κατάνυξιν ἀγαγεῖν ἱκανά»⁸. Ὁ Θεός, τρόπον τινά, περισσότερο εἰσακούει κατὰ τὴ διάρκεια τῶν νυκτερινῶν προσευχῶν, «ὅταν τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως σὺν θρῆνων ποιῇ καιρὸν»⁹. Μετὰ ἀπὸ τίς παννυχίδες, τὴν ἐκτενὴ προσευχὴ τῆς νύκτας δηλαδὴ, καὶ ὁ ὕπνος εἶναι γλυκός, ἀλλὰ γίνονται καὶ θαυμαστὲς ἀποκαλύψεις.

Γιὰ νὰ ἔχει πραγματικὴ ὠφέ-

⁴ Κατήχσις Ζ' 25, ΕΠΕ 30,490.

⁵ Εἰς Ψαλμ. Ε' 3, ΕΠΕ 5,214-216.

⁶ Εἰς Γέν. ΞΕ' 2, ΕΠΕ 5,14.

⁷ Εἰς Γέν. Λ' 6, ΕΠΕ 3,296.

⁸ Εἰς Πράξ. ΚΣτ' 3, ΕΠΕ 16^Α,96.

⁹ Εἰς Πράξ. ΚΣτ' 4, ΕΠΕ 16^Α,98.

λεια ή προσευχή, δὲν ἀρκεῖ μόνο ή στάση τοῦ σώματος καὶ ή ἔνταση τῆς φωνῆς, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται κατὰ κύριο λόγο ή προθυμία τῆς γνώμης, ή πρόθυμη διάθεση δηλαδή, ἀλλὰ καὶ ή συντριβή τῆς ψυχῆς καὶ τὰ «ἐνδοθεν δάκρυα», τὰ δάκρυα ἐκ βαθέων¹⁰. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσεύχεται συνεχῶς μέ αὐτή τὴν προθυμία, τότε εἶναι ἀδύνατο νὰ ἁμαρτάνει. «Ἀμήχανον γάρ, ἀμήχανον, ἄνθρωπον μετὰ τῆς προσηκούσης προθυμίας εὐχόμενον καὶ παρὰ

καλοῦντα τὸν Θεὸν συνεχῶς, ἁμαρτεῖν ποτέ»¹¹. Ὅταν ὁ νοῦς μας τριγυρίζει ἄλλοῦ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, τότε προσευχόμαστε μέν, ἀλλ' ὄχι «ἐνώπιον Κυρίου». Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ προσεύχεται ἐκεῖνος ποὺ συγκεντρώνεται καὶ δὲν ἔχει τίποτε κοινὸ μέ τῇ γῇ, «ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἑαυτὸν μετοικίσας καὶ πάντα ἀνθρώπινον λογισμόν ἀπὸ τῆς γῆς ἐκβαλὼν». Ὁ Κύριος μᾶς δίδαξε, ἐπίσης, ὅταν προσευχόμαστε νὰ μὴ βαττολογοῦμε, νὰ μὴ φλυαροῦμε δηλαδή, διότι «οὐκ ἐν τῷ πλήθει τῶν ρημάτων, ἀλλ' ἐν τῇ νήψει τῆς διανοίας κεῖται τὸ ἀκουσθῆναι»¹². Ἀκόμη μεγαλύτερη εἶναι ή δύναμη τῆς προσευχῆς, ὅταν συνδυάζεται μέ τὴ νηστεία, γιατί τότε ὁ νοῦς εἶναι σὲ ἐργήγορση καὶ ή ψυχὴ ἀναζητεῖ τὰ οὐράνια. «Ἀεὶ μέν οὖν μεγάλη τῆς εὐχῆς ή δύναμις· τὸ δὲ μετὰ νηστείας εἶναι εὐχὴν, δυνατωτέραν ποιεῖ τὴν ψυχὴν»¹³. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο στὴν Ἁγία Γραφή ή προσευχή πάντοτε συνδυάζεται μέ τὴ νηστεία.

Ἡ προσευχή μας δὲν πρέπει νὰ περιλαμβάνει μόνο αἰτήματα πρὸς

¹⁰ Εἰς Ματθ. ΙΘ' 3, ΕΠΕ 9,662-664.

¹¹ Περὶ Ἄννης Δ' 5, ΕΠΕ 8^Α,104-106.

¹² Περὶ Ἄννης Β' 2, ΕΠΕ 8^Α,46.

¹³ Εἰς Μεγάλην Ἑβδομάδα 4, ΕΠΕ 35,542.

τὸν Θεό, ἀλλὰ πρέπει νὰ χαρ-
κτηρίζεται ἀπὸ διάθεση εὐχαρι-
στίας καὶ δοξολογίας. Ἡ εὐχαριστία
καὶ ἡ δοξολογία μάλιστα πρέπει νὰ
προηγούνται τῶν ὅποιων αἰτημά-
των. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ Ἅγιος Θεὸς
ἀνταποκρίνεται στὰ αἰτήματά μας,
δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε καὶ πάλι νὰ
Τὸν εὐχαριστήσουμε. «Πρότερον
ῥιμους ἀναφέρειν εἰς τὸν Θεόν, καὶ
εὐχαριστεῖν ἐφ' οἷς εὖ πέπονθε· καὶ
τότε ἅπερ βούλεται αἰτεῖν, καὶ πάλιν
εὐχαριστεῖν ἐφ' οἷς ἂν λάβοι»¹⁴.
Ὅφείλουμε δὲ νὰ εὐχαριστοῦμε
τὸν Θεὸ ὅχι μόνο γιὰ τὰ εὐχάριστα,
ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ δυσάρεστα, νὰ Τὸν
δοξολογοῦμε ὅχι μόνο γιὰ τὶς εὐεργε-
σίες Του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς τιμο-
ρίες. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ μισθὸς
μας εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερος.
«Τοῦτο γὰρ μάλιστα εὐχαρίστου,
τοῦτο φιλοσόφου ψυχῆς, τὸ καὶ ἐν
τοῖς λυπηροῖς εὐχαριστεῖν, τὸ ὑπὲρ
ἀπάντων δοξάζειν, μὴ μόνον ὑπὲρ
τῶν εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ
τῶν τιμωριῶν. Τοῦτο γὰρ πλείονος
μισθοῦ πρόξενον»¹⁵.

Ὅφείλουμε, ἐπίσης, νὰ εὐχαρι-
στοῦμε τὸν Θεὸ καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν

μᾶς δίνει αὐτὰ ποὺ Τοῦ ζητοῦμε,
γιατὶ γνωρίζουμε ὅτι πάντοτε ἐνεργεῖ
γιὰ τὸ δικό μας συμφέρον. «Κἂν
δὴ ὁ Θεός, κἂν μὴ δὴ ταῦτα ἅπερ
αἰτοῦμεν, ἡμεῖς ὑπὲρ ἀμφοτέρων
εὐχαριστήσωμεν τῷ Θεῷ. Ἀμφοτέ-
ρα γὰρ ἡμῖν συμφερόντως ποιεῖ»¹⁶.
Ἄλλοῦ σημειώνει ὁ ἱερός Πατήρ:
«Εὐχόμενος ἐὰν εἰσακουσθῆς, μένε
εὐχαριστῶν ἐν τῇ εὐχῇ· εἰ δὲ οὐκ
εἰσηκούσθης, ἐπίμενε εὐχόμενος,
ἵνα εἰσακουσθῆς»¹⁷. Στὴν ὁμιλία
τοῦ στὸν 4^ο Ψαλμὸ μᾶς ἐπεξηγεῖ γιὰ
ποιοὺς λόγους δὲν μᾶς εἰσακούει ὁ
Θεός. Δὲν εἰσακουόμαστε εἴτε γιατί
ζητοῦμε ἀσύμφορα πράγματα,
πράγματα ποὺ δὲν συμφέρουν τὴν
ψυχὴ μας, ὅποτε μὲ τὸν νὰ μὴν
παίρνουμε αὐτὸ ποὺ ζητοῦμε στὴν
πραγματικότητα ὠφελοῦμαστε, εἴτε
διότι ζητοῦμε ὅσα ζητοῦμε μὲ ἀδια-
φορία. Ὁ Θεὸς καθυστερεῖ νὰ μᾶς
δώσει ἐκεῖνα ποὺ Τοῦ ζητοῦμε, γιὰ
νὰ μᾶς βοηθήσει ν' αὐξήσουμε τὸν
ζῆλο καὶ τὴν ἐπιμονή μας. «Τῇ
μελλήσει τῆς δόσεως τὴν προσε-
δρίαν ἡμῖν ὁ Θεὸς σοφίζεται· καὶ
τοῦτο δὲ οὐ μικρὸν κέρδος»¹⁸.

Ἀσφαλῶς δὲν μποροῦμε νὰ

¹⁴ Εἰς Ψαλμ. Ε' 4, ΕΠΕ 5,224.

¹⁵ Εἰς Ψαλμ. Θ' 1, ΕΠΕ 5,440.

¹⁶ Εἰς Μεγάλην Ἑβδομάδα 6, ΕΠΕ 35,546.

¹⁷ Περὶ μετανοίας Γ' 4, ΕΠΕ 30,150.

¹⁸ Εἰς Ψαλμ. Δ' 6, ΕΠΕ 5,156.

ἐξαντλήσουμε σ' ἓνα σύντομο κείμενο τὰ ὅσα σημαντικὰ καὶ ἐνδιαφέροντα ἀναφέρει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος περὶ προσευχῆς καὶ τὰ ὁποῖα θὰ μπορούσαν νὰ καλύψουν τὶς σελίδες ἑνὸς ὁλοκλήρου βιβλίου. Δὲν μπορούμε, ὅμως, νὰ μὴν κάνουμε μία τελευταία ἀναφορὰ στὰ ὅσα ὁ ἱερός Πατήρ λέει γιὰ τὴ νοερά - καρδιακή προσευχή. Κατ' ἀρχὰς τονίζει συνεχῶς, ὅτι ἡ προσευχή δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε συγκεκριμένο χρόνο οὔτε συγκεκριμένο τόπο, ἀλλὰ ὅποτεδήποτε καὶ ὅπουδήποτε καὶ ἂν βρισκόμαστε ἔχουμε μαζί μας τὸ θυσιαστήριο, ὄντας ἐμεῖς οἱ ἴδιοι καὶ ἱερέας καὶ θυσιαστήριο καὶ τὸ πρὸς θυσία θύμα. Ἐνα μόνο ζητᾶ ἀπὸ ἐμᾶς ὁ Θεός: τὴ θερμότητα τῆς διανοίας μας καὶ τὴ σωφροσύνη τῆς ψυχῆς μας. «Ὅπουπερ ἂν ᾖς, τὸ θυσιαστήριον ἔχεις μετὰ σου τοῦ, καὶ τὴν μάχαιραν καὶ τὸ ἱερεῖον, αὐτὸς ὢν σὺ καὶ ἱερεὺς καὶ θυσιαστήριον καὶ ἱερεῖον... οὐδὲν κωλύει τόπος, οὐδὲ ἐμποδίζει καιρὸς, ἀλλὰ καὶ γόνατα μὴ κλίνεις, καὶ μὴ στήθος τύψη καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνης, διάνοιαν δὲ μόνον ἐπιδείξης θερμὴν, τὸ πᾶν ἀπλήρισας τῆς εὐχῆς ... οὐκ ἐπαι-

σχύνεται τόπον ὁ Θεός· ἐν ζητεῖ μόνον, διάνοιαν θερμὴν καὶ ψυχὴν σωφρονοῦσαν»¹⁹. Στὸ ἐρώτημα πῶς μπορούμε νὰ ἐλεηθοῦμε, πῶς μπορούμε νὰ σωθοῦμε, ἀπαντᾷ ὁ ἅγιος: «τὴν εὐχὴν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀναλάβωμεν πάντοτε καὶ τοὺς ταύτης καρπούς, λέγω δὴ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ πραότητα»²⁰. Ἄλλοις πάλι σημειώνει: «Στέναξον πικρῶς, ἀναμνήσθητι τῶν ἁμαρτημάτων τῶν σῶν, ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανόν, εἰπὲ κατὰ διάνοιαν “ἐλέησόν με ὁ Θεός”, καὶ ἀπῆρτισταί σου ἡ εὐχή»²¹. Εἴτε εἴμαστε στὸν δρόμο καὶ στὶς διάφορες καθημερινὲς ὑποχρεώσεις μας, εἴτε εἴμαστε μαζί με τοὺς φίλους μας, εἴτε κάνουμε ὅτιδήποτε ἄλλο, μπορούμε νὰ προσευχόμαστε κατὰ διάνοιαν καὶ νὰ καλοῦμε τὸν Θεὸ με δυνατὴ φωνή, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ἀπὸ τοὺς παρόντες. «Ἄρα ἐστὶ καὶ μὴ κρᾶζοντας ἀκούεσθαι, καὶ ἐπ' ἀγορᾶς βαδίζοντας εὐχεσθαι κατὰ διάνοιαν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, καὶ μετὰ φίλων συνεδρεύοντας, καὶ πᾶν ὅτιοῦν ποιοῦντας μετὰ σφοδρᾶς τῆς βοῆς καλεῖν τὸν Θεόν, τῆς ἔνδον λέγω, καὶ μηδενὶ τῶν παρόντων κατάδηλον ταύτην ποιεῖν»²².

¹⁹ Περὶ Ἄννης Δ' 6, ΕΠΕ 8^Α, 108-110.

²⁰ Περὶ μετανοίας Δ' 4, ΕΠΕ 30, 174.

²¹ Περὶ Ἄννης Δ' 6, ΕΠΕ 8^Α, 108.

²² Περὶ Ἄννης Β' 2, ΕΠΕ 8^Α, 48.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ἡ «παράκληση» τῆς ψυχῆς

Νίκης Τρακοσιῇ
Φιλολόγου

Αὔγουστος, ὁ «μήνας τῆς Παναγίας» μέ τήν Παράκληση, προετοιμασία γιά τήν Κοίμηση τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς Μητέρας τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί Μάνας κάθε Χριστιανοῦ. Κάποιες ἄλλες ψυχές συνέθεσαν τήν ὑπέροχη προσευχή, οἱ ὕμνοδοί τήν ἔντυσαν μέ μελωδία ἑλκυστική, κι ἐμεῖς, ἔχοντας ὡς ἄνθρωποι παραπλήσιες ἀνάγκες, νιώθουμε ὅτι ἐκφράζει ἅμεσα καί τή δική μας ψυχή.

Στίς προσευχές τῆς Ἐκκλησίας δεόμαστε ὅλοι μαζί γιά τά ἴδια πράγματα, ἀλλά κάθε προσευχή ἀποκτᾷ καί μιᾷ ἀτομικότητα, καθένας «μεταφράζει» μέσα του τά λόγια, τίς δεήσεις, ἀνάλογα μέ τούς πόθους τῆς δικῆς του ψυχῆς. Καί φεύγουμε εἰρηνικοί, ἐνισχυμένοι, παρόλο πού δέν πήραμε ἀκόμη αὐτό πού ζητήσαμε, πήραμε ὅμως «παράκληση», ἐλπίδα καί κουράγιο γιά τήν ἀναμονή. Κυρίως, πήραμε ἐσωτερική πληρο-

φορία γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί γιά τίς μεσιτείες τῆς Παναγίας, περάσαμε νοερά στόν οὐράνιο, πνευματικό κόσμο καί νιώσαμε ὅτι ἔχουμε μιᾷ θέσῃ ἐκεῖ.

Ὁ Κύριος μᾶς δίδαξε νά καταφεύγουμε στήν προσευχή δίνοντας τό παράδειγμα, ἀφοῦ «ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ» καί πρὶν ἀπό κάθε σημαντικό γεγονός προσευχόταν. Ὅταν οἱ Μαθητές ζήτησαν νά τοὺς διδάξει πῶς νά προσεύχονται καί οἱ ἴδιοι, τοὺς ἀπάντησε μέ τό «Πάτερ ἡμῶν» δίνοντας ἕνα πρότυπο ὁλοκληρωμένης προσευχῆς. Ἀλλά, τόνισε καί τήν ἐπιμονή στήν προσευχή. «Αἰτεῖτε, καί δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καί εὕρησετε, κρούετε, καί ἀνοιγήσεται ὑμῖν» (Λουκ. ια', 9). Νά ζητᾶτε ἐξακολουθητικά, χωρίς δισταγμό κι Ἐγώ θά σᾶς δώσω. Δέν κάνει ἐξαίρεση σέ κανένα, δέχεται καί τόν ἁμαρτωλό πού μετανοεῖ, γιατί εἶναι ὁ πῶς στοργικός Πατέρας.

πολύ ψυ-
χολογημέ-
νη εικόνα.
Καί τό
συμπέρα-
σμα: Ὁ
Θεός δέν
θά ἀνοίξει
τή θύρα
τοῦ ἐλέους
Του καί

Ἐπειδή ὁμως οἱ ἄνθρωποι δέν
ἔχουμε ἀρκετή πεποίθηση στήν
ἀγάπη Του, ὁ Κύριος μέ διάφορους
παραβολικούς λόγους πείθει ὅτι
δέν εἶναι δυνατόν ἡ προσευχή
πού γίνεται μέ πίστη, ὑπομονή
καί ἐπιμονή, νά μήν εἰσακούεται.

Παρομοιάζει τόν ἄνθρωπο πού
προσεύχεται μέ κάποιον πού με-
σάνυχτα κτυπᾷ τήν πόρτα φιλικοῦ
σπιτιοῦ ζητῶντας ψωμιά, γιατί
τοῦ ἦλθε ξένος ἀπό μακριά καί δέν
ἔχει τί νά τοῦ δώσει νά φάει. Ὁ φί-
λος μέσα ἐτοιμάζεται νά πάει γιά
ὕπνο καί τά παιδιά του ἔχουν ἤδη
ξαπλώσει. Ἀκατάλληλη ἡ ὥρα πού
κτυπᾷ καί ζητᾷ ψωμί ὁ φίλος
ἀλλά, νά τόν διώξει; δέν τό κάνει
ἡ καρδιά του. Ἀκόμα καί γιά τήν
τόλμη καί τήν ἀναίδειά του, νά
κτυπᾷ μεσάνυχτα τήν πόρτα, θά
τοῦ δώσει αὐτό πού ζητᾷ καί νά
τόν ἀπαλλαχτεῖ. Μιά ἀνθρώπινη,

δέν θά σέ ἀκούσει, ὅποια ὥρα καί
ἂν εἶναι ὅ,τι κι ἂν εἶναι αὐτό πού
χρειάζεσαι; (Λουκ. ια', 5).

Ἀκόμα μιᾷ παραβολική εἰκόνα
χρησιμοποιεῖ ὁ Χριστός, γιά νά μᾶς
πείσει νά Τόν «ἐξαναγκάσουμε» νά
ἀκούει τά αἰτήματά μας. Ἦταν, λέ-
γει, σέ μιᾷ πόλῃ ἕνας δικαστής ἄδι-
κος. Ἄνθρωπος πού ἔπραττε ὅ,τι
ἤθελε χωρίς νά ὑπολογίζει τούς
ἀνθρώπους, ἀλλά οὔτε καί τόν
Θεό φοβόταν. Μιά χήρα, ἀνυπε-
ράσπιστη γυναίκα, πηγαινε κάθε
λίγο σ' αὐτόν ζητῶντας νά ἐκδι-
κάσει τήν ὑπόθεσή της, γιατί κά-
ποιος ἀπό τούς πιό δυνατούς τήν
ἀδικοῦσε. Ὁ καιρός περνοῦσε καί
ὁ δικαστής ἀδιάφορος δέν ἀσχο-
λεῖτο μέ αὐτήν. Ἐκείνη ὁμως, πή-
γαινε συνεχῶς καί τόν ἐνοχλοῦσε
ἐπιμένοντας νά τῆς δώσει τό δίκαιό
της. Κουράστηκε κάποτε νά τήν
ἀκούει ὁ ἄδικος κριτής καί εἶπε, ἂν

καί δέν φοβοῦμαι οὔτε τόν Θεό οὔτε τούς ἀνθρώπους, θά ἐκδικάσω τήν ὑπόθεσή της, γιά νά πάψει νά μέ ἐνοχλεῖ. (Λουκ. ιη', 1-7)

Ἄν ἓνας ἄδικος δικαστής, ἀπλά γιά νά ἔχει ἡσυχο τό κεφάλι του, ἀποδίδει τό δίκαιο, ὁ πανάγαθος Θεός δέν θά δώσει στά παιδιά Του, πού Τοῦ φωνάζουν μέρανύχτα, αὐτό πού χρειάζονται; Κι ἂν κάποτε, γιά τό πνευματικούς συμφέρον, ἀργεῖ νά ἀπαντήσει στίς προσευχές τους, δέν σημαίνει ὅτι δέν ἄκουσε. Ἐκεῖνος γνωρίζει τό γιατί. Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις θά ἀποδείξουμε ὅτι ἐμπιστευόμαστε τή σοφία καί τήν ἀγάπη Του. Δέν γνωρίζουμε ἐμεῖς τή σκέψη τοῦ Θεοῦ. «Τίς γάρ ἔγνω νοῦν Κυρίου;» (Α' Κορ. β', 16).

Ἀλλά, ἐμεῖς ἱεραρχοῦμε σωστά τίς ἀνάγκες καί τίς προτεραιότητες μας; «Ζητεῖτε πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. στ', 33). Εἶναι πρώτη ἔγνοια καί πρῶτο αἶτημα ἡ σωτηρία μας; Ὅλα τά ἄλλα εἶναι δευτερεύοντα, ὅσο καί ἂν αἰσθανόμαστε ἐπιτακτική ἀνάγκη νά τά ἔχουμε. Κι ἂν πάρουμε κι ἂν δέν πάρουμε, πάντα κερδισμένοι εἴμαστε, γιατί ἡ ἴδια ἡ προσευχή εἶναι ἡ μεγαλύτερη ωφέλεια τῆς

ψυχῆς μας.

Τό καλοκαίρι ὅσο κι ἂν φέρνει τά εὐχάριστά του, ἔρχεται, δυστυχῶς, καί φορτωμένο μέ μνημες πολύ ὀδυνηρές. Ἔρχονται μία-μία οἱ ἡμερομηνίες πού θυμίζουν πόλεμο, ξεριζωμό, θάνατο, αγωγή... πληγές πού δέν ἔκλεισαν, σημάδια στήν ψυχή μας. Ποιά ἄλλη δύναμη καί παρηγοριά ἔχουμε ἀπό τήν προσευχή;

Ὅμως νά θυμόμαστε, χρειάζεται καί ἡ ταπεινή παραδοχή τῶν ἀδυναμιῶν καί τῶν λαθῶν μας, τῆς ἀνυπακοῆς στόν νόμο πού ὁ Κύριος μᾶς ἔδωσε. Ἐπιβάλλεται καί ἡ μετάνοια, γιά νά μπορούμε νά ἐπικαλούμαστε τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Υπάρχουν στήν Ἀγία Γραφή ὑπέροχες, ἐμπνευσμένες προσευχές ἀγίων ἀνθρώπων, πού μᾶς δίνουν τά σωστά μηνύματα, γιατί βρέθηκαν κι ἐκεῖνοι σέ παρόμοιες ἐθνικές περιπέτειες. Ἰδιαίτερα, ἄς προσέξουμε τίς προσευχές τῶν Ἑβραίων πού βρέθηκαν αἰχμάλωτοι σέ χῶρες ἐχθρικές. Τή λύτρωση ζητοῦσαν ἀπό τόν Θεό καί τούς τήν χάρισε μέ τόν πιό θαυμαστό τρόπο, ὅταν ἦταν πνευματικά ἔτοιμοι. Ὅλες οἱ προσευχές ἀρχίζουν μέ τήν ἔκφραση μετάνοιας, ὄχι γιά προσωπικά ἁμαρτήματα, ἀλλά γιά τή γενική ἀπο-

στασία τοῦ ἔθνους τους. Γιατί αἰσθάνονταν μέρος αὐτοῦ τοῦ ἔθνους, πού ἔχασε τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ καί ἔμεινε ἀνυπεράσπιστο στίς ἀρπακτικές διαθέσεις τῶν ἐχθρῶν του.

Στό φλεγόμενο καμίνι ρίχτηκαν ἀπό τόν Ναβουχοδονόσορα οἱ Τρεῖς εὐσεβεῖς νέοι, ἀλλά δέν προσευχήθηκαν γιά τή σωτηρία τους. Αἰσθάνθηκαν βαθιά μετάνοια, ἐπειδή εἶχαν ἐπίγνωση ὅτι γιά ὅλη τή συμφορά ἔφταιγε ἡ ἀποστασία τους ἀπό τόν Θεό. Ὁρθιος ὁ Ἀζαρίας μέσα στό φλεγόμενο καμίνι ἀνέπεμψε μέσα ἀπό τήν καρδιά του προσευχή στόν Θεό:

“Εὐλογημένοι εἶσαι, Κύριε, Θεέ τῶν πατέρων μας... δοξασμένο τό Ὄνομά σου στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Διότι εἶσαι δίκαιος σέ ὅλα ἐκεῖνα, τά ὁποῖα ἔκαμες πρὸς ἐμᾶς... Οἱ δρόμοι, πού σύ ἔδωσες ἐντολή νά ἀκολουθοῦμε, εἶναι εὐθεῖς καί ἀσφαλεῖς... Ἐμεῖς ἁμαρτήσαμε, παραβήκαμε τόν Νόμο σου καί ἀπομακρυνθήκαμε ἀπό σέ... Γι’ αὐτό, ὅλα ὅσα ἐπέτρεψες νά συμβοῦν, ὅλα ὅσα ἔπραξες γιά τιμωρία μας, τά ἔκαμες μέ δίκαιη ἀπόφαση... Ἀλλά σέ ἱκετεύουμε... μή μᾶς παραδώσεις σέ πλήρη ὀλεθρο... Μήν ἀπομακρύνεις ἀπό ἐμᾶς τό ἔλεός σου... Σέ πα-

ρακαλοῦμε θερμά, Δέσποτα, διότι ἐμεῖς σήμερα γίναμε λιγότεροι καί μικρότεροι ἀπό ὅλα τά ἔθνη. Ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας εἴμαστε σήμερα σέ ὅλη τήν οἰκουμένη μικροί καί ἄσημοι... Ἀλλά ἄς προσφερθοῦμε ἐμεῖς ὡς θυσία ἐνώπιόν σου καί ἄς γίνουμε δεκτοί ἀπό σέ μέ ψυχὴ συντετριμμένη καί πνεῦμα ταπεινωμένο... Διότι καί τώρα ἀκόμη ἀκολουθοῦμε τίς ἐντολές σου μέ ὅλη μας τήν καρδιά. Δεῖξε σέ μᾶς τήν ἐπιείκειά σου καί τό πλήθος τοῦ ἐλέους σου. Σύμφωνα μέ τά ἀναρίθμητα θαυμαστά σου ἔργα, πού ἔχεις πράξει γιά προστασία τοῦ λαοῦ σου, γλύτωσέ μας καί δόξασε ἔτσι τό Ὄνομά σου. Ἀς συντριβεῖ ἡ ἰσχὺς τους. Καί ἄς μάθουν, ὅτι σύ εἶσαι ὁ μόνος ἀληθινός Κύριος καί Θεός”! (Δανιήλ γ', 25-45)

Ὅστερα, ξεσποῦν οἱ Τρεῖς Παῖδες σέ δοξολογία: «Τόν Κύριον ὑμνεῖτε καί ὑπερυψοῦτε αὐτόν εἰς τοὺς αἰῶνας» καλῶντας κάθε δημιουργημα νά ὑμνεῖ τόν Κύριο. Γιατί, ὅποιος πραγματικά ἀγαπᾷ τόν Κύριο καί βιώνει τή δική Του ἀγάπη, δέν μπορεῖ παρὰ νά αἰσθάνεται εὐγνωμοσύνη καί νά Τόν δοξάζει κάτω ἀπό ὅποιεσδήποτε συνθῆκες. Ἀκόμη κι ἂν βρῖσκεται μέσα στό καμίνι τῶν θλίψεων.

Άγιος Αύγουστίνος Ίψωβνος

Χριστόδουλου Βασιλειάδη
Δρ Θεολογίας - Δρ Μουσικολογίας
– Μεταδιδακτορικού έρευννητή
Καθηγητή Μουσικής Ακαδημίας ARTE

Ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος¹ ὑπῆρξε τόσο κορυφαῖος διδάσκαλος καὶ μεγάλος πατέρας τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας,

ὅσο καὶ μεγάλος φιλόσοφος. Διαχρονικά ἔχει ἐπηρεάσει μὲ τὴν θεολογία του τὴ σκέψη τοῦ δυτικοῦ κόσμου καὶ πολιτισμοῦ.

Γεννήθηκε στὴν Ταγάστη τῆς ἀνθυπατικῆς Νουμιδίας² στὶς 13 Νοεμβρίου τὸ 354μ.Χ. Ὁ πατέρας του ὀνομαζόταν Πατρίκιος καὶ ἦταν εἰδωλολάτρης. Ὑπηρετοῦσε ὡς κρατικὸς λειτουργός³.

¹ Αὐρήλιος Αὐγουστίνος (Aurelius Augustinus). Οἱ κυριότερες πηγές, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀντλοῦμε πληροφορίες γιὰ τὸ ἔργο του εἶναι τὰ δύο του ἔργα Confessiones καὶ Retractationes. Οἱ ἐξομολογήσεις-Confessiones εἶναι μία αὐτοβιογραφία τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, ἡ ὁποία γράφτηκε στὰ λατινικὰ γύρω στὰ 397-400μ.Χ. Περιγράφει τὴν ἁμαρτωλὴ νεότητά του καὶ μετὰ τὴν μεταστροφή του στὸν Χριστιανισμό. Στὸ ἔργο του Ἀνασκευές-Retractationes, ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος διορθώνει τὰ προηγούμενά του ἔργα. Πληροφορίες ἐπίσης ἀντλοῦμε καὶ ἀπὸ τίς ἐπιστολές του, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴ «Vita», ἡ ὁποία γράφτηκε ἀπὸ τὸν φίλο καὶ μαθητὴ του Ποσσίδιο. (Βλ. PL, 32)

² Σημερινὸ Souk-Ahras τῆς Ἀλγερίας.

³ Ἦταν «decurio», δηλαδὴ ἀξιωματοῦχος τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Συνήθως ὁ ὅρος αὐτὸς ἀναφέρεται σὲ ἓνα ἀξιωματικὸ τοῦ ἱππικοῦ, ὁ ὁποῖος διοικοῦσε μία ὁμάδα δέκα ἀνδρῶν (decuria), ἡ ἀργότερα μία turma (μονάδα τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ)

Μητέρα του ήταν η Μόνικα, η οποία ήταν χριστιανή. Έλαβε τη στοιχειώδη παιδεία στην γενέτειρά του Ταγάστη. Ακολουθώντας σπούδασε στη Μάδαυρα και στην Καρχηδόνα, όπου και εγκαταστάθηκε αρχικά. Εκεί δίδαξε τη ρητορική. Για έννέα χρόνια (373 μ.Χ.-382 μ.Χ.) υπήρξε όπαδός της αίρέσεως του Μανιχαϊσμού⁴. Όμως ζούσε με σαρκικές απολαύσεις και ήδονες· απέκτησε και ένα γιό, τον Άδεοδάτο.

Το 383μ.Χ. εγκαταστάθηκε στη Ρώμη. Εκεί άνοιξε ρητορική σχολή, αλλά χωρίς πολλή επιτυχία⁵.

Παράλληλα ασχολήθηκε με τη φιλοσοφία του νεοπλατωνισμού⁶.

τριάντα δύο ανδρών. Επίσης ο decurio ήταν μέλος του δημοτικού συμβουλίου σε ρωμαϊκές πόλεις και κωμοπόλεις, με καθήκοντα παρόμοια με αυτά της Ρωμαϊκής Συγκλήτου. Ο Πατρίκιος είχε βίαιη ιδιοσυγκρασία και καταστροφικές συνήθειες. Οί έλεημοσύνες και οί προσευχές της συζύγου του Μόνικας ένοχλούσαν τόν Πατρίκιο, αλλά πάντοτε τήν σεβόταν. Λίγο πριν από τόν θάνατό του (371μ.Χ.), ό Πατρίκιος έλαβε τό χριστιανικό βάπτισμα.

⁴ Κατά τήν εποχή εκείνη ή αίρεση του Μανιχαϊσμού ήταν πολύ διαδεδομένη, παρά τό διάταγμα του αυτοκράτορα Θεοδοσίου, τό όποίο τήν απαγόρευε (2 Μαρτίου 372, Cod. Theod. 16,5,3). Αργότερα ό άγιος Αύγουστίνος πολέμησε με δραμύτητα τήν αίρεση αυτή. Ο μανιχαϊσμός ήταν γνωστικό θρήσκευμα του μεσανατολικού χώρου. Έμφανίστηκε τόν 3^ο αιώνα με ήγήτορα τόν Πέρση εύγενή Μάνη ή Μανιχαίο. Ο τελευταίος άνέμιξε στή χριστιανική διδασκαλία στοιχεία του Παρσισμού (Ζωροαστρισμού) και του Βουδισμού.

⁵ Τή ρητορική τέχνη δίδασκε από τό 375μ.Χ., από τήν ήλικία των είκοσιενός χρόνων.

⁶ Ο όρος νεοπλατωνισμός σηματοδοτεί μιá καινούργια χρονική περίοδο στή φιλοσοφία του πλατωνισμού. Άπετέλεσε μεταφυσική, ήθικη και μυστιστική φιλοσοφική σχολή. Ως φιλοσοφικό σύστημα έχει τήν άρχή του στήν Άλεξάνδρεια τόν 3^ο αιώνα. Κύριος εκπρόσωπος και θεμελιωτής του συστήματος ήταν ό Άμμώνιος, ό όποιος επικαλείται Σαγκάς. Όμως αυτός που άνέπτυξε και διέδωσε τό σύστημα ήταν ό Πλωτίνος (204-270). Ο Πλωτίνος υπήρξε υπέρμαχος του μυστικισμού και της

Τὴν ἐπόμενη χρονιά ἐγκαταστάθηκε στὰ Μεδιόλανα, σημερινὸ Μιλάνο. Ἐκεῖ δίδαξε ρητορικὴ στὴ Νέα Ἀκαδημία καὶ μελέτησε πιὸ συστηματικὰ τὴ θεωρία τοῦ νεοπλατωνισμοῦ. Στὰ Μεδιόλανα γνώρισε καὶ συνδέθηκε μὲ τὸν ἅγιο Ἀμβρόσιο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἐπίσκοπος τῆς πόλεως.

Μία μέρα, πού καθόταν στὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ του, ἔκλαιε καὶ παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν φωτίσει νὰ γνωρίσει τὴν ἀλήθεια. Τότε ξαφνικὰ ἄκουσε μία παιδικὴ φωνή, ἡ ὁποία τοῦ ἔλεγε: «tolle et lege», δηλαδή πάρε καὶ διάβασε. Τότε ἄνοιξε τὸν κύλινδρο, ὁ ὁποῖος περιεῖχε τὶς ἐπιστολὲς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ διάβασε τὸ ἐξῆς χωρίο: «Μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ. Ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυ-

μίας»⁷. Τότε ὁ νοῦς τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου φωτίστηκε καὶ ἔφυγαν ὅλες οἱ ἀμφιβολίες, πού εἶχε. Ἡ μητέρα του Μόνικα, ἡ ὁποία παρακαλοῦσε νύκτα καὶ μέρα τὸν Θεὸ νὰ φωτίσει τὸν γιό της, γέμισε χαρὰ, πού ἦλθε ἡ ὥρα τῆς μεταστροφῆς του.

Ὁ Αὐγουστίνος ἀποσύρθηκε μαζί μὲ τὴν μητέρα του, τὸν γιό του Ἀδεοδάτο⁸ καὶ κάποιους φίλους του σὲ μία ἔπαυλη στὸ Cassiacum⁹. Ἐκεῖ μελετοῦσε τὴν Ἀγία Γραφή καὶ συνέγραψε κάποιους ἀπὸ τοὺς διαλόγους του. Ἀφοῦ τελείωσαν οἱ διακοπὲς παραιτήθηκε ἀπὸ τὸν ρητορικὸ ἐπάγγελμα, τοῦ «πωλητῆ λόγων», ὅπως τὸ ὀνόμαζε. Τὸ Πάσχα τοῦ 387μ.Χ. ἔγινε ἡ βάπτισμα τοῦ Αὐγουστίνου, τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀδεοδάτου καὶ τοῦ φίλου του Ἀλυπίου στὰ Μεδιόλανα ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀμβρόσιο. Ὅμως ἡ μητέρα του Μόνικα ἐκοιμήθη στὴν

ἀτομικῆς βύθισης, μέσῳ τοῦ διαλογισμοῦ.

⁷ Ρωμ., ιγ', 13, 14. «Ὅχι μὲ ἄσεμνα φαγοπότια καὶ μεθύσια, οὔτε μὲ πράξεις αἰσχρότητας καὶ ἀσέλγειας, οὔτε μὲ φιλονικίες καὶ ζηλοτυπίες. Ἀλλὰ φορέστε σὰν ἔνδυμα τῆς ψυχῆς σας τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ὥστε στὴν ὅλη ζωὴ σας νὰ μοιάσετε μὲ αὐτόν. Καὶ μὴ φροντίζετε γιὰ τὴ σάρκα, πῶς νὰ ἱκανοποιεῖτε τὶς παράνομες ἐπιθυμίες της. Τέτοια πρέπει νὰ εἶναι ἡ συμπεριφορὰ σας μέσα στὴν κοινωνία πού ζεῖτε».

⁸ Μὲ τὴν μητέρα τοῦ Ἀδεοδάτου εἶχε ἤδη χωρίσει.

⁹ Σημερινὸ Cassago τῆς Brianza.

ῥοστια. Αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ ἀναβάλῃ τὸ ταξίδι του στὴν Ἀφρική.

Μετὰ ἀπὸ ἓνα χρόνο παραιμῶν τοῦ στη Ρώμη, τὸ 388μ.Χ. ἐπέστρεψε στὴν Ταγάστη τῆς Νουμιδίας. Ἐκεῖ μαζὶ μὲ κάποιους φίλους ἵδρυσε κοινόβιο σὲ ἓνα ἀγρόκτημα. Τὸ 391μ.Χ. ἔγινε ἡ χειροτονία του εἰς πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ἰππῶνος Οὐαλέριο, ὁ ὁποῖος ἦταν Ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Τὸ 396μ.Χ. ἔγινε ἡ χειροτονία του εἰς ἐπίσκοπο Ἰππῶνος (σημερινὴ Ἀναμπα Ἀλγερίας).

Ὁ ἱερός Αὐγουστίνος ὥς ἐπίσκοπος ἀνέπτυξε πλούσιο ἱεραποστολικὸ ἔργο. Πολέμησε τὴν

αἵρεση τῶν Μανιχαίων¹⁰, τῶν Δονατιστῶν¹¹, τοῦ Πελαγιανισμοῦ¹², τοῦ Ἡμπελαγιανισμοῦ¹³, τοῦ Ἀρειανισμοῦ¹⁴ καὶ τοῦ Ἑθνισμοῦ¹⁵. Ὁ ἱερός Αὐγουστίνος ἐπεδίωξε τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας (pax et unitas Ecclesiae).

Κοιμήθηκε σὲ ἡλικία 76 χρόνων τὴν 28ῃ Αὐγούστου τοῦ 430μ.Χ. Ἡ Ἀγία Μόνικα γιορτάζει στίς 4 Μαΐου. Γιορτάζει ἐπίσης μαζὶ μὲ τὸν γιό της στίς 15 Ἰουνίου. Ἀπὸ τὴ Λατινικὴ ἐκκλησία, τὴν ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴ Λουθηρανικὴ ἐκκλησία - Σύνοδος τοῦ Μιζούρι γιορτάζει στίς 28 Αὐγούστου.

¹⁰ Στὴν αἵρεση τῶν Μανιχαίων εἶχε προσχωρήσει παλαιότερα ὁ Αὐγουστίνος.

¹¹ Ὁ Δονατισμὸς ἀπετέλεσε σχίσμα στὴν τοπικὴ Ἐκκλησία τῆς Βορείου Ἀφρικής. Αἰτία ἦταν τὸ ζήτημα ἐπιστοφῆς τῶν λεπτωκότων στὴν Ἐκκλησία. Καταδικάστηκε ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Ἀρελάτης τὸ 341μ.Χ.

¹² Ὁ Πελαγιανισμὸς ἦταν αἵρεση, ἡ ὁποία ὑποστήριζε ὅτι τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα δὲν ἔπληξε τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴ θεία χάρη ἔχουν ἐλεύθερη βούληση νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀνθρώπινη τελειότητα. Ἡ αἵρεση αὕτη καταδικάστηκε ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Καρχηδόνας τὸ 418μ.Χ.

¹³ Ὁ ἡμπελαγιανισμὸς ὑπῆρξε σύστημα, τὸ ὁποῖο ἀκολούθησε ὁ Ἰωάννης Κασσιανός, ὁ ὁποῖος δίδαξε μία μέση ὁδὸ μεταξὺ τοῦ ἀπόλυτου προορισμοῦ καὶ τοῦ πελαγιανισμοῦ. Καταδικάστηκε ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Ὁράνς τὸ 529μ.Χ.

¹⁴ Ὁ ἀρειανισμὸς ὑπῆρξε αἵρεση τοῦ 4^{ου} αἰῶνα μ.Χ. Κύριος ἐκπρόσωπός της ἦταν ὁ πρωτοπρεσβύτερος Ἀρειος. Ὁ τελευταῖος δίδασκε ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν δημιούργημα καὶ κτίσμα καὶ ὄχι τὸ δεύτερο πρόσωπο καὶ ὑπόστασις τῆς Ἀγίας Τριάδος.

¹⁵ Ὁ ἐθνισμὸς εἶναι αἵρεση, ἡ ὁποία προτάσσει τὴν ἐθνικὴ ταυτότητα καὶ ὑπεροχὴ ἔναντι τῆς καθολικῆς ἀγάπης καὶ ἐνότητας ποὺ πρεσβεύει ἡ χριστιανικὴ πίστις.

Ἐπισκόπου Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Ο Ἀπόστολος Παῦλος συνδέει στενά τὴν εὐσέβεια μὲ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν. Καί ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ σημαίνει τὴν ἔνωση τοῦ πιστοῦ μὲ τὸν Χριστό: «Καί πάντες δέ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται» (Β' Τιμ. γ', 12). Ἐδῶ βλέπουμε ὅτι **εὐσέβεια** εἶναι νά ζεῖ κάποιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Νά ἐνεργεῖ μέσα του ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει σέ ἄλλο σημεῖο στόν μαθητὴ του Τιμόθεο ὅτι «μέγα ἐστὶ τό τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί...» (Α' Τιμ. γ', 16). Ἐδῶ βλέπουμε ὅτι ἡ εὐσέβεια χαρακτηρίζεται ὡς **«μέγα μυστήριον»** καί συνδέεται μὲ τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό φανερώνει ὅτι εὐσεβής εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει μέσα του τὴ χάρις τοῦ ἐναν-

θρωπήσαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἄρα ἡ εὐσέβεια δέν εἶναι μόνον οἱ ἐκκλησιαστικές - ἐξωτερικές ἐκδηλώσεις καί ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τό ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν, πού εἶναι ἡ ἐνοίκηση τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ μέσα του.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Κυρίου ὁ Φαρισαῖος, πού ἔκανε πράξεις καλές καί προσευχόταν μεγαλόστομα, ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὡς πολὺ εὐσεβής. Στὴν πραγματικότητα δέν ἦταν αὐτό πού φαινόταν, ἀλλὰ ἦταν δυσσεβής, γι' αὐτό καί δέν εἰσακούσθηκε ἀπὸ τὸν Θεό καί ἔφυγε ἀδικαίωτος ἀπὸ τὸν ναό, δηλαδή χωρὶς νά λάβει τὴ χάρις καί τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καί στὴν δική μας ἐποχὴ. Εὐσεβής θεωρεῖται ἐκεῖνος πού κάνει μεγάλες μετάνοι-

¹ Τό κείμενο εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τό βιβλίον τοῦ συγγραφέα *Ἡ ζωὴ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο*, ἔκδ. Ἐπισκοπῆς Καρπασίας, γ' ἔκδοσις, 2022, σελ. 186-190.

ες, πού κάνει τόν σταυρό του, πού ἐκκλησιάζεται, νηστεύει, κοινωνεῖ τακτικά, πηγαίνει σέ ἀγρυπνίες, ἐκεῖνος δηλαδή πού, μέ ἄλλα λόγια, ἔχει μιὰ ἐξωτερική ἐκκλησιαστική ζωή.

Στήν οὐσία, ὅμως, εὐσεβής εἶναι ἐκεῖνος πού μέσα ἀπό ὅλα αὐτά τὰ ἐξωτερικά ἔργα ἔχει καθαρίσει τόν ἑαυτό του ἀπό τὰ πάθη καί τίς ἁμαρτίες καί ἔχει ἐνωθεῖ μυστηριακά κατὰ χάριν μέ τόν Χριστό· ὁ Ἅγιος!

Ἐάν κάποιος μετέχει τῶν θείων Μυστηρίων καί, ὅμως, μέσα του δέν αισθάνεται εἰρηνικός, τόν ἐλέγχει ἡ συνείδησή του, δέν εἰρηνεύει μέ τόν Θεό καί τούς συνανθρώπους του, κυριεύεται ἀπό τὰ πάθη τῆς κατακρίσεως, τοῦ φθόνου, τῆς ὑπερηφάνειας, τῆς πλεονεξίας, τῶν κακῶν καί ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν· ἐάν ὅταν προσεύχεται ἢ μελετᾷ, ὁ νοῦς δέν περιορίζεται στόν Θεό, ἀλλά φαντάζεται ἄλλα πράγματα, τότε αὐτός δέν εἶναι εὐσεβής, δέν εἶναι μέτοχος τοῦ μεγάλου μυστηρίου τῆς εὐσεβείας, δηλαδή τῆς ἐνωσῆς του μέ τόν Χριστό.

Συνεπῶς, ὁ λόγος πού μετέχουμε στά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἓνας καί μοναδικός: Νά γίνουμε κοινωνοί τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει χαρακτηριστικά καί ὁ Ἀπόστολος Πέτρος: «δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καί μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διά τούτων γένησθε θεί-

ας κοινωνοί φύσεως ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς» (Β' Πέτρ. α', 4).

Ἔτσι, **βαπτίζομαστε**, γιά νά καταστοῦμε μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. **Κοινωνοῦμε τοῦ Ἁγίου Σώματος καί τοῦ Τιμίου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ**, γιά νά ἐνωθοῦμε μαζί Του. **Ἐξομολογούμεστε**, γιά νά καθαρίσουμε τόν ἑαυτό μας ἀπό τήν φθοροποιό ἁμαρτία, γιά νά συμμετάσχουμε στό «μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον». **Ἐκκλησιαζόμαστε καί προσευχόμαστε**, ὥστε «ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί Πατρός καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» νά εἶναι μαζί μας καί μέσα μας.

Μέ ἄλλα λόγια, κάθε πράξη καί ἐνέργεια τοῦ πραγματικά εὐσεβοῦς Χριστιανοῦ ἀποβλέπει στήν καθαροση, τόν φωτισμό καί τήν ἐνωσή του μέ τόν Θεό.

Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος λέγει ὅτι ὁ πιστός, γιὰ νά φθάσει στήν τελειότητα, θά πρέπει μέσα ἀπό τά **μυστήρια** καί τούς **θεσμούς** τῆς Ἐκκλησίας νά ἀγωνιστεῖ καί νά βγεῖ νικητής κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Μέσα ἀπό τήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας, θά πρέπει νά συνδεθεῖ μέ **τό μυστήριο τῆς θεότητος καί τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ Θεοῦ Λόγου**. Μυστήριο, γιὰ τόν Ἅγιο, εἶναι κάθε πράξη μέσα στήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἶναι ὀργανικά συνδεδεμένη μέ τό ὅλο μυστήριο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Καί ὁ **μοναχισμός** καί ἡ **χρηεῖα** καί ὁ **γάμος** καί ἡ **θεία Εὐχαριστία** στίς συνάξεις, καί ὁ **θεσμός τοῦ ἀναγνώστου** καί τῶν **διακονισσῶν**, ἡ **ἱερωσύνη**, οἱ **νηστεῖες**, οἱ **ψαλμωδίες**, ἡ **μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς** καί κάθε ἄλλη ἐνέργεια, ὑποχρεωτική ἢ προαιρετική, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἄμεσο στόχο τήν ἀρετή καί τήν τελειότητα ἐν Κυρίῳ τοῦ πιστοῦ, εἶναι μυστήρια (PG 42, 824ABC, 825AB, 828ABC. PG 829ABC. K. HoII, 521, 335, 252).

Εἶναι σημαντικό νά ποῦμε ὅτι ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος τονίζει ὅτι τά Μυστήρια μέσα στήν Ἐκκλησία δέν ὑπάρχουν σάν κάποιες μαγικές τελετές πού παρέχουν στούς πιστούς τή χάρη τοῦ Θεοῦ μέ αὐτόματες διαδικασίες, ἀλλά λαμβάνουν τή λυτρωτική καί θεραπευτική τους δύναμη ἀπό τά σωτηριώδη γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Γιὰ τόν

λόγο αὐτό χρειάζεται καί ἡ **προσωπική συμμετοχή** τοῦ πιστοῦ στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐπίσης καί ἡ τελεία ἄρνηση τῆς ἁμαρτίας καί ἡ ἔμπρακτη μετάνοια. Ἔτσι, ὁ πιστός μέσα ἀπό τήν ἄρνηση τῆς ἁμαρτίας καί τῆς ἀποστασίας «ἀπέχεται κοινωνίας ἀπάντων αἰρέσεων· ἀποκηρύττει πορνείαν καί μοιχείαν, καί ἀσέλγειαν, καί εἰδωλολατρείαν, καί φόνον, καί πᾶσαν παρανομίαν, καί μαγείαν, καί φαρμακείαν, ἀστρονομίαν, κληδωνισμούς... Ἀποκηρύσσει θέατρα, καί ἱππικούς, καί κυνήγια, μουσικούς τε καί πᾶσαν κακολογίαν καί καταλαλίαν, καί πᾶσαν μάχην (διαμάχην) καί βλασφημίαν, ἀδικίαν τε καί πλεονεξίαν, καί τοκοληψίαν... Προσφοράς λαμβάνει παρὰ τῶν οὐκ ἀδικούντων, οὐδέ παρανομούντων, ἀλλά δικαίως βιούντων». Παράλληλα, στοχεύει μέσα ἀπό τήν ἄσκησι καί τήν τήρησι τῶν ἐντολῶν, στήν ἀρετή καί τήν ἀγιότητα. «Εὐχάς δέ ἐνδελεχῶς προστάσσεται μετὰ πάσης πυκνότητος καί ἐκτενεῖας, καί γονυκλισίας, ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, νύκτωρ καί μεθ' ἡμέραν ἀναπέμπειν Θεῷ» (PG 42, 829. PG 832A. K. HoII, III, 525, 322).

Μέσα ἀπό αὐτήν τήν προοπτική θά πρέπει νά δοῦμε τή μυστηριακή ζωή καί τήν παρουσία μας μέσα στήν ἐν γένει ἐκκλησιαστική ζωή ὡς τό μυστήριο τῆς ἐνσέβειας, τῆς βίωσης τοῦ φωτός τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ στήν καρδιά μας.

Ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς
καὶ ἡ σημασία τῆς στὴ ζωὴ μας¹

Ἐπιμ. Σάββα Παρῇ
Θεολόγου

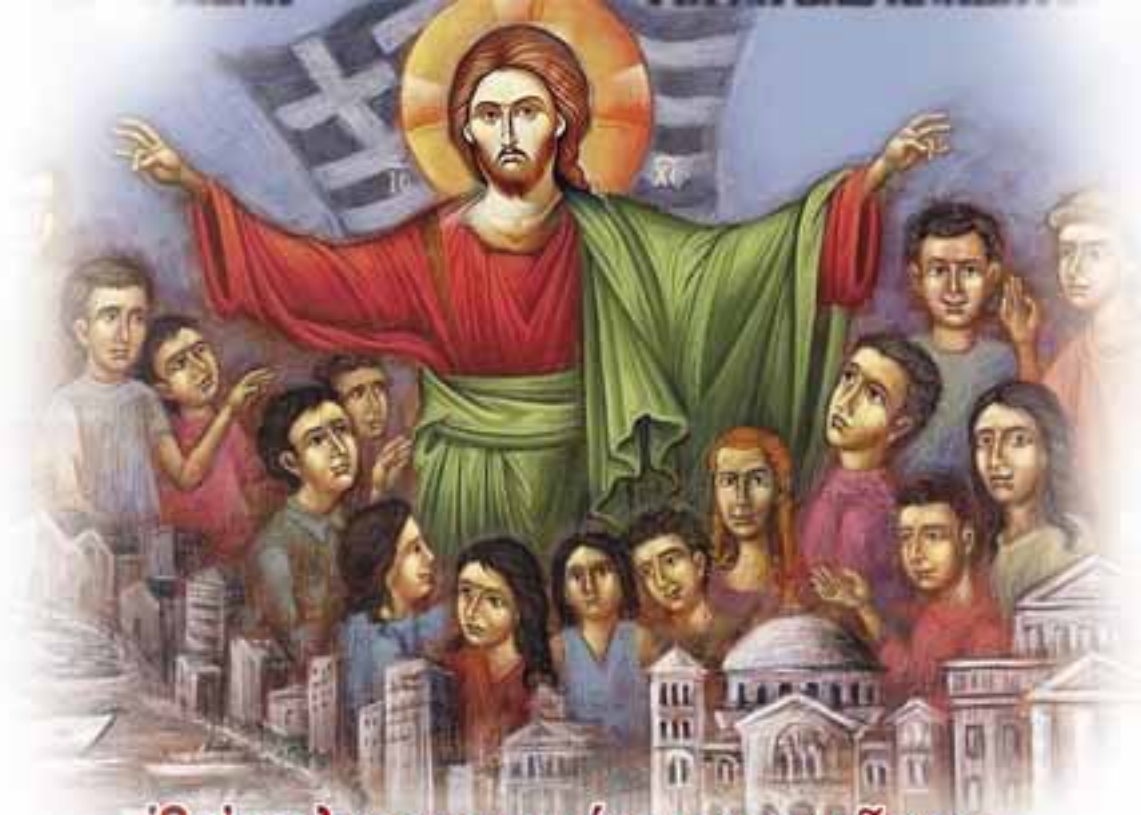
Ἡ προσευχή ἔχει μεγάλη δύναμη. Σήμερα, παρὰ τίς πολλές δυσκολίες καὶ τὰ σοβαρά θέματα πού ἔχουμε νά ἀντιμετωπίσουμε, δέν καταφεύγουμε στὴν προσευχή ὥστε νά ἀπαντήσῃ ὁ Θεός διὰ τῆς προσευχῆς. Μὲ τὴν ταπείνωση ὅμως καὶ τὴν προσευχή διορθώνονται ὅλα τὰ ἀδιόρθωτα. Πρέπει νά στηριχθοῦμε πὺ πολὺ στὴν προσευχή καὶ νά πολεμήσουμε τὸ κακὸ μὲ τὴν προσευχή. Ἡ μόνη λύση αὐτὴ εἶναι. Γι’

αὐτὸ δέν πρέπει νά παραμελοῦμε τὸ θέμα τῆς προσευχῆς. Ὅσο περισσότερο προσεύχεται κανεὶς τόσο περισσότερο πνευματικὴ σιγουριά νιώθει. Εἶναι ἀσφάλεια ἡ προσευχή, εἶναι ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεό. Μερικὲς φορές δέν ἀφήνουμε ἓνα δύσκολο θέμα μας στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ ἐνεργοῦμε ἀνθρώπινα. Πρέπει νά προσευχήμαστε μὲ πίστη γιὰ κάθε ζήτημα, νά κάνουμε ὑπομονή, νά δείχνουμε ἐπιμονή καὶ ὁ Θεός θά μιλήσῃ. Ὁ Θεός ξέρει

¹ Ἁγίου Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι*, τόμος Α'-Στ', ἔκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος».

πότε πρέπει νά μᾶς δώσει αὐτό πού ζητοῦμε. Μερικές φορές ζητοῦμε κάτι ἀπό τόν Θεό ἀλλά δέν κάνουμε ὑπομονή καί ἀνησυχούμε, ἀπογοητευόμαστε. Ἐμεῖς νά προσευχόμαστε καί νά ἀφήνουμε τόν Θεό νά ἐνεργεῖ. Ἡ προσευχή κάμπει τόν Θεό κυρίως ὅταν γίνεται μέ πόνο καρδιάς, πίστη, ἐπιμονή, ὑπομονή. Γιά τόν Θεό δέν μετράει τόσο ἡ ποσότητα τῆς προσευχῆς ὅσο ἡ ποιότητα. Ἡ βάση εἶναι ἡ ποιότητα τῆς προσευχῆς. Νά αἰσθάνεται κανείς σάν μικρό παιδί καί τόν Θεό νά Τόν αἰσθάνεται Πατέρα του καί νά τόν παρακαλεῖ γιά ὅ,τι ἔχει ἀνάγκη μέ ἀπλότητα, ταπείνωση, αὐθορμητισμό. Πρῶτα νά ζητᾷ αὐτά πού ἔχει ἀνάγκη ἡ ψυχή του καί ὕστερα ὅ,τι χρειάζεται τό σῶμα, διότι ὅπως τό σῶμα γιά νά ζήσει χρειάζεται τροφή ἔτσι καί ἡ ψυχή γιά νά ζήσει πρέπει νά τραφεῖ, ἀλλιῶς ἀποδυναμώνεται καί ἔρχεται ὁ πνευματικός θάνατος. Ὁ Θεός εἶναι στοργικός Πατέρας καί μᾶς ἀγαπάει. Γι' αὐτό πρέπει νά λαχταρᾷμε πότε θά ἔρθῃ ἡ ὥρα ἐκείνη τῆς προσευχῆς καί νά μὴ χορταίνουμε νά μιᾶμε μαζί Του. Δέν ἔχει ὁ Χριστός ἀνάγκη ἀπό τήν προσευχή μας ἀλλά ἐμεῖς ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό τή βοήθειά Του, τήν παρηγοριά του, τήν ἀνέκφραστη ἀγάπη καί στοργή Του. Ὅποιος μιᾶ μέ τόν Χριστό ποτέ δέν τό μετανιώνει. Ὅποιος ὁμως ἀπομακρύνεται ἀπό

τόν Θεό γίνεται σάν τό βόδι· δουλεύει, τρώει, κοιμάται. Ψυχραίνεται ἡ καρδιά του, δέν μπορεῖ καθόλου νά προσευχηθεῖ, ἀγριεύει καί τά πράγματα γίνονται πιό δύσκολα στή ζωή του. Πολλές φορές οἱ ἄνθρωποι λένε ὅτι δυσκολεύονται νά προσευχηθοῦν, νά ἐπικοινωνήσουν μέ τόν Θεό, γιατί εἶναι κουρασμένοι, ἐξαντλημένοι, ταλαιπωρημένοι. Ἀκόμη καί ὅταν προσεύχονται ἔρχονται στόν νοῦ τους ὅλες οἱ ἐκκρεμότητες τῆς καθημερινότητας, τά προβλήματα καί οἱ ὑποχρεώσεις, νυστάζουν, δέν μποροῦν νά ἡσυχάσουν καί στό τέλος σταματοῦν τελείως τήν προσευχή. Χρειάζεται νά βιάσουμε λίγο τόν ἑαυτό μας. Νά πάρει μπροστά ἡ πνευματική μηχανή ὥστε νά μὴν κόψουμε τό σχοινί, τήν ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό. Ὅταν θερμανθεῖ ἡ ψυχή, ὅταν ζεσταθεῖ ἡ καρδιά καί δεχθεῖ τόν Χριστό μέσα της τότε φεύγει καί ἡ κούραση καί ἡ νύστα. Οὔτε νά κοιμηθεῖς θέλεις, οὔτε νά φᾶς. Ὅπως ἕνα παιδάκι ὅταν τό ἀφήσεις ἐλεύθερο μέσα σέ ἕνα ζαχαροπλαστεῖο δέν θέλει νά φύγει ἀπό ἐκεῖ. Σταματάει ὁ νοῦς ἀπό τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ, παύει νά λειτουργεῖ τό μυαλό καί ἡ ψυχή αἰσθάνεται μόνο τή γλυκύτητα τῆς θείας ἀγάπης, τῆς θείας στοργῆς καί σιγουριᾶς σάν τό μωρό πού δέν σκέφτεται τίποτε ἀλλά μόνον ἀγάλλεται στήν ἀγκαλιά τῆς μάνας του.

Ὁ ἐκκλησιαστικός χαρακτήρας τῆς κατήχησης

π. Αντώνιου Χαραλάμπους
Θεολόγου

Στὶς μέρες μας, παρατηρεῖται δυστυχῶς μιὰ ἀποσύνδεση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ γίνεται ὀλοφάνερο σὲ ἀρκετούς νέους ἀνθρώπους, πού εἶναι ἐντελῶς ἀκατήχητοι καὶ ἀγνοοῦν βασικά στοιχεῖα τῆς ὀρθόδοξης πίστεως: πῶς βιώνουμε τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, πῶς συμμετέχουμε σὲ ἀκολουθίες καὶ στὰ μυστήρια, πῶς

προσκυνοῦμε τίς εἰκόνες, πῶς κά-
νουμε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ κ.ἄ. Ἡ
Ἐκκλησία καλεῖται στὸν ἐπα-
νευαγγελισμό τῶν ἀνθρώπων, κα-
λεῖται νά ἀνανεώσει τὸ κατηχητικό
τῆς ἔργο, ὥστε νά συνδέσει τοὺς
ἀνθρώπους μέ τὸν Χριστό καὶ τὴν
Ἐκκλησία.

Αὐτός εἶναι, ἄλλωστε, ὁ σκοπός
τῆς κατήχησης, νά μυήσει τοὺς πι-
στούς στό μυστήριο τοῦ Χριστοῦ καὶ

τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὁρθόδοξη κατήχηση δέν ἀποσκοπεῖ μόνο στήν ἀπλή μετάδοση μερικῶν βασικῶν γνώσεων, ἀλλά στή συνεχῆ μύηση τῶν πιστῶν στήν ἐν Χριστῷ ζωὴ καὶ διδασκαλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης. Ὁ πιστός πρέπει νά ἐνταχθεῖ ὁλόκληρος στήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτό ὁ πιστός πρέπει νά γνωρίζει τή θεολογία τῆς Ἐκκλησίας (τόν λόγο τῆς παράδοσης), ἀλλά καί νά μάθει νά ζεῖ τήν πνευματική ζωὴ (ζωὴ τῆς Παράδοσης)¹.

Γιὰ νά τό πετύχει αὐτό, βασική προϋπόθεση εἶναι ἡ κατήχηση νά εἶναι μιὰ «ἐκκλησιολογικὴ λειτουργία»², νά λειτουργεῖ ἐκκλησιοκεντρικά. Νά ὀδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στήν Ἐκκλησία καὶ νά τοὺς συνδέει μέ τή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάσταση, ἡ κατήχηση εἶναι ἀνούσια καὶ ἄσκοπη. Γι' αὐτό στή συνέχεια θά παρουσιάσουμε κάποια βασικά στοιχεῖα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτήρα τῆς κατήχησης, στοιχεῖα πολὺ σημαντικά γιὰ τὴν ἀνανέωση

τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου στήν ἐποχή μας.

Μέσα ἀπὸ τὴν κατήχηση εἶναι σημαντικό νά γνωρίζουν οἱ πιστοὶ ὅτι Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ γνωρίζεται, βιώνεται, σώζει ἐντὸς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἡ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι μιὰ ἀφηρημένη κατάσταση ἢ ἓνα σύστημα ἰδεῶν, ἀλλὰ ἡ συγκεκριμένη ὁρατὴ καὶ ἱστορικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέ τὴν πίστη της, τὴ λατρεία της, τὴν παράδοση καὶ τὴν ἱστορία της, τοὺς Ἁγίους της, τοὺς ναοὺς καὶ τὰ προσκυνήματα, τὸν κλῆρο της, τὰ ἱερά σύμβολα καὶ τὰ ἔθιμά της, τίς εἰκόνες καὶ τὴν τέχνη της³. Ἄρα, λοιπόν, μέσα ἀπὸ τὴν κατήχηση γνωρίζουμε ὅχι μόνο τὴν Ἀγία Γραφή ἢ τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα πού ἀποτελοῦν τὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνα ἄλλο πολὺ σημαντικό στοιχεῖο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτήρα τῆς κατήχησης εἶναι ἡ ὑπακοὴ στὸν

¹ π. Γεωργίου Μεταλληνού, *Ἑνορία: Ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2000, σ. 140-141.

² Μητροπολίτου Φαναρίου Ἀγαθάγγελου, *Μικρὸ εἰσοδικὸ στὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2024, σελ. 7.

³ ἱ. Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη (Καθηγουμένου Ἱ.Μ. Ὁσίου Γρηγορίου), *Θέματα Ἐκκλησιολογίας καὶ Ποιμαντικῆς*, ἐκδ. Ἱ. Μ. Ὁσίου Γρηγορίου, Ἅγιον Ὄρος 1999, σ. 134.

πράξη της ἐνορίας του, μέσα στην ὁποία ἀγωνιζόμενος καί ἀγιαζόμενος, ἐνώνεται μέ τόν Χριστό καί τούς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς του, πραγματοποιώντας συνε-

Ἐπίσκοπο, πού εἶναι εἰς τύπον καί τόπον Χριστοῦ. Ἡ ὑπακοή εἶναι τό θεμέλιο καί ἡ ἀρχή τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Μέ τήν ὑπακοή στόν Ἐπίσκοπο διαφυλάσσεται ἡ πιστότητα καί ἐγκυρότητα κάθε μορφῆς κατηχητικῆς προσπάθειας καί διασφαλίζεται ἡ ὁμόνοια καί ἡ ἐν Χριστῷ ἀγάπη ὅλων μέσα στήν ἐνορία, κληρικῶν καί λαϊκῶν⁴.

Ἐπιπλέον, ὁ πιστός γνωρίζει τήν Ἐκκλησία μέσα στήν ἐνορία. Ἡ κάθε ἐνορία ὡς εὐχαριστιακή σύναξη τῶν πιστῶν, σέ συνάρτηση βέβαια μέ τήν Ἐπισκοπή, στήν ὁποία ὀργανικά ἀνήκει, φανερώνει τήν Ἐκκλησία στόν συγκεκριμένο τόπο καί χρόνο. Ὁ πιστός ζεῖ τό μυστήριό τῆς Ἐκκλησίας στή ζωή καί

χῶς τήν ἐν Χριστῷ ὑπαρξή του⁵. Ἐπομένως, ἡ κατήχηση ἀποβλέπει στό νά γίνουν οἱ πιστοί ζωντανά μέλη τῆς ἐνορίας, πού ἀποτελεῖ τήν ἐν Χριστῷ οἰκογένεια τοῦ κάθε πιστοῦ. Βασικό στοιχεῖο τῆς σύνδεσης μέ τήν ἐνορία εἶναι νά συνδεθοῦν τά μέλη τῆς καί νά ἀγαπήσουν τόν ἅγιο πού ἐορτάζει ἡ ἐνορία.

Μέσα στήν ἐνορία, ὁ ρόλος τοῦ ἱερέα εἶναι κεντρικός καί ἀναντικατάστατος. Μόνο ὁ ἱερέας ἔχει τήν εὐχέρεια νά συνδέει τήν κατήχηση μέ τό ὅλο ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἱερέας ὡς πνευματικός πατέρας βαπτίζει, χρίει, κατηχεῖ, ἐξομολογεῖ, κοινωνεῖ, παντρεύει καί κηδεύει· μέ ἄλλα λόγια, παρακολουθεῖ τά πνευματικά του παιδιά

⁴ Μητροπολίτου Φαναρίου Ἀγαθαγγέλου, *Εὐχαριστία καί Κατήχηση*, στόν ιστότοπο https://apostoliki-diakonia.gr/gr_main/catechism/theologia_zoi/ (24/08/23).

⁵ π. Γεωργίου Μεταλληνού, ὁ.π., σ. 13-14.

σέ όλες τις στιγμές της ζωής τους. Έτσι τό πομμαντικό ἔργο ἔχει μιά συνέχεια καί μιά ἐνότητα ἀναγκαία γιά τήν ἀποτελεσματικότητά του. Ὁ ἱερέας εἶναι σημαντικό νά γνωρίζει, ὅσο εἶναι ἐφικτό, τά μέλη τῆς κοινότητάς του προσωπικά, μέ τό ὄνομά τους, κι' αὐτά νά τόν γνωρίζουν⁶. Κανένας δέν μπορεῖ νά ὑποκαταστήσει τόν ἱερέα ὡς ὑπεύθυνο ἡγήτη τῆς κατήχησης τῆς ἐνορίας καί γι' αὐτό, εἶναι ἀδιανόητο ὁ ἱερέας νά ἀπουσιάζει ἀπό τήν κατήχηση ἢ νά ἀναθέτει τήν εὐθύνη τῆς κατήχησης σέ ὅποιοδήποτε ἄλλο. Ἐννοεῖται ὅτι στό δύσκολο ἔργο τῆς κατήχησης ὁ ἱερέας θά καλέσει καί βοηθοῦς - κατηχητές, τοὺς ὁποίους θά ἐπιλέξει προσεκτικά.

Οἱ κατηχητές εἶναι στελέχη τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτό ὀφείλουν πρῶτα νά εἶναι ἐνεργά μέλη τῆς, νά ζοῦν τά ἱερά μυστήρια, νά τά γνωρίζουν καί νά τά ἀγαποῦν καί νά ἔχουν ὡς κύριο μέλημά τους τή μεταλαμπάδευση τοῦ ὀρθόδοξου βιώματος στά πρόσωπα τά ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία τοὺς ἀναθέτει. Οἱ κατηχητές εἶναι ἀπαραίτητο νά διδάσκονται τήν ὀρθόδοξη θεολογία – ἰδιαίτερα δογματική καί λειτουργική – μέ μαθήματα καί σεμινάρια εἴτε

ἀπό τή Μητρόπολη εἴτε ἀπό τόν ἱερέα.

Ὁ ἱερέας μπορεῖ νά κινήσει ὁλόκληρη τήν ἐνορία του καί νά ἐμπνεύσει κατηχητικό ἐνδιαφέρον σέ ὅλα τά στελέχη καί τά μέλη τῆς, ὥστε ὅλοι νά συνεργοῦν στό κατηχητικό ἔργο, καθένας μέ τόν δικό του τρόπο. Ἄλλος μέ τήν προσευχή, ἄλλος μέ τό παράδειγμα καί τή συμβουλή καί ἄλλος μέ τήν οἰκονομική ἐνίσχυση τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου. Ὁ κατηχῶν ἱερέας μεταβάλλει καί τήν ἐνορία του σέ κατηχοῦσα ἐνορία. Οἱ ψάλτες, οἱ ἐπίτροποι, ὁ νεοκόρος, οἱ κατηχητές ἀποκτοῦν κατηχητική συνείδηση.

Κλείνουμε τή σύντομη ἀναφορά μας στόν ἐκκλησιαστικό χαρακτήρα τῆς κατήχησης μέ κάτι πού ἔγραψε ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Κοζάνης Διονύσιος: «νά διδαχθοῦν οἱ χριστιανοί μας ὅ,τι λέγεται καί ὅ,τι γίνεται μέσα στήν Ἐκκλησία καί νά μάθουν νά ἀγαποῦν τά πρόσωπα καί τά πράγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν δέν ξεκινήσουμε ἀπό ἐδῶ, Χριστιανούς δέν κάνουμε, διότι ἂν δέν ἔχουμε ἀνθρώπους μέ ἐκκλησιαστικό φρόνημα, οὔτε Χριστιανούς ἔχουμε»⁷.

⁶ Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, ὁ.π., σ. 131.

⁷ Βλ. ὁ.π., σ. 135.

Σελίδες από τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικές μορφές
τοῦ 10^{ου} - 12^{ου} αἰώνα στήν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Δρος Θεολογίας - Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος KB'

Ἡ Παναγία Χρυσοσπηλιώτισσα

Πλησίον τῆς νότιας πλευ-
ράς τῆς Λευκωσίας καί
συγκεκριμένα στήν πε-
ριοχή τῆς Κάτω Δευτερεᾶς βρί-
σκεται ὁ δημοφιλῆς ναός τῆς
Παναγίας τῆς Χρυσοσπηλιώ-
τισσας. Ὁ ναός αὐτός εἶναι γνω-
στός λόγω τῆς ιδιομορφίας του,
ἀφοῦ βρίσκεται ἐντός βραχώ-
δους σπηλαίου, τό ὁποῖο ὑπε-
ρυψοῦται 40 περίπου μέτρα
πάνω ἀπό τό ἐπίπεδο τοῦ ἐγγύς
εὗρισκομένου Πεδιαίου ποτα-
μοῦ. Ἡ ἀνάβαση στό «χρυσό
σπήλαιο» γίνεται μέσῳ ἄνετης
καί ἀσφαλοῦς κλίμακας 100 πε-
ρίπου σκαλοπατιῶν πού ὁδη-

γοῦν στόν χῶρο ὅπου βρέθηκε
τό εἰκόνισμα τῆς Παναγίας, τῆς
ἐπονομαζομένης «Χρυσοσπη-
λιώτισσας».

Ἡ ἱστορία τοῦ σπηλαίου χά-
νεται στά βάθη τῶν αἰώνων καί
δέν ὑπάρχουν ἀκριβῆ στοιχεῖα
πού νά ἀποδεικνύουν τήν ἔναρ-
ξη τῆς χρήσης του. Κατά μιᾶ
ἄποψη πιθανόν νά ἀποτελέσει
χῶρο ἐγκαταβίωσης καί ἄσκη-
σης τοῦ Ἁγίου Ἡρακλείδιου,
Ἐπισκόπου τῆς πλησιόχωρης
Μητρόπολης Ταμασοῦ κατά
τούς πρώτους χριστιανικούς
χρόνους στήν Κύπρο. Τό βέ-
βαιο εἶναι ὅτι στήν ἀψίδα τοῦ

Τερροῦ Βήματος ἐντοπίζονται τοιχογραφίες τοῦ 12ου-13ου μ.Χ. αἰώνα, γεγονός δηλωτικό τῆς χριστιανικῆς χρήσης τοῦ σπηλαίου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ 12ου μ.Χ. αἰώνα. Ἐπιπρόσθετα, ἐντὸς τοῦ σπηλαίου (περὶ τὸ 1963) ἀνευρέθησαν δύο τάφοι μὲ ἀνθρώπινα ὀστά καὶ ἓνα ἐπιστήθιο σταυρό, ἔνδειξη ὅτι, κατὰ πᾶσα πιθανότητα, ὑπῆρχε ἀσκητική/μοναχική χρήση τοῦ σπηλαίου κατὰ τοὺς βυζαντινούς χρόνους. Τὰ λείψανα αὐτὰ ἐντοπίστηκαν κατὰ τίς ἐργασίες ἰσοπέδωσης τοῦ πατώματος τοῦ σπηλαίου καὶ φυλάσσονται σὲ εἰδικὸ σκευοφυλάκιο στὸν Ἱερό Ναό.

Ἡ θέα ἀπὸ τὸ σπήλαιο εἶναι πανοραμική καὶ ἀναπαύει τὸν προσκυνητὴ ἀφοῦ τὸ φυσικὸ κάλλος τῆς περιοχῆς, πλούσιας σὲ εὐκάλυπτους καὶ ἀροδάφνες, ἐμπνέει πρὸς δοξολογικὴ προσευχή, ἱκεσίες καὶ δεήσεις. Ἡ φυσικὴ αὐτῇ ὁμορφιά, τὸ ἀπόκρημνο τοῦ βράχου καὶ ἡ ἐγγύτητα μὲ τὸν Πεδιαῖο ποταμὸ (παροχὴ νεροῦ) εἶναι βέβαιο ὅτι προσέλκυσε ἀσκητικὲς μορφές γιὰ νὰ μονάσουν στὴ συγκεκριμένη τοποθεσία.

Τὸ σπήλαιο τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοσπηλιώτισσας ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία λαξευμένα υποσπήλαια, τὰ ὁποῖα συνδέονται μεταξὺ τους μὲ δύο ἐσωτερικὲς

σήραγγες. Τό μεγαλύτερο ύποσπήλαιο, τό όποίο βρίσκεται κεντρικά, είναι ό Ίερός Ναός τοῦ προσκυνήματος. Διαθέτει Ίερό Βήμα, στήν άψίδα τοῦ όποίου, έντοπίζονται οί προαναφερθεϊσες τοιχογραφίες τύπου φρέσκο. Οί τοιχογραφίες αυτές συντηροῦνται, καί γίνεται προσπάθεια διαφύλαξής τους. Τό σπήλαιο κατατάχθηκε από τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων ως άρχαίο μνημείο τοῦ Β΄ Πίνακα. Ἡ κήρυξη ενός μνημείου ως άρχαίου μνημείου γίνεται επίσημα από τό Ὑπουργικό Συμβούλιο μέ σύσταση τοῦ Διευθυντῆ Ἀρχαιοτήτων, καί δημοσιεύεται στήν Ἐπίσημη Ἐφημερίδα τῆς Δημοκρατίας.

Στά άρχαία μνημεία τοῦ Β΄ Πίνακα άπαγορεύεται όποιαδήποτε μεταβολή, έπιδιόρθωση κτλ. χωρίς γραπτή άδεια τοῦ Διευθυντῆ Ἀρχαιοτήτων.

Σύμφωνα μέ τήν παράδοση, άγρότες καί βοσκοί τῆς περιοχῆς ἔβλεπαν τά καλοκαίρια μιá λάμψη στό σημείο τοῦ βράχου όπου βρίσκεται τό σπήλαιο. Κατά τήν άνάβασή τους εκεί έντόπισαν τόν λαξευμένο στόν βράχο Ναό καί έντός του τήν εικόνα τῆς Παναγίας (σέ μέγεθος δωδεκαόρτου), ή όποία όνομάστηκε από τότε Χρυσοσπηλιώτισσα. Ἡ εικόνα τῆς Παναγίας είναι πολύ σπάνια άφοῦ όπως άνακαλύφθηκε, μετά από προσωρινή άφαίρεση τοῦ χρυσοῦ καλύμματός της, είναι άγιογραφημένη καί στίς δύο πλευρές της (άμφιπρόσωπη εικόνα). Στή μία ὄψη άπεικονίζεται ή Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα ένῶ στήν άλλη πλευρά είναι άγιογραφημένη Παναγία κατά τόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας. Τό χρυσό κάλυμμα πού καλύπτει τήν εικόνα άνάγεται στόν 18ο αἰώνα μ.Χ. καί είναι ἔργο τοῦ περήφμου Κρητικοῦ άγιογράφου Ἰωάννη Κορ-

νάρου. Όπως είναι γνωστό, ο Ίωάννης Κορνάρος περί τό 1787 μ.Χ. επισκέφθηκε τήν Κύπρο καί άγιογράφησε ναούς (τοιχογραφίες) καί φορητές εικόνες, καί φιλοτέχνησε σχέδια για άργυροεπίχρυσα καλύμματα ιερών εικόνων.

Τό σπήλαιο ναός της Παναγίας Χρυσοσπηλιώτισσας ύπάγεται στόν Ίερό Ναό Άγίου Νικολάου Κάτω Δευτερᾶς καί κατ' έπέκταση στήν Ίερά Μητρόπολη Ταμασοῦ καί Όρεινῆς. Τό ιερό εικόνισμα της Παναγίας Χρυσοσπηλιώτισσας φυλάσσεται για ασφάλεια στόν Ίερό Ναό τοῦ Άγίου Νικολάου στήν Κάτω Δευτερᾶ. Ἡ Παναγία Χρυσοσπηλιώτισσα έορτάζει στίς 15 Αὐγούστου. Στίς 10 Αὐγούστου ἡ ιερά εικόνα έξέρχεται μέ μεγάλη πομπή λιτανείας καί μέσω των όδών της κοινότητας μεταφέρεται στό σπήλαιο. Στή λιτάνευση της Παναγίας της Χρυσοσπηλιώτισσας συμμετέχει ό οίκεϊος Μητροπολίτης, πλῆθος κληρικῶν καί λαϊκῶν μέ τή συνοδεία στρατιωτικοῦ άγήματος καί φιλαρμονικῆς. Ἡ ιερά εικόνα παραμένει στό σπήλαιο μέχρι καί τίς 16 Αὐγούστου, όπου κα-

θημερινῶς τελοῦνται ακολουθίες μέ βασικότερη τήν Ίερά Παράκληση πρὸς τήν Παναγία. Τό 2001 συντάχθηκε ό Παρακλητικός Κανόνας καί τό άπολυτίκιο της Παναγίας της Χρυσοσπηλιώτισσας από τόν Άγιορείτη Ὑμνογράφο π. Ἀθανάσιο Σιμονοπετρίτη.

Κατά τά έτη 2002-2008 ἡ λειτουργία τοῦ Ίεροῦ Ναοῦ της Χρυσοσπηλιώτισσας άνεστάλη ὥστε νά γίνουν έργασίες συντήρησης καί άλλων έργων (άνέγερση μικροῦ Ναοῦ στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ κ.ά.). Ὁ πέριξ χῶρος έξωραίστηκε καί έγινε σχετική ανάπλαση μέ τή δημιουργία πλατείας καί κήπου. Εἶχε ἤδη προηγηθεῖ από τό 1998 ἡ κατασκευή (κατόπιν τάματος) στόν χῶρο τοῦ Αγιάσματος, ψηφιδωτοῦ της Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ἡ Παναγία Χρυσοσπηλιώτισσα έπιτελεῖ πολλά θαύματα. Κατά μία παράδοση, τό σπήλαιο-ναός της Παναγίας κατεῖχε μεγάλες κτηματικές έκτάσεις στή γύρω περιοχή λόγω δωρεῶν τοῦ Τουρκοκύπριου Κιαμήλ Πασᾶ (1831-1913 μ.Χ.), ό όποῖος ὑπηρέτησε ὡς μέγας βεζύρης της Ὁθωμανικῆς Αὐτο-

κρατορίας. Ὁ Κιαμήλ Πασᾶς διασώθηκε θαυματουργικά ἀπὸ τὴν Παναγία γιατί κατέπεσε ἀπὸ τὸν βράχο τοῦ σπηλαίου ἐνῶ κυνηγοῦσε ἔφιππος στὴν περιοχή. Ἡ μεγάλη κτηματική περιουσία τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοσπηλιώτισσας ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἡ ὁποία ἐκποίησε πολλὰ ἀπὸ τὰ κτήματα αὐτὰ κατὰ τὸ πρῶτο ἡμῖς τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Ἡ Παναγία Χρυσοσπηλιώτισσα τιμᾶται ἰδιαίτερα γιὰ τίς θαυματουργικὲς ἐπεμβάσεις

τῆς σέ οἰκογενειακά θέματα (τεκνογονία, ἐγκυμοσύνες κ.ά.). Ἡ ἱερὰ πανήγυρη τῆς Παναγίας συγκεντρώνει κατ' ἔτος πλῆθος προσκυνητῶν καί θεωρεῖται ἀπὸ τίς μεγαλύτερες πανηγύρεις σέ παγκύπριο ἐπίπεδο. Ἡ μεγάλη ἀγάπη πρὸς τὴν Παναγία Χρυσοσπηλιώτισσα φαίνεται καί ἀπὸ τὸ πολυάριθμο τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων, ὁμίλων, ἐκπαιδευτηρίων κ.ά. πού φέρουν εἴτε ἅμεσα εἴτε ἔμμεσα τὸ προσφιλές καί πάνυ γλυκύ ὄνομά της.

Ἀπολυτίκιον **τῆς Κυρίας Θεοτόκου τῆς Χρυσοσπηλιώτισσας**

Α γνή Πανάχραντε, Χρυσοσπηλιώτισσα, τοὺς προσκυνοῦντας σου, μορφὴν τὴν πάντιμον, ταῖς μητρικαῖς σοῦ δωρεαῖς ἀντάμειψαι καί πλήρωσον, πάντων τὰ αἰτήματα, σὸν Υἱὸν ἰκετεύουσα, ὅπως ὡς Φιλάνθρωπος σκέπη Κύπρον ἀείποτε, ὑμνοῦσαν σοῦ τὴν ἔνθεον δόξαν, καί σέ κατέχουσιν μεσίτριαν.

Βιβλιογραφία

1. Λύσανδρου Β., *Μνημεῖα Μητροπόλεως Ταμασοῦ καί Ὁρεινῆς, Ναοί καί Ξωκλήσια*, Λευκωσία, 2011.
2. Νικολαΐδη Χ. πρωτοπρεσβυτέρου, *Χρυσοσπηλιώτισσα. Ὁ Σπήλαιος Ναός – Ἀσκητήριο τῆς Παναγίας στὴν Κάτω Δευτερά*, ἐκδόσεις Κυπρῆ, Λευκωσία, 2016.
3. <https://churchofcyprus.org.cy/88057> (ἡμερομηνία ἀνάκτησης 16/4/2026).

Μεσολόγγι,

τό «άλωνάκι» τοῦ πόνου καί τῆς δόξας:
200 χρόνια ἀπό τήν ἡρωική ἔξοδο.

Τά γεγονότα καί οἱ ἀπόηχοι σέ ποίηση καί τέχνη¹

Σωτηρούλα Βασιλείου

Δρ Ἱστορίας ΑΠΘ, Ἐπιστημονική Λειτουργός
Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'

Στίς 10 Ἀπριλίου συμπληρώθηκαν 200 χρόνια ἀπό τήν ἡρωική ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου. «Γῆ ἐπαγγελμένη! Ἡ θύμηση ἄχρονη μπροστά σου θά γονατίζει», ἔγραψε ὁ Κωστής Παλαμᾶς τό 1926, καθώς συμπληρωνόταν ἕνας αἰώνας ἀπό τήν Ἐξοδο τοῦ Μεσολογγίου. Φέτος, ἡ θύμηση, ἐμπλουτισμένη πιά, τιμᾶται μέ λαμπρές ἐκδηλώσεις, κυρίως στήν Ἑλλάδα ἀλλά καί πέραν αὐτῆς. Ἄλλωστε, ἡ πτώση τοῦ Μεσολογγίου ὑπῆρξε ἐξαρχῆς γεγονός διεθνοῦς σημασίας καί ἰσχυροῦ συμβολισμοῦ.

Τό ἱστορικό τῶν πολιορκιῶν

Τό Μεσολόγγι ἐπαναστάτησε καί ἀπελευθερώθηκε τόν Μάιο τοῦ 1821. Πολιορκήθηκε πρώτη φορά, ἀνεπιτυχῶς, τό 1822. Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1824 στήν πόλη ἔφτασε ὁ Λόρδος Βύρων, ὁ ὁποῖος, μέ τά γραπτά καί τόν θάνατό του (19.4.1824) συνέβαλε στή διεθνή ἀπήχηση τῶν γεγονότων τῆς πόλης. Παράλληλα, ὁ Ἑλβετός φιλέλληνας Ἰάκωβος Μάγερ, ἄρχισε νά ἐκδίδει τήν ἐφημερίδα «Ἑλληνικά Χρονικά».

Τόν Φεβρουάριο τοῦ 1825, καθώς οἱ ἐπαναστατημένοι Ἕλληνες σπαράσσονταν ἐμφυλίως, ὁ Αἰγύ-

¹ Τό ἄρθρο βασίστηκε σέ ὁμιλία, στό πλαίσιο ἐπετειακῆς ἐκδήλωσης, στόν Δῆμο Ἀθηένου, στίς 23 Μαρτίου 2026. Ἡ συμπλήρωση, φέτος, 100 ἐτῶν ἀπό τήν ἴδρυση τοῦ Δήμου Ἀθηένου, ἀποτέλεσε τό σημεῖο ἀναφορᾶς γιά πληθός ἐκδηλώσεων καί ἀνάδειξη γεγονότων καί τεκμηρίων τοπικῆς, παγκύπριας καί πανελλήνιας σημασίας.

Θεόδωρος Βρυζάκης,
Ἡ Ἑξοδος τοῦ Μεσολογίου (1853).
Ἐθνικὴ Πινακοθήκη (Ἀθήνα).

πτιος Ἱμπραήμ πασαῖς ἀποβιβάστηκε στήν Πελοπόννησο ἐνῶ ὁ σουλτάνος ὄρισε ἐπικεφαλῆς τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας τόν Κιουταχή, ὁ ὁποῖος, τόν Ἀπρίλιο, ἄρχισε νά πολιορκεῖ τό Μεσολόγγι μέ 12.000 ἄνδρες. Ἀπό τίς 12.000 περίπου τῶν πολιορκουμένων μόλις οἱ 3.000 περίπου ἦταν στρατιῶτες.

Ἐπανειλημμένα ὁ Ἀνδρέας Μι-

αούλης ἔσπασε τόν κλοιό καί εἰσῆλθε ὡς ἐπικεφαλῆς ἑλληνικῶν πλοίων στή λιμνοθάλασσα μεταφέροντας προμήθειες. Τόν Δεκέμβριο, ὁ Ἱμπραήμ ἔσπευσε νά συνδράμει τόν Κιουταχή μέ περίπου 9.000 ἐκπαιδευμένους Αἰγύπτιους στρατιῶτες. «Ἀραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς, βόλι Τουρκιάς, τόπ' Ἀγγλου! Πέλαγο μέγ', ἀλμίονον! Βαρεῖ τό καλυβάκι», σημειώνει ὁ Διονύσιος Σολωμός, στούς «Ἐλεύθερους Πολιορκημένους» προβάλλοντας καί καταγγέλλοντας τή συνδρομή, τήν ὁποῖαν ἀπολάμβαναν οἱ Ὄθωμανοί ἀπό τούς Ἀγγλογάλλους.

«Ἡ ἄνοιξις πλησιάζει, καί ὁ αἰμοσταγῆς ἐχθρός ἐπαναλαμβάνει τάς καθ' ἡμῶν ἐπιχειρήσεις του. Σήμερον ἡ φρουρά μας βλέπει νέα κανονοστάσια ἔναντι τοῦ πολυπαθοῦς τείχους. Οἱ Γάλλοι καί λοιποὶ Εὐρωπαῖοι ὁπαδοί τοῦ Ἱμπραῖμ περιέρχονται μέ ἀλαζονείαν εἰς τά νέα ὀχυρώματα, καί διδάσκουν τοὺς λατρευτάς τοῦ Μωάμεθ τά συντελεστικώτερα μέσα περί τοῦ πῶς νά μᾶς ἐξολοθρεύσουν εὐκολώτερα καί ταχύ-

τερα», γράφτηκε τόν Φεβρουάριο, στά «Ἑλληνικά Χρονικά». Παράλληλα, ἐκφράστηκε ἡ πίστη στή γενναιότητα τῶν μαχητῶν καί τή θεία προστασία.

Ἀκολούθησε ὁ ἀποκλεισμός τοῦ Μεσολογγίου ἀπό τίς πηγές ἀνεφοδιασμοῦ, μέ συνέπεια τή δημιουργία ἀπελπιστικῆς κατάστασης. Οἱ κάτοικοι σιπίζονταν μέ φύκια, δέρματα, ποντίκια, σκύλους, γάτες.

Ἡ ἔξοδος

Υπὸ τίς συνθήκες αὐτές, ὅπλαρχηγοί καί πρόκριτοι ἀποφάσισαν τήν ἔξοδο, νύχτα Σαββάτου τοῦ Λαζάρου πρὸς Κυριακή τῶν Βαΐων (10-11 Ἀπριλίου). Ὡστόσο, τό σχέδιο διέρρευσε στίς ἐχθρικές δυνάμεις. Οἱ Τουρκοαιγύπτιοι ἐπιτέθηκαν στούς ἐξοδίτες, σκορπώντας τόν θάνατο. Παράλληλα, ξεκίνησαν μέσα στήν πόλη πυρπολήσεις, λεηλασίες καί σφαγές γυναικόπαιδων καί τῶν ἄλλων ἀμάχων.

Ὁ Χρῆστος Καψάλης, ἀφοῦ συγκέντρωσε κοντά τοῦ ἀσθενεῖς καί τραυματίες, πυρπόλησε τήν πυριτιδαποθήκη.

Γράφει ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης:

«Στόν τάφο του κλεισμένο,

*τό Μεσολόγγι,
σκέλεθρο, γυμνό,
ξεσαρκωμένο,*

*δέν παραδίδει τά ἄρματα,
δέν γέρνει τό κεφάλι...*

*Κρατεῖ γιά νεκροθάφτη του
τό Χρῆστο τόν Καψάλη.*

*Τό ράσο τοῦ Δεσπότη του φορεῖ γιά σάβανό του
κι ὡς φλογερό μετέωρο πετᾷ
στόν οὐρανό του.*

Καί θάβεται ὀλοζώντανο!..».

Τό ξημέρωμα τῆς 11ης Ἀπριλίου βρῆκε τό Μεσολόγγι καί τήν εὐρύτερη περιοχὴ γεμάτα σορούς. Ἀνάμεσα στούς νεκρούς ἦταν καί ὁ Ἰάκωβος Μάγερ καί ἄλλοι φιλέλληνες. Περίπου 6.000 γυναικόπαιδα κατέληξαν σέ σκλαβοπάζαρα. Μόνο 1.500 περίπου ἄνδρες, μερικές γυναῖκες καί ἐλάχιστα παιδιά κατόρθωσαν νά διαφύγουν.

*Μάγεμα ἡ φύσις κι ὄνειρο στήν
ὁμορφιά καί χάρη,
ἡ μαύρη πέτρα ὀλόχρυση
καί τό ξερό χορτάρι·
μέ χίλιες βρύσες χύνεται,
μέ χίλιες γλῶσσες κρένει·
ὅποιος πεθάνει σήμερα
χίλιες φορές πεθαίνει,*

τονίζει ὁ Σολωμός, προβάλλοντας ὑποβλητικά τήν τραγικό-

Ευγένιου Ντελακρουά, «Ἡ Ἑλλάδα
στά ἐρείπια τοῦ Μεσολογγίου» (1826).
Μουσείο Καλῶν Τεχνῶν (Μπορντό).

τητα τῆς θυσίας σέ ἓνα ἀνοιξιότι-
κο, ἀναγεννώμενο περιβάλλον.
Χίλιες φορές πεθαίνει, καί τέτοι-
ος θάνατος καθαγιάζει, παρα-
πέμπει σέ ἀθανασία.

*«Τά γιοφύρια; Γκρεμός.
Καί τά παιδάκια; Πνιμός.
Οἱ δρόμοι
ἀπό παντοῦ πιασμένοι
τοῦ γλιτωμοῦ. Ἡ σφαγή...
ὁ χαμός... ἡ φλόγα...*

*Ψυχή δέ μένει.
Δέν κλαῖμε ἐμεῖς
τό σκοτωμό, ἐμεῖς
κλαῖμε τό σκλαβωμό.
Α! τό βράδυ
τοῦ Λαζάρου...
Πατρίδα,
ποιός θ' ἀδράξει
ἀπό τά νύχια
κι ἐσέ τοῦ Χάρου;»,*

ἔγραψε ὁ Παλαμῆς (1926).

Τίς μέρες πού ἀκολού-
θησαν τήν τραγωδία, ὁ
συντάκτης τῆς «Γενικῆς
Ἑφημερίδος» πάσχισε νά
ἀμβλύνει τήν ἀγωνία καί
νά ἐμφυσήσει ἐλπίδα στούς
ἐπαναστατημένους Ἕλλη-
νες: «Ἐκτον ἤδη ἔτος ἀγω-
νιζόμεθα. Ἡ πῶσις τοῦ
Μεσολογγίου εἶναι ἱκανή
νά μᾶς δειλιάσει καί ἀπελ-
πίση; Τώρα εἶναι καιρός
νά τρέξωμεν ὅλοι κατά τοῦ
ἐχθροῦ, τώρα. Θέλομεν
ἐλευθερίαν; Θέλομεν πατρίδα; Ὁ
Θεός μεθ' ἡμῶν».

**Ὁ ἀπόηχος τῆς ἐξόδου – ὁ πό-
νος καί ἡ δόξα**

Ἡ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου, τά
ἄθλα καί τό ἦθος τῶν Ἑλλήνων
καί τῶν Ἑλληνίδων καί ἡ τουρκι-
κή θηριωδία συνέβαλαν καθορι-
στικά στήν ἀναθέρμανση τοῦ φι-

λελληνισμού. Ποιητές, εικαστικοί, ρήτορες καί κοινή γνώμη στράφηκαν μέ θαυμασμό στά κατορθώματα τῶν ἐφάμλλων τῶν ἀρχαίων ἡρώων ἀνδρῶν. Στόν ἀντίποδα, οἱ σφαγές καί οἱ ἐξανδραποδισμοί καταγγέλλονταν μέ ὀργή.

Στό ποίημά του «Τά κεφάλια τοῦ σαραγιού», τό ὁποῖο δημοσιεύθηκε τόν Ἰούνιο, ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ τόνισε:

*«Καί σύ Εὐρώπη Χριστιανή,
δές τό παράπονό μας!
Σ' ἄλλον αἰῶνα ἄν ζούσαμε
κάποιος σου βασιλιάς,
ὁ Λουδοβίκος θά 'τρεχε μέ
ἱππότες στό γυαλό μας.
Προτοῦ νά σ' εὖρει τ' ἄδικο,
'πε μᾶς τί προτιμᾷς;
Τό Μουχαμέτη ἤ τό Χριστό;
Σταυρόν ἤ γιαταγάνι;
Μαρτύρων φωτοστέφανο γιά
χότζα μέ τουλπάνι;».*

Στήν ἐκθεση τῆς γκαλερί Lebrun «πρός ἐνίσχυση τῶν Ἑλλήνων» τό 1826, παρουσιάστηκε καί «Ἡ Ἑλλάδα στά ἐρεῖπια τοῦ Μεσολογγίου», τοῦ Εὐγένιου Ντελακρουά. Ἡ Ἑλλάδα προβάλλεται ὡς πενθοῦσα κόρη, μέ ἐνδυμασία ἀνοικτή στό στήθος. Πατᾶ πάνω σέ συντριμμία, τά ὁποῖα ἔχουν καταπλακώσει ἕναν ἀγωνιστή ἐνῶ μέ

μάτια καί χέρια καλεῖ σέ θέαση καί συμπάθεια.

Σπαρακτικά ἐπιβλητικός εἶναι καί πίνακας τοῦ Ἑμίλ Ντέ Λασάνκ, ὁ ὁποῖος εἰκονίζει γυναῖκα νά στρέφει τό ξίφος στό στήθος. Κρατᾷ ἄψυχο τό σῶμα τοῦ παιδιοῦ της, τό ὁποῖο ἔχει μόλις σκοτώσει, γιά νά μήν πέσουν στά χέρια τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ διπλωμάτες ἦταν λιγότερο ρομαντικοί ἀπό τούς καλλιτέχνες. Σέ ἀναφορά, στόν ἀπόηχο τῆς τραγωδίας, ὁ Βρετανός πρόξενος στήν Πρέβεζα ἔγραψε στό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν ἱκανοποιημένος γιά τή διασφάλιση τῶν βρετανικῶν συμφερόντων μετά τήν ἀποκατάσταση τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀρχῆς σέ Ἀκαρνανία καί Αἰτωλία.

Τό Μεσολόγγι ἐπισφράγισε τή συμπερίληψη στό ἐλληνικό κράτος τόν Μάιο τοῦ 1829, ἀφοῦ ἀπελευθερώθηκε. Προηγήθηκε, στίς 20 Ὀκτωβρίου 1827, ἡ ναυμαχία τοῦ Ναβαρίνου, κατά τήν ὁποίαν οἱ στόλοι τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς Γαλλίας καί τῆς Ρωσίας καταναυμάχησαν τόν τουρκοαιγυπτιακό στόλο.

Μεσολογγίτης καί ὁ ἴδιος, ὁ Σπυρίδων Τρικoupης ἐπισημαίνει, στήν *Ἱστορία* του, πῶς ἡ πόλη τοῦ

Θεόδωρος
Βρυζάκης,
Ἡ θυσία
τοῦ Καψάλη.
Ἐθνική
Πινακοθήκη
(Ἀθήνα).

Μεσολογγίου, ἡ ὁποία ἀγωνιζόμενη δόξασε τὴν Ἑλλάδα, ἔμελλε πέφτοντας νά τὴν ἀναστήσει. Καί αὐτό, διότι οἱ τουρκικὲς θηριωδίες ἐπιτάχυναν τὴν ἐπέμβαση τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Μητέρα, μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ τὴ δόξα

Τό 1853, ὁ Θεόδωρος Βρυζάκης κόμισε στὴν ἑλληνικὴ πινακοθήκη τὴν πλέον δραματικὴ ἀναπαράσταση τῆς Ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου. Στό ἐπίγειο τμῆμα, πάνω σέ μιά ξύλινη γέφυρα, οἱ ἀγωνιστές ὀρμοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ τείχους, σπαθοφόροι καὶ τυφεκιοφόροι. Ἕνας ἄνδρας ὑψώνει τὴν ἑλληνικὴ σημαία. Τουφέκια κρατοῦν καὶ γυναῖκες, στοχεύοντας τοὺς ἐχθροὺς πού караδοκοῦν.

Μερικοὶ ἐξοδίτες ἔχουν κιόλας πληγωθεῖ, ἄλλοι κείτονται νεκροί. Στό οὐράνιο τμῆμα, ὁ ἔνθρονος Παντοκράτορας εὐλογεῖ τοὺς ἀγωνιστές, ἐνῶ ἄγγελοι μέ βάρια καὶ δάφνινα στεφάνια ἐτοιμάζονται νά ὑποδεχθοῦν τοὺς ἥρωες.

Μετεξέλιξη, τρόπον τινά τῆς «Ἑλλάδος στά ἐρείπια τοῦ Μεσολογγίου» καὶ τῆς «Ἐξόδου» ἀποτελεῖ «Ἡ Ἑλλάς εὐγνωμονοῦσα» τοῦ Βρυζάκη (1858). «Μητέρα μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα» ἡ δαφνοστεφανωμένη Ἑλλάδα προβάλλει τὴν αὐτοθυσία, τὴν ἀνιδιοτελὴ προσφορὰ καί, κυρίως, τὴ λύτρωση ὡς εὐγνωμοσύνη, τερματισμὸ τῆς ὀρφάνιας καὶ συμπερίληψη στό ἐξελισσόμενο κράτος.

Κύπριοι στό Μεσολόγγι καί ὁ «Κῆπος τῶν Ἡρώων»

Στό Μεσολόγγι ἀγωνίστηκαν καί ὀκτώ Κύπριοι: Ἀρχιμανδρίτης Θεόφιλος Θησεύς, Νικόλαος Χατζησάββας, Χατζηχριστόδουλος Κοκκινόφτας, Γιάννης Πασαπόρτης, Ἰωάννης Κύπριος, Παντελής Γεωργίου Ορφανός, καπετάν Ἰωάννης Κύπριος καί Μιχαήλ Αντωνίου². Τή συμβολή αὐτή τιμᾷ καί ὑπενθυμίζει, ἀπό τό 2006, μνημεῖο, στόν «Κῆπο τῶν Ἡρώων» τῆς Ἱερᾶς Πόλεως τοῦ Μεσολογγίου.

Ὁ «Κῆπος τῶν Ἡρώων», φέρει τίς καταβολές του σέ ψήφισμα τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια, τό 1829, γιά τήν ἵδρυση Ἡρώου στό Μεσολόγγι. Τότε ἀποφασίστηκε καί ἡ συλλογή τῶν ὀστέων τῶν ἀγωνιστῶν καί ἡ ἐναπόθεσή τους σέ τύμβο. Τό Ἡρῶο ἐγκαινιάστηκε τό 1838 καί τά ὀστά τοποθετήθηκαν στόν τύμβο. Πλέον, στόν «Κῆπο τῶν Ἡρώων» βρίσκονται 69 μνημεῖα Ἑλλήνων καί Φιλελλήνων, καθώς καί πολλοί σταυροί πεσόντων Μεσολογγιτῶν. Ἀπό τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1859 μέχρι σήμερα

πραγματοποιεῖται, τό βράδυ τοῦ Λαζάρου καί τό πρωί τῶν Βαΐων, πένθιμη πομπή, ἀπό τόν Ἅγιο Σπυρίδωνα στόν Τύμβο τῶν Πεσόντων.

Ἡ ἐπικαιρότητα τῆς Ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου

Τό Μεσολόγγι εἶναι ἐπικαιρο, ἀνεξαρτήτως ἐπετείων. Εἶναι σύμβολο φωτός καί ἐλευθερίας, ἀνένδοτης ἀγωνιστικότητας καί αὐτοθυσίας, ἀντοχῆς, ὑπομονῆς καί ἀξιοπρέπειας· εἶναι συστατικό ἐθνικῆς ταυτότητας. Καί, ὅπως ἐπισήμανε καί ὁ Νικηφόρος Βρεττάκος (1981), «*Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά διατηρήσουμε τήν ταυτότητα αὐτοῦ τοῦ τόπου, ἀπό πατριωτικό καί ἀνθρώπινο χρέος. Τό φῶς χρειάζεται γιά νά φωτίσουμε καί τήν ἀνθρωπότητα στίς δύσκολες ὥρες τῆς. Ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι, αὐτή τή στιγμή, ἓνα πολιορκημένο Μεσολόγγι, ἀπό τά ὄπλα τῆς αλογιστίας κι ἐμεῖς [οἱ Ἕλληνες] γνωρίζουμε ἀπό ἐξόδους. Ξέρουμε νά βγαίνουμε ἀπ' τό σκοτάδι*».

² Μάλιστα, στήν Πινακοθήκη τοῦ Ἱδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' ὑπάρχει χειρόμυλος, μέ τόν ὁποῖον ὁ Πασαπόρτης, πού μετά τήν ἄλωση ἐπέστρεψε στό νησί, ἄλεθε πυρίτιδα.

Οἱ προσπάθειες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου γιά τή διάσωση τῆς Πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς

Ἐπαναπατρισμός κειμηλίων¹

*Ἐπισκόπου Νεαπόλεως
κ. Πορφυρίου*

Συμπληρώνονται φέτος πενήντα δύο χρόνια ἀπό τήν παράνομη εισβολή τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ στήν Κύπρο καί τήν ἐπακολουθήσασα κατοχή τοῦ 37% τοῦ ἐδάφους της. Τό βαρύν τιμημα τῆς συνεχιζόμενης κατοχῆς ἐξακολουθεῖ νά πληρώνει καί ἡ πολιτιστική μας κληρονομιά. Ἀμέσως μετά τήν εισβολή ξεκίνησε καί δυστυχῶς ἀνεμπόδιστα συνεχίζεται ἡ συστηματική λεηλασία καί βεβήλωση τῶν χώρων λατρείας, τῶν κοιμητηρίων, ἀρχαιολογικῶν χώρων, μουσείων καί ἰδιωτικῶν συλλογῶν ἀρχαι-

οτήτων. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου στίς κατεχόμενες περιοχές εἶναι ἰδιοκτήτρια 575 τουλάχιστον ναῶν. Εἶναι εἴτε ἐνοριακοί ναοί, παρεκκλήσια ἢ ἐξωκκλήσια. Μεταξύ αὐτῶν 19 μονές, μέ πλεον γνωστές τή μονή τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ἰδρυτῇ καί προστάτῃ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καί τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στήν ἄκρη τῆς χερσονήσου τῆς μαρτυρικῆς Καρπασίας. Ἀπό ὅλα αὐτά τά μνημεῖα (μέ ἐξαίρεση αὐτῶν πού βρίσκονται στίς περιοχές πού ζοῦν οἱ ἐγκλωβισμένοι καί τά ἔξι πού μετατράπηκαν σέ μουσεῖα) ὑπολογίζεται ὅτι κλά-

¹ Ἀπόσπασμα ἀπό τήν εἰσήγηση τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Νεαπόλεως κ. Πορφυρίου στήν Ἐπιστημονική Ἡμερίδα μέ θέμα τή Σύληψη, Διάσωση καί Διαφύλαξη τῆς Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς τῆς Κύπρου, στό Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου στίς 29 Ἀπριλίου 2026.

πηκαν περίπου 20 χιλιάδες εικόνες, ιερά σκεύη, εικονοστάσια, τοιχογραφίες, ψηφιδωτά και ό υπόλοιπος έξοπλισμός τών ναών. Η πλειοψηφία τών κειμηλίων αυτών, μέσω δικτύων λαθρεμπόρων πήρε τόν σκοτεινό δρόμο για τίς ευρωπαϊκές και όχι μόνον αγορές πώλησης κλεμμένων πολιτιστικών αγαθών. Από τή στιγμή αυτή ξεκίνησε ό γολγοθάς του έντοπισμοῦ και επαναπατρισμοῦ στήν Κύπρο τών κειμηλίων αυτών. Τό έργο αυτό είναι τιτάνιο, επίπονο, χρονοβόρο και δαπανηρό. Για τήν επιτυχία του είναι απαραίτητη ή στενή συνεργασία και ό συντονισμός όλων τών εμπλεκόμενων μερών. Ό κατάλογος επαναπατρισθέντων κειμηλίων κατά τή διάρκεια τών τελευταίων πενήντα δύο χρόνων είναι μεγάλος. Αν όμως τόν συγκρίνουμε μέ τό σύνολο τών έργων πού ή τύχη τους άγνοείται κρίνεται ως συμβολικός. Αυτό υπογραμμίζει και τό βάρος τής ευθύνης πού βαρραίνει τούς ὅμους όλων, Εκκλησίας και άρμοδίων κυβερνητικών τμημάτων για τή συνέχιση και έντατικοποίηση του ιεροῦ αυτού έργου και άποστολής.

Τό 2008 ή Ίερά Σύνοδος τής Εκκλησίας Κύπρου συνέστησε

Συνοδικές Έπιτροπές για τήν ουσιαστικότερη και άποτελεσματικότερη επιτέλεση του έργου και τής άποστολής τής. Έτσι συνεστήθηκε και ή Έπιτροπή Ναοδομίας, Μνημείων και Χριστιανικής Τέχνης. Η προεδρία τής Έπιτροπής άνετέθη στον όμιλούντα. Κάθε μία από τίς δέκα Μητροπόλεις τής Εκκλησίας έχει όρίσει ως μέλος τής Έπιτροπής ένα εκπρόσωπό τής. Τό γραφείο τής Έπιτροπής στεγάζεται στήν Ίερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου. Στά πλαίσια τών άρμοδιοτήτων τής ή Έπιτροπή καταρτίζει και εμπλουτίζει συνεχώς τό ψηφιακό άρχείο κειμηλίων τών κατεχόμενων μας μνημείων. Αυτό περιλαμβάνει:

α) τόν άριθμό τών εικόνων και άλλων κειμηλίων πού διέσωσαν οί πρόσφυγες κατά τήν τουρκική εισβολή μεταφέροντάς τα σέ ναούς και μητροπόλεις στίς ελεύθερες περιοχές.

β) φωτογραφίες τών κειμηλίων πού επαναπατρίζονται από τό έξωτερικό.

γ) φωτογραφίες κειμηλίων πού μās παραδίδουν πρόσφυγες και προέρχονται από κατεχόμενους ναούς και

δ) φωτογραφίες κειμηλίων πού

έντοπίζονται σέ παλαιότερες εκδόσεις βιβλίων καί άλλων έντύπων.

Τό άρχείο αυτό εΐναι όργανωμένο κατά κατεχόμενη ή ήμικατεχόμενη μητροπολιτική περιφέρεια, κατά ένορία καί κοινότητα. Ή άξία του άρχείου αυτού εΐναι πολύ σημαντική για δύο κυρίως λόγους. Ό έμπλουτισμός του μās βοηθει άφενός νά αποκτήσουμε πληρέστερη γνώση του άριθμού των άγνωσμένων κειμηλίων καί άφετέρου βοηθει στήν πληρέστερη τεκμηρίωση της κυπριακής

προέλευσης διεκδικούμενων κειμηλίων στό έξωτερικό. Εΐναι χώρες όπως επί παραδείγματι ή Γερμανία στίς όποιες ή διεκδίκηση έργου τέχνης χωρίς τήν επίδειξη φωτογραφίας εΐναι πολύ δύσκολη.

Ός πρόεδρος της άνωτέρω Συνοδικής Έπιτροπής εκπροσωπούμε τήν Έκκλησία της Κύπρου στήν Έθνική Έπιτροπή Πάταξης, Σύλησης καί παράνομης Διακίνησης της Πολιτιστικής μας κληρονομιάς πού συνεστήθη από τό κράτος τό 2015. Στήν Έπιτρο-

πή αυτή συμμετέχουν όλες οι άρμόδιες για τό θέμα ύπηρεσίες: Τμήμα Αρχαιοτήτων, Αστυνομία, Γενική Εισαγγελία, Υπουργείο Έξωτερικών, Υφυπουργείο Πολιτισμού καί Τμήμα Τελωνείων. Συνήθως όταν έντοπίζουμε στό έξωτερικό κλεμμένο εκκλησιαστικό κειμήλιό μας, έτοιμάζουμε τόν φάκελο πού περιέχει τά αποδεικτικά στοιχεία της κυπριακής του προέλευσης καί ιδιοκτησίας. Αυτός προωθείται στήν Αστυνομία Κύπρου για τήν έναρξη της διαδικασίας κατάσχεσης καί έναπατριsmού του μέσω της Inter-

ροι καί τῶν ἄλλων ἀρμοδίων ἀρχῶν τοῦ κράτους στό ὁποῖο εὐρίσκεται τό κεμῆλιο. Θά ἀκολουθήσει ἡ ἐμπλοκή στήν ὑπόθεση τῆς Γενικῆς Εἰσαγγελίας, τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καί τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων.

Στίς περισσότερες τῶν περιπτώσεων τά ἀντικείμενα ἐντοπίζονται λίγες μέρες ἤ ἐβδομάδες πρὶν τή δημοπράτησή τους, γι' αὐτό καί ἡ διαδικασία μέχρι τήν ἀπομάκρυνσή τους ἀπό τή δημοπρασία εἶναι ἀγώνας δρόμου ὥστε νά μὴν πωληθεῖ τό κεμῆλιο. Μετά τήν κατάσχεση ὁ χρόνος ἐπαναπατριsmοῦ διαρκεῖ ἀπό μερικούς μῆνες ἤ καί χρόνια ἀνάλογα μέ τό νομικό πλαίσιο κάθε χώρας καί τή γραφειοκρατία πού ἐπικρατεῖ σέ αὐτή. Ὑπάρχουν περιπτώσεις ἐπαναπατριsmῶν μέσῳ δημοπρασίας ὅταν κρίνεται ὅτι τό κόστος θά εἶναι χαμηλότερο ἀπό τήν προσφυγή στή δικαστική διαδικασία καί ὁ ἐπαναπατριsmός συντομότερος. Τέλος ὑπάρχουν εὐτυχῶς καί περιπτώσεις ἐπαναπατριsmῶν στοὺς ὁποίους οἱ κάτοχοι τῶν κλεμμένων κεμηνίων τά ἐπέστρεψαν στήν Ἐκκλησία ὅταν ἔμαθαν τήν ἱστορία τους χωρίς νά ζητήσουν ὁποιοδήποτε ἀντάλλαγμα.

Ἀπό τόν μεγάλο καί σημαντικό ἀριθμό περιπτώσεων ἐπαναπατριsmοῦ κεμηνίων μας στήν Κύπρο, κατά τά πενήντα δύο τελευταία χρόνια, πῶς γνωστή καί σημαντική εἶναι ἡ ὑπόθεση Aydin Dikmen. Μετά τή λεηλασία δεκάδων κατεχόμενων ἐκκλησιῶν καί τή διακίνηση χιλιάδων κεμηνίων στό ἐξωτερικό ἀπό τόν Τουρκικό ἀρχαιοκάπηλο, ἀκολούθησε πολυετής δικαστικός ἀγώνας πού ὁλοκληρώθηκε τό 2024 μέ τόν ἐπαναπατριsmό τῶν τελευταίων ἐκκλησιαστικῶν κεμηνίων τῆς λείας τοῦ Dikmen.

Πολύ σημαντική ἐπίσης εἶναι καί ἡ ὑπόθεση Lans κατά τήν ὁποία, τό 1995 τέσσερις κλεμμένες εἰκόνες τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, Παύλου, Ἰωάννη καί Μάρκου ἀπό τή Μονή Χριστοῦ Ἀντιφωνητῆ ἐντοπίστηκαν στήν Ὁλλανδία. Αὐτές ἐπαναπατρίστηκαν στήν Κύπρο τό 2013 μετά ἀπό μακρόχρονο δικαστικό ἀγώνα καί τήν ἀξιοποίηση τῆς Συνθήκης τῆς Χάγης.

Ἐκτός ἀπό τίς δύο αὐτές ὑποθέσεις, οἱ ὁποῖες παρουσιάστηκαν ἀναλυτικότερα σέ προηγούμενα τεύχη, θά κάνουμε ἀναφορά καί σέ κάποιες ἀκόμα ὑποθέσεις ἐπαναπατριsmοῦ κλεμμένων ἐκκλη-

σιαστικῶν κεμηλίων. Κάθε μιά ἀπό αὐτές ἔχει τὰ δικά της ἰδιαιτέρα χαρακτηριστικά.

Υπόθεση δεσποτικῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ ἀπό τόν ναό Ἀγ. Χαραλάμπους – Νέου Χωριοῦ Κυθρέας.

Τόν Δεκέμβριο τοῦ 2010 κατόπιν πληροφoρίας στήν Ἐπιτροπή μας ἀπό τόν κ. M. Van Rijn, κατέστη δυνατός ὁ ἐντοπισμός καί ταύτιση τῆς δεσποτικῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ τοῦ 18^{ου} αἰ. ἀπό τόν κατεχόμενο ἱερό ναό Ἀγ. Χαραλάμπους Νέου Χωριοῦ Κυθρέας. Αὐτή βρισκόταν στήν κατοικία τοῦ γνωστοῦ μουσικοῦ καλλιτέχνη Boy George στό Λονδίνο. Κατά τούς ἰσχυρισμούς του, τήν ἀγόρασε καλῇ τῇ πίστει, ἀγνοῶντας τήν προέλευση τῆς εἰκόνας. Συγ-

κατατέθηκε νά ἐπιστρέψει τήν εἰκόνα στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, χωρίς διεκδίκηση οἰκονομικῆς ἀποζημίωσης. Αὐτό πραγματοποιήθηκε στίς 19 Ἰανουαρίου 2011 στό Highgate τοῦ βορείου Λονδίνου. Ἡ εἰκόνα ἐπαναπατρίστηκε καί τοποθετήθηκε στόν ἱερό ναό Ἀγ. Χαραλάμπους Ἀγλαντζιάς πού κτίστηκε ἀπό τούς πρόσφυγες τῆς κοινότητας Νέου Χωριοῦ Κυθρέας. Στήν ἐπιτυχία αὐτή συνέβαλαν ἐπίσης παράγοντες τῆς κυπριακῆς παροικίας Λονδίνου.

Υπόθεση ἑξὶ εἰκόνων στό Augsburg Γερμανίας.

Κατόπιν πληροφoριῶν πρὸς τήν Ἐπιτροπή μας τόν Δεκέμβριο τοῦ 2010 ἐντοπίστηκαν ἀναρτημένες πρὸς πώληση, στήν

ιστοσελίδα της γκαλερύ έργων τέχνης P. Von Culmer, στο Augsburg Γερμανίας, έξι κυπριακές εικόνες του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα. Αυτές ήταν: ή εικόνα της Αγίας Φωτεινής της Καρπασίτιδος (1811), του Αγίου Παντελεήμονος (1812), του Αποστόλου Ανδρέα, του Αποστόλου Μάρκου, του Αγίου Παντελεήμονα (1854) και της Βαϊοφόρου.

Μετά την ταυτοποίηση των εικόνων, σέ συνεργασία μέ την Αστυνομία Κύπρου έγιναν οί ένδε- δειγμένες καταγγελίες στίς αντί- στοιχες γερμανικές αστυνομικές αρχές. Ακολούθησε ή κατάσχεση των εικόνων. Κατά προτροπή των γερμανικών αρχών έγινε από- πειρα έξώδικου φιλικού διακα- νονισμού πού κατέληξε σέ συμ- φωνία. Στήν έπιτυχή κατάληξη συνέβαλε και ό Γερμανός δικη- γόρος δρ. κ. Enno Engbers. Στίς 9 Όκτωβρίου 2013 παραλάβαμε τίς έξι εικόνες από τίς αστυνομι- κές αρχές του Μονάχου. Οί εικό- νες της Αγίας Φωτεινής και Αγί- ου Παντελεήμονος παραδόθη- καν στόν ιερό ναό Αγίας Φω- τεινής Καρπασίτιδος στόν συνοι- κισμό Κολοσσίου – Λεμεσού. Έκεί βρίσκονται πολλοί πρόσφυγες από την κατεχόμενη κοινότητα

Αγίου Ανδρονίκου Καρπασίας καθώς και μέρος των λειψάνων της Αγίας Φωτεινής.

Υπόθεση δεσποτικής εικόνας του Χριστού από τή Μονή Χριστού Αντιφωνητή (Καλογραία).

Λίγες μόνο μέρες πριν τή δη- μοπράτησή της, από τόν δημο- πρατικό οίκο Schuler Auktionen στή Ζυρίχη, έντοπίστηκε από τήν Έπιτροπή μας ή δεσποτική εικόνα του Χριστού (110 x 81 εκ.) του 16^{ου} αϊ. πού κλάπηκε από τήν μονή του Χριστού Αντιφωνητή στήν κα- τεχόμενη Καλογραία. Τά χρο- νικά περιθώρια ήταν πολύ περιορισμένα γιατί ή εικόνα θά έδημοπρατείτο στίς 17 Σε- πτεμβρίου 2014. Σέ χρόνο ρεκόρ έτοιμάσθηκε ό φάκελλος τεκμη- ρίωσης της εικόνας και μέ τή στε- νή συνεργασία των αρμοδίων αρχών της Δημοκρατίας (Αστυ- νομίας, Υπουργείου Έξωτερικών, Γενικής Εισαγγελίας, Τμήματος Αρχαιοτήτων) καθώς και της In- terpol Έλβετίας, έπετεύχθη τήν τελευταία στιγμή ή απόσυρση της εικόνας από τή δημοπρασία και ή κατάσχεσή της. Ακολούθησε μα- κρόχρονη πορεία διεκδίκησης της εικόνας από τήν κάτοχό της ή όποια κατέληξε στόν έπαναπα-

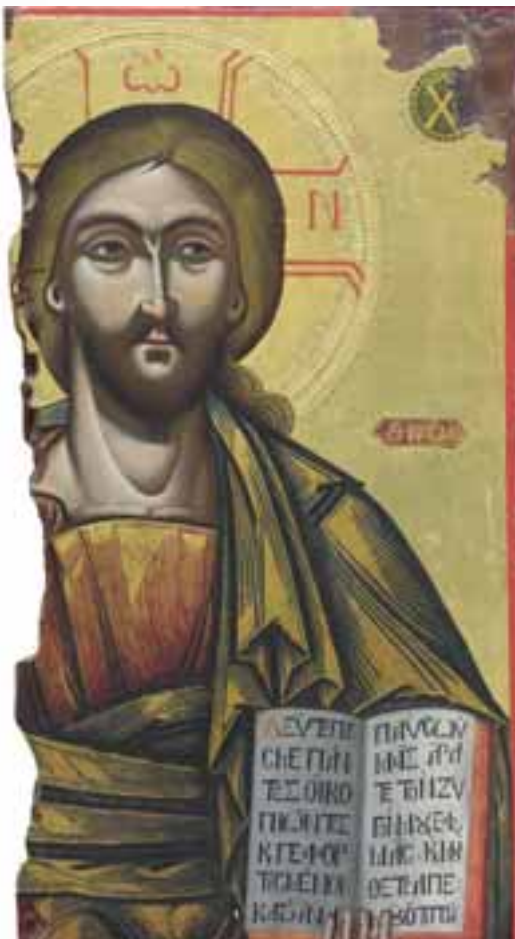
τρισμό της εικόνας τόν Ιούλιο του 2022.

Οί πιό πάνω πέντε περιπτώσεις στίς όποίες μέ συντομία αναφερθήκαμε εΐναι ένδεικτικές καί παρουσιάζουν μερικές από τίς δυσκολίες καί τά προβλήματα πού άντιμετωπίζουμε στό τιπάνιο αυτό έργο.

Θά όλοκληρώσουμε τήν είσήγησή μας μέ κάποιες προτάσεις πού πιστεύουμε ότι έάν ύλοποιηθοΰν, θά καταστήσουν τό έργο μας ακόμα πιό άποτελεσματικό.

α) Οί περιπτώσεις καί τό μέγεθος του προβλήματος της παράνομης έμπορίας πολιτιστικών άγαθών επιβάλλουν όπως ή κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας προβεί στην περαιτέρω ένδυνάμωση καί στελέχωση του υπεύθυνου Τμήματος της Αστυνομίας Κύπρου για τήν πάταξη της σύλησης καί λαθραίας διακίνησης της Πολιτιστικής κληρονομιάς κατά τά πρότυπα άλλων εύρωπαϊκών χωρών, π.χ. Έλλάδος, Ίταλίας.

β) Σέ εύρωπαϊκό επίπεδο, πιστεύουμε ότι ύπάρχουν μεγάλα περιθώρια για στενότερη συνερ-

ργασία της Interpol καί των άστυνομικών άρχών των κρατών μελών της Εύρωπαϊκής Ένωσης καθώς καί των ύπολοίπων εύρωπαϊκών κρατών. Εΐναι γνωστό ότι τά κράτη – θύματα της πολιτιστικής λεηλασίας εΐναι κράτη του εύρωπαϊκού νότου: Κύπρος, Έλλάδα, Ίταλία, ένω οί χώρες διάθεσης των παρανόμως διακινούμενων πολιτιστικών άγαθών εΐναι

χῶρες τῆς κεντρικῆς καί δυτικῆς Εὐρώπης, ὅπως ἐπίσης οἱ ΗΠΑ καί ἡ Ρωσία. Ἀπό τήν πείρα μας διαπιστώσαμε ὅτι δέν ὑπάρχει πάντοτε ἡ ἔγκαιρη καί ἀρμόζουσα ἀνταπόκριση κάποιων ἐκ τῶν ἐμπλεκομένων ἀρχῶν γιά τήν κατάσχεση καί τόν ἐπαναπατρισμό κλεμμένων πολιτιστικῶν ἀγαθῶν.

Ὡς ἀπόλυτα θετικό στοιχεῖο πού ἐνεργεῖ ὑποβοηθητικά στόν ἀγώνα μας, θεωροῦμε τήν ὁλοένα αὐξανόμενη εὐαισθησία τῆς παγκόσμιας κοινῆς γνώμης στό θέμα μας τά τελευταία χρόνια. Ἐπιβάλλεται ὅπως ἀξιοποιηθεῖ στόν μέγιστο βαθμό ἡ εὐνοϊκή αὐτή τάση μέ ἐπαγγελματισμό, προγραμματισμό καί ἐντατική συλλογική ἐργασία.

Ὡς θετικά καταγράφουμε ἀκόμα τή Σύμβαση τῆς Λευκωσίας τοῦ Μαΐου τοῦ 2017, ἡ ὁποία ὠθεῖ τά πράγματα ἀκόμη περισσότερο πρός τή σωστή κατεύθυνση, ἀφοῦ προνοεῖ ποινές γιά ὅσους ἐμπλέκονται στήν καταστροφή, κλοπή, διακίνηση, ἢ πώληση πολιτιστικῶν ἀγαθῶν. Ἀξιωματική ἀκόμα εἶναι ἡ νομική κατοχύρωση πού ἐπετεύχθη τά τελευταία χρόνια, τῆς ὑποχρέωσης τῶν οἰκῶν δημοκρασίας ἀλλά καί τῶν συλλεκτῶν ἢ ἄλλων ἀγο-

ραστῶν νά κατέχουν ἢ νά ἐξασφαλίζουν ὅλα τά ἀναγκαῖα πιστοποιητικά τῆς νόμιμης ἐξαγωγῆς κάθε πολιτιστικοῦ ἀγαθοῦ ἀπό τή χώρα ἐξαγωγῆς του, καθώς καί τοῦ ἱστορικοῦ προέλευσῆς του.

Κλείνοντας θά θέλαμε ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου νά ἐκφράσουμε τήν εὐαρέσκειά μας καί τίς θερμές μας εὐχαριστίες πρός τοὺς ἀνθρώπους πού μαζί καθημερινά μοχθοῦμε γιά τόν ἐπαναπατρισμό τῶν θρησκευτικῶν κειμηλίων μας. Εὐχόμεστε ὁ Θεός νά ἀποδώσει σέ αὐτοὺς ἑκατονταπλασίονα τόν μισθό τῶν κόπων τους. Ὁ ἀγώνας τοῦ ἐντοπισμοῦ καί ἐπαναπατρισμοῦ τῆς κλεμμένης πολιτιστικῆς κληρονομίας κάθε λαοῦ εἶναι ἀγώνας ἀποκατάστασης τῆς ἱστορικῆς μνήμης καί παράδοσῆς του. Δέν εἶναι ἀγώνας τοπικός ἢ ἐθνικός, ἀλλά ἀγώνας παγκόσμιος καί ἀφορᾷ τόν καθένα μας, γιατί κάθε λαός, ὅπου καί νά εὐρίσκεται, ὅσο ὀλιγάριθμος ἢ πολυάριθμος καί νά εἶναι, ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς παγκόσμιας ἱστορίας καί τοῦ πολιτισμοῦ.

Ελένης Αναστασίου
Εκπαιδευτικού

Ζήτα το από τόν Πατέρα σου

- Δέ θα πᾶς σήμερα βόλτα μέ τό ποδήλατο, Μιχάλη μου;

- Τό ποδήλατό μου χάλασε, γιατί... Κάτι ἔπαθε κι ἐπειδή εἶναι παλιό μοντέλο δέν μπορεῖ νά φτιαχτεῖ, μᾶς εἶπαν ἀπό τό μαγαζί πού τό ἀγοράσαμε. Ζήτησα ἀπό τούς γονεῖς μου νά μοῦ ἀρῶναι καινούριο καί μοῦ εἶπαν ὅτι μόλις μπορέσουν, θά τό κανονίσουν. Μεγάλωσα πιά, χρειάζομαι οὕτως ἢ ἄλλως πιό μεγάλο καί εἶναι πιό ἀκριβό, θέλει καί λίγο ψάξιμο, νά πάρουμε ἕνα καλό. Ἔτσι μοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου. Ἄρα θά περιμένω μέχρι νά εἶναι ἔτοιμοι οἱ γονεῖς μου.

- Μπράβο σου, ἀγόρι μου, πού κάνεις ὑπομονή.

- Ἔ, τί μπορῶ νά κάνω; Ἀφοῦ δέν ἔχω δικά μου λεφτά νά τό ἀγοράσω. Ἐξάλλου, οἱ γονεῖς μου ξέρουν πού νά ψάξουν καί πῶς νά ψάξουν γιά νά βροῦν τό καταλληλότερο γιά μένα. Μέχρι τότε, ἀντί βόλτες μέ τό ποδήλατο, θά κάθομαι κάθε ἀπόγευμα λίγο παρπᾶνω μαζί σου.

- Ἔ, τότε νά πῶ στούς γονεῖς σου νά καθυστερήσουν νά σοῦ ἀρῶναι τό ποδήλατο.

- Ὁχι, ὄχι, ὑπόσχομαι ὅτι πάλι θά ἔρχομαι!

- Ἀστετεύομαι, παιδί μου... Δέν ἔχω παράπονο, κάθε μέρα περνᾶς ἀπό ἐδῶ. Λίγο - πολύ, ὅσο χρόνο ἔχεις, ἀλλά μοῦ δίνεις μεγάλη χαρά πού ἔχεις αὐτή τήν καθημερινή συνήθεια.

- Καί πάντα ἔτσι θά κάνω. Ἄμα ἔχεις καί κανένα κουλουράκι φρεσκοψημένο ἀκόμα καλύτερα! Ἐλα τώρα, μιά καί

ἔχουμε χρόνο, πές μου μιά περιπέτεια ἀπό τή ζωή σου, πολύ μ' ἀρέσει ὅταν ἀκούω ἱστορίες ἀπό τά παλιά.

- Θά σοῦ πῶ μιά σύντομη περιπέτεια ἀπό τό σχολεῖο. Μιά μέρα ὅταν ἤμουνα στήν τελευταία τάξη τοῦ δημοτικοῦ – καλή ὥρα ὅπως ἐσύ – μᾶς ἔμεινε λίγη ὥρα μέχρι νά σχολάσουμε καί μᾶς ἔβαλε ὁ δάσκαλος μιά ἄσκηση στά μαθηματικά. Ἐγώ εἶχα ταλέντο στά μαθηματικά. Καθώς τήν ἔλυνα τήν ἄσκηση, ἄκουγα τούς συμμαθητές μου καί τίς συμμαθητρίδες μου νά ξεφουσοῦν, νά κουνιοῦνται στίς θέσεις τους, νά χτυποῦν τά μολύβια. Κοίταζα γύρω μου καί τούς ἔβλεπα νά γράφουν καί νά σβήνουν. Ἐγώ τήν εἶχα λύσει τήν ἄσκηση, ἀλλά ἔκανα ὅτι ἔγραφα ἀκόμα. Σέ κάποια στιγμή, λοιπόν, ρωτᾷ ὁ δάσκαλος: «Ἐλυσε κανεῖς τήν ἄσκηση, νά μᾶς τή δείξεις πρίν σχολάσουμε ἢ νά τή βάλουμε ἐργασία γιά τό σπίτι»; Σήκωσα δειλά τό χέρι μου καί μέ ἔβγαλε στόν πίνακα. Ἐδεῖξα πῶς λύνεται ἡ ἄσκηση καί ἔβαλε ὅλη τήν τάξη νά μέ χειροκροτήσῃ. Ντράπηκα λίγο, ἀλλά μέσα μου φούντωσα ἀπό περηφάνια. Τό ἀπόγευμα βρῆκε τόν πατέρα μου στό

καφενείο και του ἔδωσε συγχαρητήρια.
Ήταν σπουδαία μέρα γιά μένα!

- Μπράβο, γιατί!! Εἶμαι ἕνας περὶ φανος ἔγγονός! Μακάρι νά εἶχα κι ἐγὼ ἕνα ταλέντο.

- Τί λές; Σίγουρα ἔχεις!

- Πάντως δέν εἶναι τά μαθηματικά.

- Ἐ καί; Θά εἶναι κάποιο ἄλλο.

- Μά...

- Δέν ἔχει μά. Ὅλοι ἔχουμε ταλέντα, χαρίσματα, ἀρετές. Ψάξε νά τό βρεῖς. Κι ἂν δέν μπορεῖς, ζήτα καί λίγη βοήθεια.

- Ἀπό ποιόν νά ζητήσω βοήθεια;

- Ἀπό ποιόν ζήτησες τό ποδήλατο πού ἤθελες;

- Ἀπό τούς γονεῖς μου.

- Ζήτα, λοιπόν, βοήθεια καί γιά νά βρεῖς τό ταλέντο σου ἀπό τόν... Πατέρα σου.

- Τόν πατέρα μου; Γιατί ὁ πατέρας μου εἶναι ἀνιχνευτής ταλέντων;

- Μέ ἔκανες καί γέλασα! Ὅχι αὐτόν τόν πατέρα σου, τόν ἄλλο τόν οὐράνιο, τόν Πατέρα ὅλων μας, τόν Θεό. Τήν προσευχή σου τήν κάνεις;

- Βεβαίως! Κάθε πρωί καί κάθε βράδυ διαβάζω μιὰ προσευχή ἀπό ἕνα βιβλιαράκι πού μοῦ ἔδωσε ἡ μαμά.

- Μετά τήν προσευχή πού διαβάζεις, θά κάθεται λίγη ὥρα καί θά κουβεντιάσεις μέ τόν Θεό. Θά τοῦ ζητᾷς κάθε βράδυ νά σέ βοηθήσει νά ἀνακαλύψεις τό ταλέντο σου καί θά τοῦ λές καί ὅ,τι ἄλλο θέλεις: μιὰ σκέψη, ἕνα πρόβλημα πού ἔχεις, μιὰ ὁμορφὴ στιγμή πού εἶχες μέσα στή μέρα.

- Γιαγιά, πῶς μπορῶ νά κουβεντιάσω μέ τόν Θεό; Εἶναι μέσα στό δωμάτιό μου;

- Δέν τόν βλέπεις, ἀλλά κάπου ἐκεῖ εἶναι καί σέ ἀκούει ὅποτε τόν φωνάζεις.

- Κι ἂν ἐκείνη τήν ὥρα τόν φωνάξει κάποιος ἄλλος;

- Θά πάει καί σ' αὐτόν. Θεός εἶναι... μπορεῖ!

- Καί ἅμα τοῦ τό ζητήσω θά τό κάνει;

- Πῶς εἶπες πρὶν ὅτι ἔχεις ἐμπιστοσύνη στοὺς γονεῖς σου καί κάνεις ὑπομονή μέχρι νά κάνουν τήν ἔρευνα καί νά μπορέσουν νά σοῦ πάρουν τό κατὰλληλο ποδήλατο; Ἐτσι καί μέ τόν Θεό – Πατέρα. Ἐσύ θά τοῦ ζητᾷς αὐτό πού θέλεις καί μετὰ θά περιμένεις. Ὁ Θεός ἀκούει, κάνει κι αὐτός τήν ἔρευνα του καί ἀποφασίζει τί εἶναι τό καλύτερο γιά μᾶς καί πότε εἶναι ἡ κατὰλληλη στιγμή γιά νά μᾶς τό δώσει. Ἐσύ θά τοῦ ἔχεις ἐμπιστοσύνη καί Αὐτός θά φροντίσει γιά σένα καλύτερα ἀπό τόν καθένα.

- Ἐντάξει, θά δοκιμάσω. Ἀπόψε θά... Τόν πιάσω κουβέντα. Λίγο περιεργοῦ ἀκούγεται αὐτό, ἀλλά γιά νά τό λές ἐσύ, κάτι θά ξέρεις.

- Μέ τούς γονεῖς σου δέν κάθεται καί συζητᾷς ὅ,τι σέ προβληματίζει, δέν τούς ζητᾷς κάτι πού χρειάζεσαι, δέν τούς λές πῶς πέρασες τή μέρα σου; Ἐτσι θά κάνεις καί μέ τόν Θεό. Πατέρας μας εἶναι κι αὐτός, μᾶς νοιάζεται κι ἐμεῖς τόν χρειαζόμαστε. Γι' αὐτό τόν λόγο μᾶς χάρισε τό προνόμιο τῆς προσευχῆς, γιά νά μποροῦμε νά ἐπικοινωνοῦμε μαζί του. Μόνο... κανένα «εὐχαριστῶ» μὴν ξεχνᾷς νά τοῦ λές μέσα μέσα. Εἶναι κι αὐτό μέρος τῆς προσευχῆς.

«Τόπος εὐκλεής» Ἱερά Μονή Ἀποστόλου Βαρνάβα

Δρὸς Χριστίνας Κάγκουρα
Ἐκτελεστικῆς Διευθύντριας
Πολιτιστικῆς Ἀκαδημίας
«Ἅγιος Ἐπιφάνιος»

Ἡ ἔκδοση «Τόπος εὐκλεής». Ἱερά Μονή Ἀποστόλου Βαρνάβα. Ἱστορία – Προσφορά – Προσφυγιά, ἀποτελεῖ ἓνα ἔργο μνήμης, ἱστορίας καὶ βιώματος, πὺν ἐπιχειρεῖ νὰ φωτίσει τὴν πορεία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀποστόλου Βαρνάβα μέσα στὸν χρόνο καὶ μέσα ἀπὸ τὶς μαρ-

τυρίες ὅσων τὴν γνώρισαν, τὴν διακόνησαν καὶ ἐξακολούθουν νὰ τὴν θυμούνται.

Ὁ τόμος συγκροτεῖται σὲ δέκα θεματικές ἐνότητες, οἱ ὁποῖες δὲν λειτουργοῦν ὡς ἀπλὴ ἐπιστημονικὴ ταξινόμηση, ἀλλὰ ὡς διακριτὲς διαδρομὲς προσέγγισης ἑνὸς τόπου μὲ σύνθετη ἱστορικὴ, θρησκευτικὴ καὶ πολιτισμικὴ φυσιογνωμία. Ἀπὸ τὸν «Τόπο εὐκλεῆ», ὅπου ἀναδεικνύεται ἡ ἀποστολικὴ ἀπαρχὴ τῆς Μονῆς Ἀποστόλου Βαρνάβα, ἕως τὸν

«Τόπο προσφύγων», ὅπου καταγράφεται ἡ ἐμπειρία τῆς ἀπώλειας, τοῦ ἐκτοπισμοῦ καὶ τῆς προσφυγιάς, τὸ ἔργο συγκροτεῖ ἓνα πολὺπτυχο ἀφήγημα πὺν συνδέει τὴν ἱστορικὴ τεκμηρίωση μὲ τὴ βιωμένη μνήμη.

Στοὺς χαιρετισμοὺς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Κατεχόμενων Κοινοτήτων τῆς περιοχῆς Ἀποστόλου Βαρνάβα – Σαλαμί-

νας, Θεοφίλου Β. Θεοφίλου, προβάλλεται ἡ σημασία τῆς μορφῆς τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα καὶ τῆς μονῆς του ὡς ἱστορικῶν καὶ συμβολικῶν σημείων ἀναφορᾶς γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου καὶ τὴ συλλογικὴ μνήμη τῶν κατεχόμενων κοινοτήτων.

Ἀκολουθοῦν τὰ προλογικὰ καὶ οἱ εὐχαριστίες, ὅπου περιγράφεται τὸ εὔρος καὶ ἡ πολυμορφία τοῦ ὕλικου ποὺ ἀξιοποιήθηκε. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, πρωτογενεῖς πηγές καὶ κείμενα διαφορετικῶν περιόδων, φωτογραφίες καὶ ταχυδρομικὰ δελτάρια, κεμήλια καὶ φορητὲς εἰκόνες, ἐπιστολές καὶ προσωπικὲς μαρτυρίες. Τὸ ὕλικό αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλῶς μέσο τεκμηρίωσης τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς, ἀλλὰ τρόπος ἀνασύνθεσης τῆς σχέσης της μὲ τοὺς ἀνθρώπους της.

Στὴν ἐνότητα «*Τόπος ἀποστολικός, τόπος μαρτυρίου*» παρουσιάζεται ἡ διαμόρφωση τῆς παράδοσης γύρω ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Βαρνάβα μέσα ἀπὸ πηγές διαφορετικῶν ἐποχῶν, οἱ ὁποῖες συγκλίνουν στὴ συγκρότηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταυτότητας τοῦ τόπου. Στὸν «*Τόπο τῆς 'υγείας', τόπο φανέρωσης*» ἡ ἀφήγηση ἐπικεντρώνεται στὴν παράδοση τῆς εὕρεσης τοῦ λειψάνου καὶ στὴν

ἐξέλιξη τοῦ χώρου ὡς προσκυνηματικοῦ κέντρου, ὅπως ἀποτυπώνεται σὲ ἱστορικὲς καὶ περιηγητικὲς μαρτυρίες.

Τὸ χρονολόγιο τῆς μονῆς λειτουργεῖ ὡς βασικὸς ἄξονας τῆς ἱστορικῆς της διαδρομῆς, ἀπὸ τὴν ἴδρυση καὶ τὶς περιόδους ἀκμῆς ἕως τὶς φάσεις παρακμῆς, τὰ ὁρόσημα καὶ τὴν ὀριστικὴ διακοπὴ τῆς λειτουργίας της μετὰ τὸ 1976, καθὼς καὶ τὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν, μέχρι καὶ τὸ ἔτος 2024.

Κεντρικὴ θέση στοῦ ἔργο κατέχει ἡ ἐνότητα «*Τόπος ἐγκαταβίωσης*», ὅπου ζωντανεῖ ἡ μορφὴ τῶν τριῶν αὐταδέλφων μοναχῶν τῆς μονῆς, Χαρίτωνος, Στεφάνου καὶ Βαρνάβα. Ἡ παρουσία τους δὲν καταγράφεται μόνο ἱστορικά, ἀλλὰ σκιαγραφεῖται ὡς τρόπος ζωῆς. Ἡ ἀπλότητα, ἡ φιλοξενία, ἡ ἀγιογραφικὴ δημιουργία καὶ ἡ πνευματικὴ τους ἀκτινοβολία μετέτρεψαν τὴ μονὴ σὲ σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ ὁλόκληρη τὴν Κύπρο.

Αὐτὴ ἡ βιωματικὴ διάσταση γίνεται ἀκόμη πιὸ ἐντονὴ μέσα ἀπὸ ἐπιστολές τῶν μοναχῶν ποὺ δημοσιεύονται γιὰ πρώτη φορὰ, ὅπως ἐκείνη τοῦ 1963 μὲ τὴν πρόσκληση πρὸς τὸν Γεώργιο Σιόκουρο (μετέπειτα ἡγούμενο τῆς μονῆς, Γαβριήλ) νὰ ἐνταχθεῖ στὴ μοναστικὴ ἀδελφότητα. Ὁ λόγος

τῶν μοναχῶν εἶναι ἀπλός, ἄμεσος, σχεδὸν πατρικός, ἕνας λόγος ποὺ δὲν περιγράφει ἀπλῶς μιὰ κοινότητα, ἀλλὰ ἀποκαλύπτει ἕναν τρόπο σχέσης καὶ ἀγάπης. Παράλληλα, μέσα ἀπὸ προσωπικὲς μαρτυρίες, ὅπως ἐκείνη τοῦ Μητροπολίτη Κωνσταντίας καὶ Ἀμμοχώστου Βασιλείου, ὁ ὁποῖος διετέλεσε μοναχὸς καὶ διάκονος τῆς μονῆς (1960-1974), ἀναδύεται ἡ εἰκόνα τῆς μοναστικῆς ζωῆς καὶ τῆς μονῆς ὡς τόπου ἄσκησης καὶ ταυτόχρονα παιδείας καὶ καλλιέργειας ἐκκλησιαστικοῦ πνεύματος.

Ἡ διάσταση αὐτὴ συμπληρῶνεται στὴν ἐνότητα «*Τόπος προσευχομένων*», ὅπου παρουσιάζονται τὰ λειτουργικὰ βιβλία ποὺ ἀφιέρωσε στὴ μονὴ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανὸς τὸ 1816, καθὼς καὶ ἄλλα τεκμήρια ποὺ φωτίζουν τὴ λειτουργικὴ ζωὴ καὶ καταδεικνύουν τὴ μονὴ ὡς διαχρονικὸ τόπο λατρείας, προσευχῆς καὶ πνευματικῆς συνέχειας.

Στὶς ἐνότητες «*Τόπος πανήγυρης*», «*Τόπος δημιουργίας*» καὶ «*Τόπος ἐπίσκεψης*», ἡ μονὴ προβάλλεται ὡς κέντρο συνάντησης, τέχνης καὶ λαϊκῆς εὐσέβειας. Ἡ

*Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ μοναχοί,
Στέφανος, Χαρίτων καὶ Βαρνάβας,
στὸ ἁγιογραφεῖο τους, ἀρχὲς δεκαετίας 1960.
Φωτογραφικὸ Ἀρχεῖο Γραφείου Τύπου
καὶ Πληροφοριῶν.*

πανήγυρη, ἡ ἁγιογραφία, οἱ ἐπισκέψεις προσκυνητῶν, γνωστῶν καὶ ἀνωνύμων, καὶ ἡ καθημερινὴ ζωὴ συνθέτουν ἕνα σύνολο ὅπου τὸ ἱερὸ καὶ τὸ ἀνθρώπινο συνυπάρχουν ἀδιάσπαστα.

Ὁ «*Τόπος προσφύγων*» ὅμως μεταβάλλει τὸ ἀφήγημα σὲ μαρτυρία. Ἡ εἰσβολὴ τοῦ 1974 καὶ ὁ ὀριστικὸς διωγμὸς τῶν μοναχῶν τὸ 1976 ἀποτελοῦν ἱστορικὸ γεγονός, καὶ ὑπαρξιακὴ τομὴ. Ἡ μνήμη τοῦ κλειδιοῦ ποὺ ἔμεινε πίσω, τοῦ ναοῦ ποὺ ἔμεινε ἀνοιχτός, γίνεται σύμβολο ἀπώλειας

Λιτανεία στη μονή κατά την πανήγυρη
του αποστόλου Βαρνάβα, 11 Ιουνίου,
ἀρχὲς δεκαετίας 1970, στὴν παρουσία
τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ΄.
Φωτογραφικὸ Ἀρχεῖο Γραφείου Τύπου
καὶ Πληροφοριῶν.

ἀλλὰ καὶ συνέχειας.

Ὁ τόμος ὁλοκληρώνεται μὲ τὰ «Ἐπιλογικά», ὅπου ἡ μονὴ δὲν παρουσιάζεται ὡς κλειστὸ παρελθόν, ἀλλὰ ὡς διαρκὴς προσδοκία. Ὁ «*Τόπος εὐκλεῆς*» μετατρέπεται σὲ «*Τόπο ἐλπίδας*», ὅπου ἡ μνήμη δὲν σβήνει, ἀλλὰ γίνεται δύναμη γιὰ συνέχεια καὶ ἐπιστροφή.

Ἡ ἔκδοση διαμορφώνει ἕνα πολύπτυχο ἀφήγημα ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναδείξει τὴ Μονὴ Ἀποστόλου Βαρνάβα ὡς τόπο μὲ συνεχῇ ἱστο-

ρική, πολιτισμική καὶ βιωματική παρουσία, ὡς ἕναν τόπο ποὺ δὲν ξεχνοῦμε.

Ὁ τόμος «*Τόπος εὐκλεῆς*». *Ἱερὰ Μονὴ Ἀποστόλου Βαρνάβα. Ἱστορία – Προσφορά – Προσφυγιά* (Ἁγία Νάπα, 2024 / ISBN: 978-9963-9877-8-8) εἶναι ἔκδοση τῆς Πολιτιστικῆς Ἀκαδημίας «Ἅγιος Ἐπιφάνιος». Κυκλοφορεῖ ἐπίσης σὲ ἀγγλική μετάφραση, μὲ τίτλο “*An Illustrious Place.*” *The Holy Monastery of the Apostle Barnabas. History – Legacy – Exile* (Ayia Napa, 2026 / ISBN: 978-

9925-8241-2-0).

Κεντρικὴ διάθεση: Βιβλιοπωλεῖο “Μυριόβιβλος”.

Ἡ ὁμότιτλη ἔκθεση παρουσιάζεται ἀπὸ τὶς 30 Ἰανουαρίου μέχρι τὶς 30 Ἰουνίου 2026, στοὺς μουσειακοὺς χώρους τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Ἁγίας Νάπας καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κυπριακῆς Προεδρίας τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως 2026 καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου.

Περί Προσευχῆς

Μάριον Θρασυβούλου
Θεολόγου-Εκπαιδευτικοῦ

Τό βιβλίο «Περί Προσευχῆς» τοῦ Ἁγίου Παΐσιου τοῦ Ἀγιορείτη ἀποτελεῖ τόν ἕκτο καί τελευταῖο τόμο τῆς σειρᾶς «Λόγοι», καί ἔχει ἐκδοθεῖ ἀπό τό Ἱερό Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεο-

λόγος». Εἶναι ἓνα βαθιά πνευματικό ἔργο πού προσεγγίζει τό θέμα τῆς προσευχῆς μέ ἀπλότητα, σοφία καί βιωματική αὐθεντικότητα. Ὁ Ἅγιος

Παῖσιος, ἕνας ἀπό τοὺς πιό ἀγαπητούς σύγχρονους ἁγίους τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, μεταφέρει μέσα ἀπό τίς σελίδες τοῦ βιβλίου τήν ἐμπειρία του ἀπό τήν ἀσκητική ζωή, δίνοντας πρακτικές συμβουλές ἀλλά καί θεολογικές προεκτάσεις γύρω ἀπό τή σημασία τῆς προσευχῆς στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου.

Κεντρικός ἄξονας τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ κατανόηση τῆς προσευχῆς ὄχι ὡς μιά τυπική ἢ μηχανική διαδικασία, ἀλλά ὡς μιά ζωντανή σχέση ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό. Ὁ συγγραφέας τονίζει ὅτι ἡ προσευχή πρέπει νά γίνεται μέ ταπείνωση, πίστη καί ἀγάπη, καί ὄχι ἀπό ὑποχρέωση ἢ συνήθεια. Μέσα ἀπό ἀπλά παραδείγματα καί καθημερινές εἰκόνες, καθιστά σαφές ὅτι ἡ ποιότητα τῆς προσευχῆς δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ποσότητα τῶν λόγων, ἀλλά ἀπό τή διάθεση τῆς καρδιάς.

Ἰδιαίτερη ἔμφαση δίνεται στήν «καρδιακή προσευχή», δηλαδή στήν ἐσωτερική ἐκείνη κατάσταση κατά τήν ὁποία ὁ ἄνθρωπος

προσεύχεται μέ όλο του τό είναι. Ό Άγιος Παΐσιος έξηγεΐ ότι ή άληθινή προσευχή δέν περιορίζεται σέ λόγια, αλλά είναι μιά συνεχής παρουσία του Θεού μέσα στην ψυχή του ανθρώπου. Αυτό επιτυγχάνεται μέ την καλλιέργεια τής σιωπής, τής συγκέντρωσης καί τής αὐτογνωσίας.

Τό βιβλίό δέν άπευθύνεται μόνο σέ μοναχούς ή σέ ανθρώπους πού ζοῦν πνευματική ζωή, αλλά σέ κάθε πιστό πού επιθυμεί νά ενισχύσει τή σχέση του μέ τόν Θεό μέσα στην καθημερινότητα. Ό συγγραφέας αναγνωρίζει τίς δυσκολίες πού αντιμετωπίζει ό σύγχρονος άνθρωπος, όπως ή έλλειψη χρόνου, ή διάσπαση τής προσοχής καί τό άγχος, καί προτείνει τρόπους γιά νά ένσωματωθεΐ ή προσευχή άκόμα καί μέσα σέ ένα φορτωμένο πρόγραμμα.

Ένα άκόμη σημαντικό στοιχείο του έργου είναι ή άναφορά στη δύναμη τής προσευχής γιά τούς άλλους. Ό Άγιος Παΐσιος έπισημαΐνει ότι ή προσευχή δέν είναι μόνο προσωπική υπόθεση, αλλά καί πράξη άγάπης πρós τόν συνάνθρωπο. Η μεσιτευτική προσευχή, δηλαδή ή προσευχή γιά τούς άλλους, παρουσιάζεται ως ένα ισχυρό μέσο βοήθειας καί στηρίξης, άκόμα καί όταν δέν μπορούμε νά προσφέρουμε κάτι

ύλικό.

Τό ύφος του βιβλίου είναι άπλό, κατανοητό καί γεμάτο ζωντάνια. Δέν πρόκειται γιά ένα αὐστηρά θεωρητικό ή δογματικό έργο, αλλά γιά μιά συλλογή άπό σκέψεις, συμβουλές καί έμπειρίες πού έχουν ως στόχο νά καθοδηγήσουν τόν άναγνώστη σέ μιά πύ οὐσιαστική πνευματική ζωή. Η γλώσσα είναι προσιτή, γεγονός πού καθιστά τό βιβλίό κατάλληλο γιά κάθε ήλικία καί μορφωτικό επίπεδο.

Συμπερασματικά, τό «Περί Προσευχής» άποτελεί ένα πολύτιμο άνάγνωσμα γιά όποιον άναζητά έσωτερική γαλήνη καί βαθύτερη επικοινωνία μέ τόν Θεό. Δέν προσφέρει άπλως θεωρητικές γνώσεις, αλλά έναν πρακτικό δρόμο πρós την πνευματική ολοκλήρωση. Μέσα άπό τίς σελίδες του, ό άναγνώστης καλείται νά επαναπροσδιορίσει τή στάση του άπέναντι στην προσευχή καί νά την έντάξει οὐσιαστικά στη ζωή του, άνακαλύπτοντας τή δύναμη καί τή χάρη πού αὐτή μπορεί νά προσφέρει.

Τό βιβλίό, μπορείτε νά προμηθευτεΐτε άπό τό Βιβλιοπωλείο «Φωτοδότες» στη Λευκωσία (Τηλ. 22430301).

ΠΡΟΣΕΥΧΗ είναι τὸ ἀνέβασμα τοῦ νοῦ
στον Θεό. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐργασία
πνευματική, πὺν ἀρμόζει στὴν ἀξία τοῦ
ἀνθρώπινου νοῦ περισσότερο ἀπ’ ὅποι-
αδήποτε ἄλλη ἀσχολία. Ἡ προσευχή γεν-
νιέται ἀπὸ τὴν πρᾶότητα καὶ τὴν ἀοργησία·
φέρει στὴν ψυχὴ τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐχαρι-
στία· προφυλάσσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ
λύπη καὶ τὴν ἀθυμία. Ὅπως τὸ ψωμὶ εἶναι
τροφή τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀρετὴ τροφή τῆς
ψυχῆς, ἔτσι καὶ τοῦ νοῦ τροφή εἶναι ἡ πνευ-
ματικὴ προσευχή. Ὅπως ἡ ὄραση εἶναι ἀνώ-
τερη ἀπ’ ὅλες τὶς αἰσθήσεις, ἔτσι καὶ ἡ προ-
σευχή εἶναι ἡ πιὸ θεία καὶ ἱερὴ ἀπ’ ὅλες τὶς
ἀρετές. Ἐκεῖνος πὺν ἀγαπᾷ τὸν Θεό, συ-
νομιλεῖ πάντοτε μαζί Του σὺν γιὸς πρὸς πα-
τέρα καὶ ἀποστρέφεται κάθε ἐμπαθὴ σκέ-
ψη. Ἀφοῦ ἡ προσευχή εἶναι συναναστροφή
τοῦ νοῦ μὲ τὸν Θεό, σὲ ποιὰν ἄραγε κατά-
σταση θὰ πρέπει νὰ βρίσκεται αὐτός, γιὰ νὰ
μπορέσει, χωρὶς νὰ στρέφεται ἄλλοῦ, νὰ
πλησιάσει τὸν Κύριό του καὶ νὰ συνομιλεῖ
μαζί Του χωρὶς τὴ μεσολάβηση ἄλλου;...
Ἔχεις πόθο νὰ προσευχηθεῖς; Γίνε νεκρὸς
γιὰ τὴ γῆ. Ἔχε παντοτινὰ πατρίδα τὸν
οὐρανὸ -ὄχι μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ ζωὴ ἀγγελικὴ
καὶ μὲ γνώση θεϊκή. Ἀπαρνήσου τὰ πάντα,
γιὰ νὰ κληρονομήσεις τὸ πᾶν. Ἄν εἶσαι
πραγματικὸς θεολόγος, θὰ προσεύχῃσαι
ἀληθινά. Κι ἂν προσεύχῃσαι ἀληθινά, εἶσαι
πραγματικὸς θεολόγος. Μακάριος ὁ νοῦς,
πὺν στὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς δὲν σχημα-
τίζει μέσα του καμμιὰ ἀπολύτως μορφὴ. Μα-
κάριος ὁ νοῦς, πὺν προσεύχεται ἀπερί-
σπαστα καὶ ἀποκτᾷ διαρκῶς περισσότερο
πόθο γιὰ τὸν Θεό. Μακάριος ὁ νοῦς, πὺν
στὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς γίνεται ἄυλος κι
ἐλεύθερος ἀπ’ ὅλα. Μακάριος ὁ νοῦς, πὺν
στὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς μένει ἀνεπηρέ-
αστος ἀπὸ κάθε πράγμα. Ἄν στὸν καιρὸ τῆς
προσευχῆς σου νιώσεις χαρὰ μεγαλύτερη
ἀπὸ κάθε ἄλλη χαρὰ, τότε πράγματι βρῆκες
τὴν ἀληθινὴν προσευχή.

Ἁγίου Νείλου τοῦ Ἀσκητοῦ